

Kontaktpersoner sine erfaringer med oppfølging av fosterhjem

«[Oppfølgingsprogrammet «En god start»] er det beste som har skjedd i kommunal fosterhjemsomsorg på de tolv årene jeg har jobbet her»

Ingrid Bjelland

MASTEROPPGAVE

Master i Barnevern

VÅR 2023

Det psykologiske fakultet

Institutt for helse, miljø og likeverd (Hemil)

Universitet i Bergen

Veiledere:

Hovedveileder

Ragnhild Hollekim

Biveiledere

Anette Christine Iversen & Olin Błaalid Oldeide

FORORD

De siste to årene har jeg viet til masterstudiet i barnevern ved Universitet i Bergen. Det har vært to spennende, lærerike og innholdsrike år. Halve studiet bestod av masterskriving. Jeg skrev oppgaven parallelt med et vikariat hos Statsforvalteren i Vestland. Der jobbet jeg med utviklingsoppgaver innen barnevern og fosterhjemsarbeid, noe som gikk hånd i hanske med studieområdet i masteroppgaven. Jeg er takknemlig for den muligheten, og vil takke Statsforvalteren for fleksible arbeidstider, faglig påfyll, inspirerende engasjement på barnevernsfeltet og dyktige kollegaer som gav støtte og nyttige innspill til skriveprosessen.

Videre vil jeg takke medstudent, Hanne Åsebø, for et fint og effektivt samarbeid. Jeg bevarer minner fra den over gjennomsnittet trivelige studieturen vi hadde i forbindelse med datainnsamlingen! Vi takker ledelsen i prosjektet «Styrking av fosterhjem» som satte av midler til å dekke reisekostnader for oss. I tillegg vil jeg takke resten av prosjektgruppen for faglige refleksjonssamtaler og gode innspill. Jeg er også takknemlig for gode venner, søsken og familie som har gitt motivasjon i skriveprosessen, og som jeg har benyttet det fleksible masterlivet til å finne på mye kjekt sammen med. En ekstra takk går til mor som har sørget for å holde driv i skrivemaskineriet ved å diske opp næringsrike måltider når jeg har vært hjemme på ferie. Også retter jeg en takk til min kjære morfar som har støttet meg, og hjulpet med å lese korrektur!

Til sist, men ikke minst, takker jeg alle informantene som satte av tid til å dele av kunnskapen sin i fokusgruppene, og prosjektledelsen som står bak utviklingen av «En god start», som gav meg muligheten til å fordype meg på tema om oppfølging av fosterhjem. Jeg takker også førsteamanuensis ved Universitet i Bergen, Ragnhild Hollekim, som har vært min gode veileder. Takk for all hjelp og støtte til å fullføre masterprosjektet!

Godt oppsummert er jeg svært takknemlig for dette fine året med masterskriving!

Bergen, mai 2023

Ingrid Bjelland

Innholdsfortegnelse

1	Introduksjon	1
1.1	<i>Bakgrunn for valg av tema</i>	1
1.2	<i>Forskningsspørsmål</i>	3
2	Begrepsavklaringer	3
2.1	<i>Kontaktperson</i>	3
2.2	<i>Fosterhjem</i>	4
3	Prosjektet «Styrking av fosterhjem»	4
3.1	<i>Oppfølgingsprogrammet «En god start»</i>	5
4	Lover og rammer som regulerer fosterhemsarbeidet	6
4.1	<i>Retningslinjer til loven om barnevernstjenester</i>	7
4.2	<i>Opplæring og oppfølging av fosterhjem</i>	8
4.3	<i>Regjeringens fosterhemsstrategi</i>	9
5	Teoretisk rammeverk	9
5.1	<i>Implementering og implementeringsprosess</i>	10
5.1.1	<i>Prosessevaluering av «En god start»</i>	10
5.1.2	<i>Implementeringskvalitet</i>	11
5.2	<i>Profesjonsutøvelse</i>	13
5.2.1	<i>Profesjonell kompetanse</i>	13
5.2.2	<i>Kunnskapsbasert praksis</i>	18
5.2.3	<i>Standardisert versus skjønnsbasert praksis</i>	19
6	Forskningsgjennomgang	21
6.1	<i>Kontaktpersoners erfaringer med oppfølging av fosterhjem</i>	23
6.2	<i>Fosterforeldre sine erfaringer ved å motta oppfølging</i>	25
6.3	<i>Forskning knyttet til oppfølging av lovkrav og nasjonale retningslinjer</i>	27
6.4	<i>Betydningen av oppfølging for å forebygge utilsikta flyttinger</i>	28
6.5	<i>Oppsummering av forskningsgjennomgang</i>	31
7	Metode	32
7.1	<i>Forskningsdesign</i>	32
7.1.1	<i>Sosialkonstruktivismen</i>	33
7.1.2	<i>Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming</i>	33
7.2	<i>Rekruttering</i>	34
7.3	<i>Utvalg</i>	35
7.4	<i>Fokusgruppeintervju</i>	35
7.4.1	<i>Intervjuguide</i>	37
7.5	<i>Analyse</i>	38
7.6	<i>Forskerens rolle og refleksivitet i forskningsprosessen</i>	39
7.7	<i>Kvalitet i forskning</i>	40
7.7.1	<i>Pålitelighet</i>	41

7.7.2	Overførbarhet	41
7.7.3	Gyldighet.....	42
7.8	<i>Etiske vurderinger</i>	45
7.8.1	Forekomst av etisk godkjenning	45
7.8.2	Informert samtykke	46
7.8.3	Konfidensialitet.....	46
7.8.4	Beskyttelse av rettighetene til informantene	47
8	Funn, analyse og drøfting	47
8.1	<i>Støtte og trygghet i oppfølgingsarbeidet</i>	48
8.1.1	Opplæring i «En god start» skaper anerkjennelse og motivasjon for kontaktpersonene	49
8.1.2	Kontaktpersoner opplever fleksibilitet i oppfølgingsprogrammet	50
8.1.3	Kontaktpersoner opplever å gi bedre oppfølging til fosterforeldre	51
8.1.4	Drøfting av funn	55
8.2	<i>Struktur og system i oppfølgingsarbeidet</i>	63
8.2.1	«En god start» er et pakketilbud for alle fosterforeldre	63
8.2.2	Oppfølgingsprogrammet er et konkret verktøy å støtte seg på	64
8.2.3	Oppfølgingen er mer strukturert og systematisert.....	65
8.2.4	Drøfting av funn	67
8.3	<i>Oppfølgingsprogrammet gir et faglig løft</i>	73
8.3.1	«En god start» har et relevant og faglig innhold	73
8.3.2	Et redskap til å ta opp viktige og krevende temaer	75
8.3.3	Programmet bidrar til å forebygge og unngå brannslukkinger.....	77
8.3.4	Drøfting av funn	80
9	Oppsummerende drøfting	84
10	Masterprosjektets styrker og svakheter	88
11	Implikasjoner	88
12	Referanseliste	91

Sammendrag

Fosterhjem er det mest vanlige og foretrukne plasseringstiltaket dersom barn og unge skal bo utenfor hjemmet. Når barnet har blitt plassert i kommunalt fosterhjem, har Bufetat og barnevernstjenesten i omsorgskommunen ansvaret for å følge opp fosterbarnet og fosterforeldrene. Hyppigheten, formen og kvaliteten på oppfølging av fosterhjem kan likevel variere fra kommune til kommune. Det har blant annet blitt oppdaget mangler på systematisk kartlegging av fosterforeldrene sine behov for oppfølging, og varierende innhold i oppfølgingen fra kontaktpersoner.

Problemstillingen i masterprosjektet setter søkelys på hvordan kontaktpersoner selv erfarer kvaliteten på oppfølgingsarbeidet, og hvordan de spesifikt opplever bruken av det strukturerte oppfølgingsprogrammet «En god start» til fosterforeldre. Forskningsspørsmålet er: *«Hvilke erfaringer har kontaktpersoner med strukturerte oppfølgingsprogram i fosterhjemsarbeid?»*

Masterprosjektet har benyttet kvalitative forskningsmetoder med et fenomenologisk-hermeneutisk design. Studien er basert på fem fokusgruppeintervju, med totalt elleve informanter som har tatt i bruk oppfølgingsprogrammet «En god start». Tematisk analyse ble brukt som metode i analysen av datamaterialet.

I analysen kommer det frem at oppfølgingsprogrammet «En god start» skaper trygghet og støtte for kontaktpersonene i deres rolle med oppfølging. Videre tyder det på at et strukturert oppfølgingsprogram bidrar til å i større grad sikre system, skape forutsigbarhet og øke kvaliteten i oppfølgingsarbeidet. Kontaktpersoner opplever at programmet fører til bedre ivaretagelse av fosterfamilier, samt at oppfølgingen bidrar til å forebygge utfordringer og unngå brannslukkinger i fosterhjemmene. Samlet sett tyder funnene på at det strukturerte oppfølgingsprogrammet styrker kontaktpersonene sitt oppfølgingsarbeid.

Nøkkelord: Fosterhjem, oppfølging, strukturert oppfølgingsprogram, barneverntjenesten og kontaktpersoner

Abstract

Foster care is the most preferred placement if children and youths are to live outside the home. Bufetat and child welfare services in the municipality is responsible for following up the foster home. The frequency, form and quality of follow-ups in foster homes can still vary between different municipalities. Among other things, shortcomings have been discovered in systematic mapping of the foster parents' needs for follow-ups, and varying content in the follow-up from case workers.

The research question in the master thesis focuses on how case workers themselves experience the quality of the follow-up work, and how they specifically experience the use of the structured follow-up program "A good start".

I used qualitative research methods with a phenomenological-hermeneutic design. The study is based on five focus group interviews, with a total of eleven informants who had used the program "A good start". Thematic analysis was used as a method in the analysis of the data material.

The analysis shows that "A good start" creates security and support for case workers in their role with follow-up. Furthermore, it suggests that a structured program helps to secure a system, create predictability and increase the quality of the follow-up work. Case workers experience that it generates better support and care for foster families, in addition follow-ups also help to prevent challenges. Overall, the findings suggest that the structured program strengthens the work with following up foster homes.

Keywords: Foster home, follow-up, structured program, child welfare service and case workers

1 Introduksjon

Fosterhjem er det mest vanlige og foretrukne plasseringstiltaket dersom barn og unge skal bo utenfor hjemmet (Kjelsaas et al., 2020). Ved utgangen av 2021 var det totalt 8883 barn i alder 0-17 år som bodde i fosterhjem (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet [Bufdir], 2022; Statistisk sentralbyrå [SSB], 2022). De fleste av dem er plassert i kommunale fosterhjem. Etter plassering har Bufetat og barnevernstjenesten i omsorgskommunen ansvar for å følge opp hvert enkelt barn i fosterhjemmet, og for oppfølging av fosterforeldrene jf. § 8-3, og § 9-6 (Barnevernsloven, 2021). Det kommer imidlertid frem at hyppigheten, formen og kvaliteten på oppfølging og veiledning av fosterhjem likevel kan variere fra kommune til kommune (NOU 2018:18, 2018). En rapport fra et landsomfattende tilsyn i 2013 og 2014 omhandler den kommunale barneverntjenesten sitt arbeid med oppfølging av barn i fosterhjem. Det ble funnet lovbrudd og forbedringspotensial på oppfølgingsarbeidet i 71 av 94 barneverntjenester (Helsetilsynet, 2015). Eksempel på funn var at det ble oppdaget mangler på systematisk kartlegging av fosterforeldrene sine behov for oppfølging og veiledning, og at det var varierende innhold i oppfølgingen fra forskjellige kontaktpersoner. Rapporten viste også eksempler fra barneverntjenester som utførte oppfølgingstjenester i henhold til lovverket (Helsetilsynet, 2015). Det indikerer at kommunale barneverntjenester organiserer og innretter oppfølgingsarbeidet i fosterhjemsomsorgen på ulikt vis. Denne masteroppgaven dreier seg nettopp om det kommunale barnevernets ansvar for oppfølging av fosterhjem. Studien setter søkelys på et spesifikt oppfølgingsprogram som nylig er iverksatt i et utvalg kommuner i Norge. Jeg skal undersøke hvordan kontaktpersoner opplever at programmet fungerer i deres arbeid med oppfølging av nye fosterforeldre.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

En ny barnevernsreform trådte i kraft 1.1.2022, og fører til at ansvar på barnevernsområdet flyttes fra stat til kommune (Prop. 73 L (2016-2017); Innst. 354 L (2016-2017)). I forbindelse med utformingen av den nye barnevernsreformen, ble fosterhjemsutvalget i NOU 2018: 18 (2018) bedt om å utrede rammevilkår for ordinære fosterhjem, og vurdere endringsbehovet for å gi barn og fosterfamilier større forutsigbarhet, mer trygghet og bedre tilpassa tiltak. Utvalgets gjennomgang viser at det er forbedringsmuligheter når det gjelder hvordan barnevernstjenesten kan sørge for at barn, fosterfamilier og foreldre får den oppfølgingen de har behov for (NOU 2018: 18, 2018). Det påpekes at fosterhjemsomsorgen er et av de mest

kompliserte og komplekse områdene i barnevernet, noe som også kommer frem gjennom empirisk forskning (Backe-Hansen et al., 2019; Ødegård, 2015; Paulsen & Ytreland, 2022; Harkin & Houstin, 2016). Det finnes store forskjeller i hvordan kommunale barnevernstjenester samarbeider om oppfølging av fosterhjem, og hvilke økonomiske rammevilkår fosterfamiliene får. Dette kan igjen føre til at barn og fosterfamilier får vilkårlig og utilstrekkelig hjelp og støtte (Paulsen & Ytreland, 2022; Garrison et al., 2022; Tonheim & Iversen, 2018). Forskningen peker på at det er behov for mer kunnskap og større fokus på fosterhjemsarbeidet.

Den nye barnevernsreformen skal nå bidra til å støtte fosterhjemsomsorgen, og sørge for at utsatte barn og familier får den hjelpen de trenger (NOU 2018: 18, 2018). Hovedmålet med den nye barnevernsreformen er at den skal styrke det forebyggende arbeidet, og legge til rette for tidlig innsats i barnevernet. Den gir videre kommunene fullt økonomisk ansvar for ordinære fosterhjem, i tillegg til at de får alt ansvar for veiledning og oppfølging av fosterhjem (Bufdir, u.å). Fosterhjemsutvalget i NOU 2018:18 (2018) la frem forslag om å blant annet bedre oppfølging av fosterhjem gjennom faglige og standardiserte oppfølgingsprogram. Dette blir altså nå kommunenes ansvar å tilrettelegge for.

I forbindelse med den nye barnevernsreformen har Statsforvalterne opprettet læringsnettverk på tvers av kommunene, for å skape samarbeid om å styrke kompetansen på fosterhjemsfeltet i de kommunale barnevernstjenestene (Statsforvalteren, 2023). Gjennom læringsnettverkene har barnevernstjenestene fått mulighet til å søke om midler fra Statsforvalteren for å starte prosjekt som skal bidra til utvikling og kompetanseheving på fosterhjemsområdet (Statsforvalteren, 2023). «Styrking av fosterhjem» er navnet på et av prosjektene som fikk tildelt midler. Dette prosjektet har blant annet utviklet det strukturerte oppfølgingsprogrammet «En god start», som kontaktpersoner kan bruke i oppfølging av nye fosterforeldre. Prosjektledelsen har henvendt seg til universitet i Bergen, og spurt om hjelp i fra masterstudenter til å innhente erfaringer fra deltakere i programmet. I mitt masterprosjekt utforsker jeg kontaktpersoners erfaringer med programmet «En god start» (Les punkt 3.1). Jeg skal undersøke hvordan bruken av det strukturerte oppfølgingsprogrammet fungerer sett ifra kontaktpersoners perspektiv, og hvordan de erfarer at det har påvirket deres arbeid med oppfølging av nye fosterhjem.

Det norske barnevernet er i ferd med å utvikle en evidensbasert praksis hvor flere tiltaksprogram struktureres og standardiseres (Eng, 2020; Natland & Malmberg-Heimonen, 2016; Christiansen, 2015). For å bygge opp evidensbasert praksis blir det behov for økt forskningskunnskap i barnevernets praksis, ved for eksempel å måle effekten av tiltaksprogram, forske på implementeringskvalitet og tiltaksutvikling, og øke kunnskapen om standardiserte program i barneverntjenesten (Christiansen, 2015; Christiansen & Kojan, 2016). Dermed blir det viktig at nyutvikla tiltaksprogram som «En god start» blir forsket på. Dette masterprosjektet kan bidra med kunnskap som belyser viktige elementer ved funksjonene til oppfølgingsprogrammet «En god start», og hvordan programmet påvirker kvaliteten på oppfølgingen som kontaktpersoner gir. På den måten kan masterprosjektet bidra til videreutvikling av oppfølgingsprogrammet «En god start», og andre lignende oppfølgingsprogram. Funnene vil dermed bringe relevant og viktig kunnskap for oppfølgingsarbeidet i barnevernstjenester, og bidra til å støtte både kontaktpersoner og fosterforeldre i deres viktige fosterhjemsarbeid.

1.2 Forskningsspørsmål

Forskingsspørsmålet lyder som følger:

Hvilke erfaringer har kontaktpersoner med strukturerte oppfølgingsprogram i fosterhjemsarbeid?

Underspørsmål:

- 1. Hvilke erfaringer har kontaktpersoner med innhold, struktur og gjennomføring av oppfølgingsprogrammet «En god start»?*
- 2. Har bruken av «En god start» påvirket kontaktpersoners rolle som profesjonsutøvere i oppfølgingsarbeidet?*

2 Begrepsavklaringer

2.1 Kontaktperson

Kontaktperson er stillingstittelen til en ansatt som jobber i barnevernet, og som utfører oppgaver etter barnevernloven (Bufdir, 2022). I barnevernstjenesten bidrar kontaktpersoner i det daglige løpende arbeidet med å gjennomgå og vurdere bekymringsmeldinger, gi råd og veiledning, treffe vedtak, iverksette og følge opp tiltak, og forberede saker for behandling i fylkesnemnda (Barnevernloven, 2021, § 15-3). Rollen som kontaktperson hadde tidligere

tittelen som saksbehandler, og ble nylig endret på. I denne oppgaven bruker jeg konsekvent kontaktperson, selv om tidligere forskning som oftest omtaler dem som saksbehandlere.

2.2 Fosterhjem

Med fosterhjem menes private hjem som tar imot barn til oppfostring på grunnlag av barnevernstjenestens beslutning om hjelpetiltak etter barnevernloven § 3-2, eller i samarbeid med omsorgsovertakelse etter barnevernloven § 5-1 og § 5-3 første og tredje ledd (Barnevernloven, 2021, § 9-1). Fosterforeldrene signerer en avtale med barnevernstjenesten i omsorgskommunen, og skal på vegne av dem utføre det daglige omsorgsansvaret for barnet (Bufdir, u.å). Fosterfamilien skal fungere som en familie hvor fosterbarnet eller ungdommen inngår som et familiemedlem, og blir møtt med forståelse, trygghet og kjærlighet jf § 1-1 i barnevernsloven (2021). Fosterhjemsomsorgen kan være svært kompleks da fosterbarn har ulike behov, noe som fører til at fosterforeldre har ulike roller. Det er et vagt skille mellom hva som er omsorgsoppgaver i en ordinær familie, og hva som blir særlige omsorgsoppgaver i forsterfamilier. Fosterhjemsutvalget peker på viktigheten av å forstå hvordan et fosterhjem likevel skiller seg fra andre familier, slik at barn og foreldre i fosterhjemmet får støtten og hjelpen de har behov for (NOU 2018: 18, 2018). Noen barn og ungdommer foretrekker å flytte til noen de kjenner fra før i familie eller nære nettverk. Fosterhjem i slekt eller nettverk fungerer på samme måte som ordinære, kommunale fosterhjem (Bufdir, u.å).

3 Prosjektet «Styrking av fosterhjem»

Prosjektet «Styrking av fosterhjem» startet høsten 2019. Det er seks barnevernstjenester fordelt på ti kommuner som er med i prosjektet. Hovedmålene i prosjektet er i tråd med regjeringens fosterhjemsstrategi, og dreier seg om å skape robuste fosterfamilier, hindre utilsiktet flytting av fosterbarn, forberede overgangen med den nye barnevernsreformen, skape en større interkommunal likhet i oppfølgingsarbeidet, og skape et oppfølgingsprogram som er gjennomførbart i alle kommuner. Prosjektet satte også mål om å utvikle, pilotere og implementere en oppstartspakke for fosterforeldre. I mars 2020 startet det første delprosjektet med å utvikle et strukturert oppfølgingsprogram for nye fosterforeldre. Programmet har fått navnet «En god start», og er nå i ferd med å implementeres i kommunene som er tilknyttet prosjektet «Styrking av fosterhjem». Kontaktpersoner i de kommunale barnevernstjenestene skal bruke «En god start» til oppfølging og veiledning i møte med nye fosterfamilier.

(Statsforvalteren, personlig kommunikasjon, 15. september 2022). Informasjonen om prosjektet «Styrking av fosterhjem» og «En god start» er ikke offentlig publisert. Den er dermed hentet via forelesningsnotater fra statsforvalteren, og fra presentasjoner holdt av prosjektlederen.

3.1 Oppfølgingsprogrammet «En god start»

«En god start» er en obligatorisk oppfølgingspakke til nye fosterforeldre. Pakken inneholder seks ulike undervisningstimer som skal holdes en gang i måneden det første halvåret. De seks timene dreier seg om temaene: den nye familien, samarbeid med barnets familie, tilknytning og tilhørighet, avvisning, regulering av følelser og evaluering. Til de ulike temaene blir det brukt ulike verktøy som undervisning, film, refleksjonsspørsmål og oppgaver. I time nummer tre, om tilknytning og tilhørighet, er det blant annet undervisning om ulike tilknytningsstiler, en video om tilhørighet, presentasjon av kartleggingsverktøy, også refleksjonsspørsmål om fosterforeldrenes egne tilknytningserfaringer og deres tanker om barnets tilknytning. Innholdet er rettet mot sentrale tema som er viktige når ett fosterhjem får et nytt barn i familien. Timene har også blitt satt opp i en logisk og kronologisk rekkefølge. I tillegg skal hver time være bygget opp på følgende måte: til å begynne med blir ny kunnskap presentert, videre blir den nye kunnskapen knyttet til det spesifikke barnet, også skal det legges opp til refleksjon rundt hva den nye kunnskapen vil bety for hvordan fosterforeldrene skal møte fosterbarnet (Statsforvalteren, personlig kommunikasjon, 15. september 2022).

Et mål med undervisningen er at fosterhjemmet og kontaktpersoner skal få mulighet til å opparbeide en felles forståelse for temaene som blir gjennomgått. Hensikten med programmet er at det skal bidra til å kvalitetssikre at nye fosterhjem får god og riktig oppfølging det første halve året i fosterhjemsoppdraget, og at fosterforeldrene skal få en god og trygg start som fosterfamilie. Samtidig er målet at fosterforeldre skal oppleve progresjon i oppfølgingen de mottar, slik at den ikke stopper opp ved bytte av kontaktpersoner, sykdom eller lignende (Statsforvalteren, personlig kommunikasjon, 12. oktober 2022). Det er som sagt kontaktpersoner som har ansvaret for å gi oppfølgingsprogrammet «En god start» til fosterforeldrene. Kontaktpersoner i alle prosjektkommunene har dermed fått opplæring i «En god start». Opplæringsprogrammet for de ansatte gikk over fire dager. Det startet med en samling på to dager, etterfulgt av to opplæringsdager med en måneds mellomrom. Den første dagen fikk de undervisning om holdninger, verdier og prosessverdier. På dag to fikk de

innføring i de to første undervisningstimene. Den tredje dagen fikk de innføring i time tre og fire, og på dag fire fikk de innføring i de to siste undervisningstimene, samt en leksjon om implementering (Statsforvalteren, personlig kommunikasjon, 15. september 2022).

4 Lover og rammer som regulerer fosterhjemsarbeidet

Det er hovedsakelig lov om barnevern som er det juridiske rammeverket på barnevernsfeltet. Barnevernsloven er dermed særlig aktuell for problemstillingen i denne masteroppgaven. En ny barnevernlov trådte i kraft januar 2023, dermed vil henvisning til barnevernloven i dette masterprosjektet stemme overens med den nye kunngjorte versjonen (Bufdir, u.å). Jamfør barnevernsloven (2021, § 1-1) skal barnevernet sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling får nødvendig hjelp og omsorg i rett tid, og at de skal sikres trygge oppvekstvilkår. Videre bygger barnevernloven på tre grunnprinsipper som styrer alle vurderinger og avgjørelser som blir fattet: det biologiske prinsipp, minste inngreps prinsipp og hensynet til barnets beste. Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, ved alle handlinger og avgjørelser som berører barn. Alle tiltak skal dermed være til barnets beste jf. § 1-3 i barnevernsloven (2021). Ved behov skal barnevernstjenesten tilby og sette i verk hjelpetiltak for barnet og foreldrene, for å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien (Barnevernsloven, 2021, § 3-1). Barnevernstjenesten kan også tilby fosterhjem som hjelpetiltak etter § 3-2, dersom vilkårene i § 3-1 første ledd er til stede, og barnets behov ikke kan ivaretas på annen måte (Barnevernsloven, 2021). Om nødvendig kan de også treffe akuttvedtak om omsorgsovertakelse jf. § 4-2, eller vedtak om omsorgsovertakelse på institusjon eller i fosterhjem dersom mindre inngripende tiltak ikke kan skape tilfredsstillende forhold for barnet jf. § 5-1 i barnevernsloven (2021). Når barnet har blitt plassert i fosterhjem har barnevernstjenesten i omsorgskommunen og Bufetat ansvar for å følge opp hvert enkelt barn i fosterhjemmet, og for oppfølging av fosterhjemmet jf. § 8-3, og § 9-6 (Barnevernsloven, 2021).

I Norge har vi forpliktet oss til internasjonale konvensjoner som også er med på å regulere barnevernsfeltet. FNs barnekonvensjon (BK) og den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) er særlig viktige (Prop. 133 L (2020-2021)). FN's barnekonvensjon gir alle barn under 18 år rettigheter til å leve et trygt og godt liv, uavhengig av hvor de bor og hvem de er. Paragraf 3 og 9 i BK er særlig relevante når det kommer til fosterhjemsomsorgen. De omtaler

barnets beste som grunnleggende hensyn, deres rett til å ikke bli skilt fra sine foreldre med unntak av særlige tilfeller, og deres rett til å opprettholde personlig forbindelse med foreldre (Barnekonvensjonen, 1989). Det er samtidig fire generelle prinsipper som gjelder i BK. Prinsippene dreier seg om ikke-diskriminering, barnets beste, barnets rett til liv og utvikling, og barnets rett til å bli hørt. Det offentlige har forpliktet seg til å utforme regler og systemer som står i forhold til disse prinsippene, i tillegg vil konvensjonen gå foran andre norske lover dersom de er motstridende (Prop. 133 L (2020-2021)). Det samme gjelder for EMK, som også er inkorporert i norsk lov. Den europeiske menneskerettskonvensjonen inneholder flere bestemmelser som er sentrale på barnevernsfeltet, det gjelder for eksempel særlig artikkel 8, som også har paralleller til blant annet Grunnloven (1814, §§ 102 og 104) og Barnekonvensjonen (1989, Art 16). Artikkel 8 i EMK omhandler retten til respekt for privatliv og familieliv, og stiller spesielt krav til barnevernstjenestens saksbehandling når det gjelder vurderinger og begrunnelser i saker hvor det er snakk om omsorgsovertakelser som fosterhjems plasseringer og adopsjon (Prop. 133 L (2020-2021)).

4.1 Retningslinjer til loven om barnevernstjenester

Jamfør barnevernsloven § 9-11 (2021) kan departementet blant annet gi forskrift om hvilke krav som stilles om fosterhjemmets rettigheter, og om barnevernstjenestens plikt til å følge opp barnet og fosterhjemmet. Det er utarbeidet retningslinjer til loven om barnevernstjenester, deriblant en forskrift om fosterhjem (Forskrift om fosterhjem, 2003). I tillegg finnes det rundskriv om saksbehandling, faglige anbefalinger og retningslinjer for fosterhjem (Bufdir, 2023; Regjeringen, 2004; Bufdir, 2021). Saksbehandlingsrundskrivet er med på å sikre at barnevernet fatter riktige beslutninger til riktig tid, og at tjenestene blir gitt på en forsvarlig måte (Bufdir, 2023). Forskrift om fosterhjem (2003) gir informasjon om blant annet valg og godkjenning av fosterhjem, generelle krav som stilles til fosterforeldre, rekruttering av fosterforeldre, og opplæring, veiledning og tilsyn av fosterhjemmene. Paragraf 7 i forskrift om fosterhjem (2003) dreier seg om «Oppfølging og kontroll av barnets situasjon i fosterhjemmet». Veiledning, oppfølging og kontroll av barnet sin situasjon i fosterhjemmet er det viktigste i fosterhjemsarbeidet. Ansvar for oppfølging innebærer å støtte og hjelpe både fosterbarnet og fosterforeldre, og iverksette tiltak som er nødvendige for at fosterfamilien skal fungere på best mulig vis. For å sikre en forsvarlig oppfølging av barnets situasjon i fosterhjemmet skal barnevernstjenesten som hovedregel besøke fosterhjemmet så ofte som nødvendig. Antall besøk vil dermed variere, men i startfasen vil det være behov for tettere

oppfølging (Forskrift om fosterhjem, 2023; Bufdir, 2021). Neste avsnitt utdyper mer om barnevernstjenestens ansvar for oppfølging og veiledning av fosterhjem.

4.2 Opplæring og oppfølging av fosterhjem

Oppfølging av barn og foreldre er viktig for å vurdere om barnevernstiltakene fungerer etter sin hensikt, og for å vurdere om de får hjelpen de trenger (Bufdir, 2023, s. 198). I barnevernsloven §§ 8-1 og 8-3 (2021) står det at barnevernstjenesten har ansvar for å følge med på utviklingen til fosterbarnet og fosterfamilien etter vedtak om hjelpetiltak eller omsorgsovertakelse, og vurdere behovet for endringer, tilføring av nye tiltak, eller om vedtak om omsorgsovertakelse kan oppheves. Etter at nemnda har truffet vedtak om omsorgsovertakelser, skal barnevernstjenesten utarbeide en plan for oppfølging. Denne skal så langt det er mulig utformes i samarbeid med barn og foreldre (Barnevernsloven, 2021, §§ 1-9 og 1-4). Det skal bli gitt en helhetlig og tilpassa oppfølging, som inkluderer nødvendige råd, veiledning og støtte til fosterforeldre (Forskrift om fosterhjem, 2003, § 7). I forskrift om fosterhjem (2003, § 7 tredje ledd) står det at barnevernet skal besøke fosterhjemmet minst fire ganger i året, med mindre barnevernstjenesten vurderer forholdene i fosterhjemmet som gode, da kan antall besøk reduseres til minimum to ganger i året når barnet har bodd i fosterhjem mer enn to år. Paragraf 11 i forvaltningsloven (1967) stiller samtidig krav til saksbehandling og alminnelig veiledningsplikt. Det finnes imidlertid ingen faglige eller nasjonale føringer eller retningslinjer som sier hvordan oppfølgingen skal gjennomføres. Det er heller ikke nødvendigvis slik at barneverntjenestene selv har utarbeidet skriftlige rutiner for oppfølging (NOU 2018: 18, 2018).

Etter den nye barnevernsreformen har de kommunale barnevernstjenestene fått mer ansvar for blant annet fosterhjemsomsorgen og oppfølgingsarbeidet. Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) skal likevel bistå barnevernstjenesten med plassering av barn i fosterhjem etter anmodning fra kommunen jf. § 16-3 annet ledd bokstav a, b og c i barnevernsloven (2021), og § 2 i forskrift om fosterhjem (1992). I tillegg er det Bufetat som skal rekruttere og gi grunnleggende opplæring til fosterforeldre jf. § 16-3 tredje ledd bokstav a (Barnevernsloven, 2021). Bufetat gir opplæring til alle som skal bli fosterforeldre gjennom opplæringsprogrammet PRIDE, som står for Parenting Resources for Information, Development and Education (Bufdir, u.å). Våren 2023 skal det nye opplæringsprogrammet «SOLID – Nasjonal opplæring fosterhjem» erstatte PRIDE. Det nye programmet er i

skrivende stund under utvikling og utprøving. Målet med det nye programmet er at opplæringen skal være faglig oppdatert, at det skal være i tråd med den økte digitaliseringen i samfunnet, og at det skal være et mer fleksibelt, tilgjengelig og tilpasset tilbud til fosterfamilier som har behov for det (Bufdir, 2022).

Videre har barnevernstjenesten i omsorgskommunen det fulle ansvaret for å følge opp hvert enkelt barn i fosterhjemmet, og for oppfølging av fosterhjemmet jf. § 9-6 (Barnevernloven, 2021). Kravet til oppfølging er at det skal iverksettes tiltak som skal være tilpasset behovene hos barna og fosterfamilien, og bidra til å sikre barnets posisjon som familiemedlem og en best mulig omsorgssituasjon. Parallelt med dette må det foregå oppfølging av barnets foreldre (Backe-Hansen et al., 2019). Hjelpebehovet vil variere, og en faglig oppfølging blir nødt til å være fleksibel, og baseres på en god kontakt mellom fosterfamilier og barnevernstjenesten (NOU 2018: 18, 2018). Samtidig kan en slik fleksibilitet skape uforutsigbar og tilfeldig oppfølging. På bakgrunn av dette får fosterhjemsutvalget støtte til forslag om å utvikle faglige standarder for forsvarlig oppfølging og tilsyn av fosterforeldre i høringssvaret fra KS (Kommunesektorens organisasjon [KS], 2019; NOU 2018: 18, 2018).

4.3 Regjeringens fosterhjemsstrategi

Regjeringen har laget en fosterhjemsstrategi for perioden 2021-2025, som heter «Et trygt hjem for alle» (Barne- og familiedepartementet, 2021). Fosterhjemsstrategien ble lagt på grunnlag av den nye barnevernsreformen, fosterhjemsmeldingen og fosterhjemsutvalgets utredning. Strategien må også ses i sammenheng med den nye barnevernsloven som tredde i kraft januar 2023, og skal understøtte kommunenes arbeid med å sørge for god kvalitet i fosterhjemsarbeidet (Barne- og familiedepartementet, 2021). Målet med strategien er å blant annet øke stabiliteten og tilgangen på gode fosterhjem, slik at alle barn får et trygt hjem. For å oppnå denne målsettingen skal det iverksettes tiltak som å styrke opplæring og oppfølging av fosterhjem, noe som blant annet skal bidra til å redusere antall utilsikta flyttinger, og skape forutsigbarhet i fosterhjemsomsorgen. Oppfølgingsprogrammet «En god start» har dermed blitt utviklet som et resultat av denne satsingen (Barne- og familiedepartementet, 2021).

5 Teoretisk rammeverk

I denne delen vil jeg presentere de teoretiske perspektivene og begrepene jeg har valgt å bruke i forskningsprosjektet. Teori er en sentral del i kvalitative studier med fenomenologisk design.

Faglige begreper og teoretiske perspektiver bidrar til å sette refleksjoner, tolkinger og argumentasjoner inn en større sammenheng (Malterud, 2017), samt bidra til å konkretisere, gi ny innsikt og løfte analysen i det kvalitative datamaterialet i forskningsprosjektet. Da jeg i mitt prosjekt skal undersøke kontaktpersoners erfaringer med bruken av det nylig iverksatte programmet «En god start», er teori knyttet til implementering og implementeringskvalitet, samt prosessevaluering passende. I tillegg har jeg valgt teoretiske begreper knyttet til profesjonsutøvelse, profesjonell kompetanse og kunnskapsbasert praksis. Profesjonsutøvelsen er også nevnt som en sentral faktor for implementeringskvalitet. Jeg skal presentere begrepene hver for seg, samtidig som jeg gjør rede for hvorfor de er relevante i forbindelse med datamaterialet om kontaktpersoners erfaringer med bruken av oppfølgingsprogrammet «En god start».

5.1 Implementering og implementeringsprosess

Implementering kan bli definert som «*a specified set of activities designed to put into practice an activity or program of known dimensions*» (Fixsen et al., 2005, s. 5). I en norsk artikkel om implementering har definisjonen blitt oversatt som «*et sett av spesifiserte aktiviteter som skal til for å gjennomføre en bestemt metode eller et behandlingsprogram i praksis*» (Sørli et al., 2010, s. 315). I henhold til denne definisjonen er implementering en målrettet prosess om å iverksette og utføre et program, som i dette tilfellet gjelder oppfølgingsprogrammet «En god start». Prosessen med implementering må bli beskrevet i detaljer for å kunne oppdage styrker og svakheter ved programmet. Implementeringsprosessen skal dermed bidra til å «skreddersy» programtiltak, slik at de gir ønsket effekt der de blir iverksatt. I tillegg kan prosessen bidra til å skape motivasjon blant de som skal anvende og bruke programmet (Malterud, 2017). Forskning på implementeringsprosessen skal videre identifisere hvilke faktorer som påvirker implementeringskvaliteten, og avgjør om implementeringen lykkes.

5.1.1 Prosessevaluering av «En god start»

Et programtiltak må evalueres både før, under og etter implementering, for å vurdere om det gir ønskelig effekt (Sverdrup, 2009; Sverdrup, 2014; Rossi et al., 2019). En evalueringssprosess kan deles inn i prosessevaluering (formativ) og resultatevaluering (summativ). I denne masteroppgaven er det ikke et mål om å undersøke om «En god start» oppnår den ønska effekten og de målretta resultatene, som å styrke fosterhjem og å redusere antall utilsikta flyttinger. Dersom effektstudier av oppfølgingspakken «En god start» på sikt

gir positive resultater, kan det bli aktuelt for flere barnevernstjenester å implementere «En god start». For å undersøke om tiltaket har en slik effekt vil det kreve mer omfattende evalueringstudier hvor plasseringer følges over tid, noe som vil være svært ressurskrevende. Det er heller ikke anbefalt å gjøre resultatevalueringer av et relativt nytt program eller tiltak. I oppstarten og startfasen av et nytt program vil det være mer nyttig å gjøre prosessevalueringer (Rossi et al., 2019; Sverdrup, 2009).

Prosessevaluering er et virkemiddel til å se på selve prosessen med implementeringen av et programtiltak, hvordan programtiltaket fungerer i praksis og hvilke tilpasninger som er nødvendige for å sikre gjennomførbarhet (Malterud, 2017; Rossi et al., 2019). Målet med prosessevalueringen er å beskrive programtiltaket konkret og grundig, for å deretter kunne vurdere hva som er viktig å fokusere på i videreutvikling av programmet. I dette masterprosjektet blir det ikke gjennomført en systematisk prosessevaluering av «En god start», men jeg vil gå inn i utvalgte elementer ved en prosessevaluering. Gjennom prosessevaluering er målet å identifisere faktorer som påvirker implementeringskvaliteten av oppfølgingsprogrammet «En god start». Det betyr at denne masteroppgaven vil bringe kunnskap som sier noe om implementeringskvaliteten ved programmet, og som kan brukes til å videreutvikle oppfølgingsprogrammet underveis i implementeringsprosessen (Sverdrup, 2009). I neste avsnitt vil jeg gå nærmere inn på faktorer som påvirker implementeringskvaliteten, og hvilke faktorer som undersøkes som en del av prosessevalueringen i dette masterprosjektet.

5.1.2 Implementeringskvalitet

Implementeringskvaliteten dreier seg om å sammenligne hvordan tiltaket fungerer opp imot det som var intensjonen med tiltaket. Dette vil si at implementeringskvaliteten ved oppfølgingsprogrammet «En god start» gir indikasjon på om programmet blir praktisert slik at de oppnår mål om bedre oppfølging til fosterfamilier og færre utilsikta flyttinger (Meyers et al., 2012; Ertesvåg & Kjøbli, 2016). Ved å fokusere på kvaliteten på implementering er det nødvendig å legge vekt på brukervurderinger og målgruppen sine opplevelser av nytten og relevansen av programmet. Det vil si at det må gjøres brukerundersøkelser med både kontaktpersoners og fosterfamiliens perspektiv. I dette masterprosjektet er det som sagt hovedsakelig fokus på kontaktpersoners erfaringer og opplevelser ved oppfølgingsprogrammet «En god start». Masterprosjektet er for øvrig en del av et større

prosjekt, hvor det samtidig er flere andre masteroppgaver som fokuserer på fosterforeldre sine erfaringer med oppfølgingsprogrammet «En god start».

Implementeringskvaliteten vil også si noe om implementeringsgraden, altså hvor vidt oppskriften og retningslinjene til programmet følges. Det er ikke nødvendigvis samsvar mellom implementeringsgrad og kvalitet. For å øke kvaliteten kan det være behov for en avveining mellom å forplikte seg til oppskriften ved oppfølgingsprogrammet, og å tilpasse programmet til ulike typer fosterhjem og individuelle fosterforeldre (Sørli et al., 2010). Prosessevalueringer kan dermed bidra til å undersøke implementeringsgraden av et tiltaksprogram, og eventuelt bidra til å sikre implementeringskvaliteten gjennom å vurdere behovet for å endre implementeringsgraden.

Sørli et al., (2010), påpeker at evaluering av implementeringskvalitet bør bli prioritert som en rutine i evalueringsstudier, og at det er stort behov for mer ressurser til slik forskning. Det er nemlig flere empiriske forskningsartikler som har funnet at implementeringskvaliteten i stor grad påvirker effekten av metoden eller tiltaksprogrammet (Durlak & DuPre, 2008; Sørli et al., 2010; Ertesvåg & Kjøbli, 2016; Fixsen et al., 2005). Dette påpeker viktigheten av en grundig implementeringsprosess som sikrer implementeringskvaliteten i «En god start». En kvalitetssikker implementering krever ressurser, tid, innsats, kapasitet og endringsberedskap (Ertesvåg & Kjøbli, 2016, s. 51). Implementeringskvaliteten inneholder to sentrale dimensjoner: intervensjonsintegritet og tiltaksintegritet. Intervensjonsintegritet dreier seg om hvordan oppfølgingsprogrammet «En god start» blir implementert på organisasjonsnivå. Det innebærer blant annet hvor vidt det er tilgang på ressurser, støtte av ledelsen, faglig kvalifikasjon og motivasjon blant kontaktpersonene til å implementere oppfølgingsprogrammet. Tiltaksintegritet dreier seg mer om hvordan oppfølgingsprogrammet blir gitt til mottakerne, noe som for eksempel innebærer at utøverne får nødvendig opplæring i opplæringsprogrammet, og om oppskriften i oppfølgingsprogrammet blir fulgt i møtet med fosterfamiliene (Sørli et al., 2010; Beidas & Kendall, 2010; Durlak & DuPre, 2008). I denne masteroppgaven skal jeg forsøke å identifisere faktorer som påvirker implementeringsprosessen av «En god start», og som sier noe om implementeringskvaliteten ved programmet.

5.2 Profesjonsutøvelse

«Profesjonsutøvelse er i utgangspunktet virksomhet som bygger på en spesifikk kompetanse». (Guldbrandsen et al., 2014, s. 204). Et profesjonsyrke er organisert arbeid hvor personer med en spesifikk utdanning blir gitt autorisasjon til å utføre spesifikke arbeidsoppgaver. En profesjonsutøver har likevel en rolle hvor den skal samhandle med brukere og andre samarbeidspartnere ut fra bestemte overordnede mål for arbeidet (Røkenes, 2012; Guldbrandsen et al., 2014). De stilles overfor utfordringer med å tilegne seg faglig kompetanse som gjør de kompetente til å forstå og forholde seg til kravene som oppstår i yrket. Profesjonsutøvelsen og profesjonsutøvernes kompetanse er også nevnt som en sentral faktor for implementeringskvalitet (Fixsen et al., 2005; Sørli et al., 2010). Det er vanlig å skille mellom teori og praksis som to ulike kompetanseformer i profesjonsyrkene. I arbeid med mennesker er også den personlige kompetansen et sentralt aspekt. Personlige kompetanse er en komponent som er vanskelig å beskrive, som tar lang tid å utvikle, men som likevel har en stor innvirkning på kvaliteten i arbeidet (Skau, 2017). For å være en kompetent yrkesutøver er det nødvendig å kombinere både erfaringsbasert og personlig kompetanse på lik linje med teoretisk og kunnskapsbasert kompetanse (Skau, 2017, s. 56). I de neste avsnittene skal jeg forklare hva som inngår i disse begrepene.

5.2.1 Profesjonell kompetanse

«Profesjonell» er et begrep som brukes om bestemte handlinger som skjer i yrkesutøvelsen, og sier noe om utøvelsens kvalitet og kompetanse. Kompetanse er altså en sentral del i profesjonsutøvelsen, som igjen er en avgjørende faktor for implementeringskvaliteten. Av den grunn blir det relevant å anvende en modell for profesjonelt sosialt arbeid som kalles for «kompetansetrekanten» (Skau, 2017). Profesjonell kompetanse består «av nødvendige og hensiktsmessige kvalifikasjoner i utøvelsen av et yrke» (Skau, 2017, s. 57). I modellen «kompetansetrekanten» er kompetansebegrepet delt inn i tre områder som henger nøye sammen: teoretisk kunnskap, yrkesspesifikke ferdigheter og personlig kompetanse (Skau, 2017, s.58). De ulike områdene for kompetanse kommer til uttrykk på samme tid, men på ulikt vis i profesjonsutøvelsen. De samme komponentene i kompetansebegrepet blir omtalt med litt andre ord av både Glenn Ruud (2021) og Røkenes & Hanssen (2012). Dermed kommer jeg til å flette sammen forståelsen av kompetanse til både Skau (2017), Ruud (2021) og Røkenes & Hanssen (2012) når jeg nå skal gjøre rede for de ulike komponentene i kompetansebegrepet og relevansen av dem i forhold til masterprosjektet.

For å være en kompetent profesjonsutøver er det nødvendig at en har forskningsbasert og teoretisk kunnskap. *Teoretisk kunnskap* dreier seg om faget som er relevant for yrkesutøvelsen, noe som innebærer faglige teorier og modeller, lover og regler. Det er ofte den teoretiske kunnskapen som vektlegges i størst grad, samtidig som den ofte blir utdatert og må holdes oppdatert (Skau, 2017). Teoretisk kunnskap for kontaktpersonene dreier seg i dette tilfellet om fagområder som kommunikasjon, psykologi og veiledning. I tillegg har kontaktpersonene ofte kunnskap om og kjennskap til for eksempel barnevernloven, fosterhjemsomsorg, tilknytning, utilsiktet flyttinger og oppfølgingsbehov (Ruud, 2021). *Yrkesspesifikke ferdigheter* handler om de spesifikke metodiske, tekniske og praktiske ferdighetene som preger yrkesutøvelsen (Skau, 2017). For kontaktpersoner i barneverntjenesten kan det dreie seg om samtale- og lytteteknikker og metoder for å kartlegge behov for oppfølging. Det metodiske og strukturerte oppfølgingsprogrammet «En god start» går inn under denne komponenten.

Personlig kompetanse dreier seg om profesjonsutøverne sin væremåte og personlighet, og hvordan det påvirker samspillet med andre (Skau, 2017). Den typen kompetanse dreier seg dermed om menneskelige kvaliteter, verdier og holdninger, som er avgjørende i menneskeorienterte yrker (Røkenes & Hanssen, 2012). Ruud (2021) navngir denne komponenten for «evner», da denne formen for kompetanse dreier seg om potensialet som individet har av egenskaper og kvaliteter, noe som påvirker *evnen* til å forstå og anvende både de to andre komponentene; teoretisk kompetanse og yrkesspesifikke ferdigheter. Personlig kompetanse dreier seg om empati og nestekjærlighet, kommunikasjon, tillit, støtte og trygghet. Disse elementene er i mer eller mindre grad styrt av personligheten og genene vi er født med, samtidig som den til en viss grad kan formes av miljø (Røkenes & Hanssen, 2012). Profesjonsutøvere kan oppleve at de ikke får brukt evner eller potensialer de egentlig har på grunn av mangel på kompetanseutvikling i arbeidskulturen eller støtte fra ledelsen, eller mangel på holdninger som motivasjon og engasjement blant profesjonsutøverne (Ruud, 2021). Det sier oss noe om at *holdninger* også påvirker profesjonsutøvelsen.

Ruud (2021) forklarer at *holdninger* er en sentral del av kompetansebegrepet, uten at det nødvendigvis er en egen komponent. Han forteller at en profesjonsutøver kan ha kompetansen til å utføre en jobb, men at det ikke trenger bety at den blir gjort på en god måte. Det vil si at dersom profesjonsutøveren mangler motivasjon til å lære noe nytt og bruke et

programverktøy, så er det ikke nødvendig med ny kunnskap eller bedre verktøy. I dette tilfelle vil det si at kontaktpersonenes tro på opplæringsprogrammet «En god start», og deres motivasjon for å bruke det er avgjørende i oppfølgingsarbeidet. Ruud (2021) forklarer videre at ansatte sine tankeganger, handlinger og væremåter er det som til syvende og sist er avgjørende for å få til god implementering og endring. Ledelse er dermed også sentralt, da ledelsen har stor påvirkning på hva ansatte tenker og dermed hvordan de handler. Det er ofte ikke virksomheten som gjør at ansatte forlater jobben, men kulturen og potensialet som lederen spiller opp til (Ruud, 2021). Dette vil si at selv om de ansatte sine holdninger og handlinger er avgjørende for god implementering, så står de likevel ikke alene med ansvaret for å innta og ivareta en motivert og kvalifisert rolle som profesjonsutøver i oppfølgingsarbeidet (Ruud, 2021, s. 120). Grunnleggende verdier og holdninger som samarbeid, støtte og trygghet er også sentrale innenfor personlig kompetanse, og kan knyttes til begreper som kommunikasjon, relasjon og tillit (Skau, 2017; Ruud, 2021; Røkenes & Hanssen, 2012). De tre begrepene utdypes i de neste avsnittene.

5.2.1.1 Kommunikasjon

Kommunikasjon står helt sentralt i møter mellom mennesker (Skau, 2017, s. 82). Alt profesjonsutøvere gjør eller ikke gjør i møte med hjelpemottakere er kommunikasjon. Profesjonsutøvere bør dermed være bevisst på sin rolle i kommunikasjon, da det å gjøre seg forstått, og lytte for å forstå er en helt sentral del av den personlige kompetansen og de profesjonelle ferdighetene. Kommunikasjonskompetansen er betydningsfull for profesjonsutøvernes yrkesutøvelse, da det er den kompetansen de bruker for å kommunisere det som skal bidra til å endre eller forbedre en situasjon eller et kunnskapsnivå for hjelpemottakeren (Røkenes & Hanssen, 2012). Dersom en profesjonsutøver går for rask inn på vanskelige tema, kan det for eksempel gjøre kommunikasjonen anstrengt og vanskelig. Samtidig kan kommunikasjonen bli anstrengt og vanskelig ved å unngå å snakke om de vanskelige temaene, dersom det allerede er en god relasjon mellom profesjonsutøver og hjelpemottaker. En god og trygg relasjon tåler ofte mer konfrontasjon og gir større handlingsrom i kommunikasjonen. Profesjonsutøverne kan ikke tvinge frem en god relasjon, men legge til rette for en kommunikasjonsprosess som gir tid og rom for å utvikle en god relasjon, som videre skaper tillit og trygghet (Røkenes & Hanssen, 2012).

Kommunikasjon er sammensatt, noe som vil si at modeller og teorier kommer til kort for å fange opp kommunikasjonens kompleksitet og mangfoldighet. Kompetansetrekanten kan

likevel brukes som et virkemiddel i forsøk på å også gjøre rede for begrepet «kommunikasjon» (Skau, 2017, s. 85). Kommunikasjonen kan inneholde et teoretisk aspekt, et teknisk-metodisk aspekt og et personlig aspekt. Innenfor det teoretiske aspektet er det snakk om å ha kjennskap til teorier og modeller knyttet til begrepet kommunikasjon. Når det gjelder det teknisk-metodiske aspektet dreier det seg om ferdigheter og teknikker innenfor kommunikasjon. Aktiv lytting er eksempelvis et metodisk redskap som brukes for å finne mening og forståelse i det som den andre uttrykker. Personlig kompetanse er også essensielt for å kunne lytte aktiv til den andre, da det er viktig med en oppriktig interesse for den andre, og evnen til å sette seg inn i å forstå den andre (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 181). Noen profesjonsutøvere kan bruke kommunikasjons- og samtaleteknikker uten å kombinere dem med sin personlige kompetanse, noe som fører til at kommunikasjonen blir mindre naturlig og kan oppleves som overfladisk. En slik form for mekanisk kommunikasjon kan risikere at profesjonsutøveren opplever at kommunikasjonsredskapet virker imot sin hensikt, og at det bidrar til å øke avstanden mellom en profesjonsutøver og en hjelpemottaker istedenfor å skape en tettere relasjon. Dette understreker viktigheten av at en profesjonsutøver bruker seg selv og sin personlige kompetanse i yrkesutøvelsen, i kombinasjon med teoretiske og teknisk-metodiske ferdigheter. En profesjonsutøver må benytte seg av alle de tre komponentene for å utvikle sin kommunikative kompetanse, og skape en god relasjon (Skau, 2017, s. 86).

5.2.1.2 Relasjon

Som nevnt i avsnittet over er målet til profesjonsutøveren å blant annet fremme vekst og mestring hos hjelpemottakeren. Kvaliteten på relasjonen imellom profesjonsutøveren og hjelpemottakeren er da helt avgjørende for å komme i posisjon det. Den mellommenneskelige relasjonen kan derfor ofte bety mer en metodene og tiltaksprogrammene som benyttes i yrkesutøvelsen (Røkenes & Hanssen, 2012). Relasjonen skal altså både være en hjelp som bidrar til endring og forandring, samtidig som at relasjonen og den personlige støtten i seg selv er en hjelp. Kvaliteten på relasjonen dreier seg i stor grad om opplevelsen av støtte og trygghet gjennom den. For å skape en trygg og støttende relasjon er det viktig for hjelpemottakerne at de blir forstått og anerkjent som et medmenneske (Skau, 2017). Da kan de i større grad åpne opp for sårbarhet og uttrykke behov for hjelp (Røkenes & Hanssen, 2012).

Det er forskjell på profesjonsutøvernes rolle i møte med mennesker i yrkesutøvelsen, hvor noen er mer fokuserte på problemløsning og noen er mer opptatt av prosessen på veien mot

målet. I prosessorienterte yrker er det viktig å legge vekt på å skape gode relasjoner, nettopp for å skape en prosess som legger til rette for et godt samarbeid som skaper vekst og utvikling (Røkenes & Hanssen, 2012). En kontaktperson i oppfølgingsarbeid er mer prosessorientert, noe som påpeker viktigheten av å bruke god tid på å skape gode relasjoner med fosterfamiliene. Gode hjelperelasjoner bygger på samarbeid og samhandlingsprosesser som skaper gjensidig forståelse. Et slikt samhandlingsrom kan bidra til bevisstgjøring, noe som kan gi økt selvforståelse og mulighet til å gjøre endringer. Følelsen av å kjenne seg forstått skaper igjen trygghet og tillit i hjelperelasjonen, noe som også er viktig for å skape endring. Det viser til viktigheten av at profesjonsutøvere bidrar til å styrke hjelperelasjonene ved å bruke tid på samhandling, og på den måten gjør innsats på å forstå hjelpemottakeren. Et godt samarbeid preget av trygghet og tillit er avgjørende for positiv utvikling i en relasjon (Røkenes & Hanssen, 2012).

5.2.1.3 Tillit

Tillit er helt grunnleggende i alle relasjoner, også i en profesjonell relasjon mellom en hjelper og en hjelpemottaker (Skau, 2017, s. 35). Det er en verdi som virker trygghetsskapende og støttende i mellommenneskelige relasjoner, da det dreier seg om at menneskene har tiltro og stoler på at de har gode intensjoner for hverandre (Lorentzen, 2015). Tilliten i relasjoner må opparbeides over tid, men kan brått forsvinne igjen. Krenkelser er noe som blant annet kan få tilliten til å forsvinne. Kontaktpersoner kan komme til å krenke uten å være bevisst på det, noe som påpeker viktigheten av at de er oppmerksomme på egen opptreden, og hvordan den kan påvirke andre (Skau, 2017, s. 36).

Profesjonell maktarroganse er blant annet en holdning som kan forårsake krenkelser av andre. Det kan dreie seg om at profesjonsutøvere har en sterk tro på egen kunnskap og tekniske ferdigheter, som kan gjøre at de ser ned på andre perspektiv og fremgangsmåter, og som kan føre til et begrenset handlingsrom i møte med hjelpemottakeres behov (Skau, 2017). At profesjonsutøvere føler seg kompetent og fornøyd med eget arbeid er i utgangspunktet positivt, da det skaper motivasjon i yrkesutøvelsen. For å unngå at det utvikler seg til maktarroganse eller begrensende handlingsrom i yrkesutøvelsen, er det viktig at profesjonsutøvere balanserer mellom stolthet og glede over arbeidet, og kritiske og konstruktive blikk på yrkesutøvelsen. En kritisk og konstruktiv holdning innebærer fokus på at ingenting er feilfritt, og at det dermed alltid er noe å lære og utvikle. Dersom profesjonsutøvere ikke er åpne for konstruktiv tenkning, kan det være et tegn på at de er i

overkant ambisiøse om å heve det faglige nivået på profesjonens vegne. En slik holdning kan dermed risikere å føre til at relasjonskvaliteten blir kontrollerende og dominerende ovenfor hjelpemottakerne. Profesjonsutøvere må være bevisst på at de kan stå i fare for å krenke hjelpemottakerne med sin kunnskap og makt, da det kan føre til at hjelpemottakerne blir oversett eller undervurdert. Dette vil si at yrkesutøvernes tilstedeværelse og samarbeidsevne i møte med hjelpemottakerne er tillitsvekkende i den profesjonelle relasjonen (Røkenes & Hanssen, 2012; Skau, 2017).

5.2.2 Kunnskapsbasert praksis

Barnevernsfaget som profesjon er stadig i endring for å kvalitetssikre profesjonelle praksiser. Med inspirasjon fra New Public Management-tenkning, har det blant annet i større grad blitt brukt kunnskapsbaserte metoder, hvor standardisering, måling og telling blir stadig viktigere (Almklov et al., 2017; Gulbrandsen et al., 2014). Det er et krav om at profesjonell virksomhet skal være kunnskapsbasert (Barne- og likestillingsdepartementet, 2018-2024; Bufdir, 2019-2021). Kunnskapsbasert praksis blir også omtalt som evidensbasert praksis, og har som hensikt å utvikle og implementere en praksis som er basert på best mulig vitenskap og kunnskap (Gulbrandsen et al., 2014; Natland & Malmberg-Heimonen, 2016). I litteraturen blir det blant annet beskrevet at kunnskapsbasert praksis skal være *«teoretisk reflektert, analytisk orientert, systematisk og fleksibel. Profesjonell praksis bør også være godt dokumentert, slik at den kan etterprøves og fungere som innspill i kontinuerlige, faglige utviklingsprosesser for den enkelte utøver så vel som for aktuelle praksisfelt og fagdisipliner.»* (Gulbrandsen et al., 2014, s. 55). I tillegg har den en etisk dimensjon, da det er uetisk å ta i bruk tiltak og program som ikke gir effekt, eller som i verste fall har en negativ effekt. Utviklingen av kunnskapsbasert praksis bidrar likevel til å endre måten profesjonsutøverne tenker og handler på i profesjonsutøvelsen, noe som gjør at det blir viktig med en kritisk og refleksiv tilnærming til en slik utvikling (Almklov et al., 2017).

Det norske barnevernet har begynt å utvikle en kunnskapsbasert praksis hvor flere tiltaksprogram standardiseres, og hvor effekten av flere program forskes på (Eng, 2020; Natland & Malmberg-Heimonen, 2016; Christiansen, 2015). Likevel er det behov for økt forskningskunnskap i barnevernets praksis, ved for eksempel å måle effekten av tiltaksprogram, forske på implementeringskvalitet og tiltaksutvikling, og øke kunnskapen om standardiserte program i barneverntjenesten. Slike studier bidrar til å legge grunnlag for en evidensbasert praksis (Christiansen, 2015; Christiansen & Kojan, 2016). Det blir viktig at

nyutvikla tiltaksprogram og arbeidsmetoder blir grundig evaluert, samtidig som at de ikke må bli sett på som verken lite relevante eller lite virkningsfulle selv om de ikke har blitt evaluert (Norsk Psykologforening, 2007; Eng, 2020). Det kan være etisk utfordrende, tidkrevende og ressurskrevende å utvikle evidensbaserte tiltak (Christiansen, 2015; Christiansen & Kojan, 2016). Samtidig er det kritikere som påpeker at en kunnskapsbasert praksis kan undervurdere profesjonsutøvernes faglige skjønn og personlige kunnskap, og føre til lavere grad av brukermedvirkning (Petersen & Olsson, 2015; Webb, 2001; Natland & Malmberg-Heimonen, 2016). I neste avsnitt skal jeg gå videre inn på dette spørsmålet, hvordan standardiserte program bidrar til å sikre kunnskapsbasert profesjonsutøvelse, og hvor vidt standardisering utfordrer skjønnsbasert praksis og personlig kompetanse.

5.2.3 Standardisert versus skjønnsbasert praksis

Et tydelig kjennetegn ved kunnskapsbasert praksis er at tiltak og program som implementeres har tydelige og strukturerte oppskrifter og retningslinjer, samtidig som de blir støttet av forskning og systematiske evalueringer (Ogden, 2016; Norsk psykologforening, 2007; Bøyum, 2016). Dermed fins en kobling mellom kunnskapsbasert praksis og standardisering av tiltaksprogram. Målet med kunnskapsbasert praksis er blant annet å forhindre at profesjonsutøvere trekker feil beslutninger basert på feilaktige kausale oppfattelser av konsekvenser ved en intervensjon. I intervensjonen er det fare for at profesjonsutøverne oppfatter at hendelser som skjer etter hverandre i tid automatisk er kausaliteter. Dermed kan standardiserte og manualbaserte program bidra til å identifisere viktig informasjon som ellers ikke ville blitt oppdaget. Standardisering kan også bidra til å gjøre det lettere for profesjonsutøvere å ta opp vanskelige og sårbare tema, og sørge for pålitelig og presis kunnskap, forutsigbarhet, koordinering, gjennomsiktighet og nøyaktighet i tjenestene (Høstmælingen, 2010; Skilbred et al., 2014; Almklov et al., 2017).

Standardiserte tiltaksprogram kan også gjøre profesjonsutøvelsen personuavhengig, og sikre likhet i tjenestene (Almklov et al., 2017). Slike program bidrar dermed til å sette en standard for profesjonsutøvelsen. I en studie forteller kontaktpersoner at de opplevde at standardisering skaper system ved at de kan henvise til en prosedyre. De opplevde videre at det kunne skape forutsigbarhet i tverrfaglig samarbeid med andre profesjonsutøvere, forutsigbarhet ovenfor mottakerne i tjenesten, samtidig som det kan bidra til å forsvare deres egen praksis. I tillegg forteller de selv at standardiserte metoder blir assosiert med å fremstå som mer «profesjonell», og at det bidrar til å gi profesjonsutøvelsen et faglig løft (Almklov et al., 2017,

s. 163). Profesjonalitet blir altså forbundet med standarder, i form av at systemer, oppskrifter og prosedyrer disiplinerer profesjonsutøvelsen. Det betyr ikke nødvendigvis at standardiserte program er den eneste eller beste måten å sikre kunnskapsbasert praksis på. Samtidig er det heller ikke sikkert at standardiserte program er kunnskapsbaserte.

De standardiserte metodene kan bli sett på som tekniske virkemiddel som forenkler praksis, og kan få kritikk for å nedvurdere den personlige og erfaringsbaserte kunnskapen til profesjonsutøverne i sosialt arbeid (Petersen & Olsson, 2015; Webb, 2001). Det er ikke nødvendigvis slik at evidensbaserte intervensjoner har løsning på handlingsalternativ i alle ulike situasjoner. Et kunnskapsbasert tiltak må derfor brukes i kombinasjon med faglig skjønn og personlig kompetanse (Bøyum, 2016). Dersom en profesjonsutøver lar seg styre av oppskriften i et tiltaksprogram på en rigid måte, kan profesjonsutøvere glemme å fokusere på det komplekse og sammensatte mennesket, noe som kan gå ut over deres fokus på å skape tillit og et positivt samarbeid med barnet og familien (Ogden, 2016; Munro, 2011). Sterk tiltro til standardiserte program kan samtidig forhindre profesjonsutøvernes kreativitet, og deres kritiske og utforskende holdninger til profesjonsutøvelsen. Det kan føre til at de fraskriver seg noe av det personlige ansvaret, noe som kan skape en distanse til fosterfamiliene i oppfølgingsarbeidet (Petersen & Olsson, 2014; Stafset et al., 2011). Samtidig kan skjønnsutøvelsen bli mer objektiv fremfor personlig, noe som ikke nødvendigvis er negativt. På den andre siden kan fraskrivelse av personlig ansvar bidra til å dempe den psykiske byrden og belastninger som kontaktpersoner tar på seg i møte med utfordringene til de sårbare barna og familiene. På den måten kan standardisering bidra til at de opplever profesjonsutøvelsen som mindre krevende, da det gir en ytre validering, slik at det blir lettere å håndtere utfordringene og ansvaret i tjenestene (Almklov et al., 2017). Dersom barneverntjenesten står overfor utfordringer, kriser eller mye kritikk, kan standardiserte prosedyrer samtidig bidra til å skape en opplevelse av kontroll. Et for stort fokus på sikkerhet og kontroll kan imidlertid hindre kontaktpersoner i å utøve profesjonen sin. Profesjonsutøvelse i barnevernet vil medføre en viss form for usikkerhet, da profesjonsutøverne må handle på tross av at de ikke har innsikt i alle handlingsalternativ. De må dermed akseptere risikoen for å gjøre feil for å kunne handle (Almklov et al., 2017). Standardisering kan dermed redusere handlingsrommet og avhengigheten av det profesjonelle skjønnet.

Det er også ofte flere hensyn som må tas i betraktning når det kommer til tid, personalsituasjon, ressurser og behov i barneverntjenestens oppfølgingsarbeid. Dermed kan sjeldent et

evidensbasert tiltaksprogram implementeres mekanisk og presist. For å kunne benytte programmet til det beste for barnet og familien, vil det til en viss grad eksistere et behov for å tilpasse det til ulike kontekster og familier, uten å nødvendigvis måtte avvike fra programmet (Ogden, 2016; Bøyum, 2016; Almklov et al., 2017). Samtidig er det som nevnt viktig å være klar over at et standardisert program ikke nødvendigvis er et kunnskapsbasert program. På tross av at det ikke kan settes et likhetstegn mellom standardiserte program og evidensbasert praksis, så har de uansett et felles mål om å bidra til å skape virkningsfulle tiltak i den sosialfaglige profesjonsutøvelsen (Natland & Malmber-Heimonen, 2016). Barnevernsarbeid og oppfølgingsarbeid er også *mer* en kunnskapsbaserte og standardiserte profesjonsutøvelser. Diskusjonen rundt standardisering og skjønnsbasert praksis dreier seg ikke nødvendigvis om for og imot, men rundt et mål om å forstå hvilken funksjon verktøyene får for profesjonsutøverne og dem de møter i yrkesutøvelsen (Almklov et al., 2017).

Implementeringsforskning og evalueringsstudier er verktøy som blant annet kan oppdage og identifisere hvorvidt et standardisert program utfordrer profesjonsutøvernes faglige skjønn, personlig kompetanse og behovet for individuelle tilpasninger (Sørli et al., 2010; Rossi et al., 2019). Med tanke på at denne masteroppgaven inneholder elementer av prosessevaluering, kan den bidra til å belyse potensielle avveininger mellom standardisering og fleksibilitet i forhold til strukturen og innholdet ved oppfølgingsprogrammet «En god start», og betydningen dette har for oppfølgingsarbeidet som gjennomføres.

6 Forskningsgjennomgang

Til å begynne med skal jeg vise til forskningsartikler om kontaktpersoner sine opplevelser og erfaringer med oppfølging av fosterfamilier, da dette er direkte knyttet til forskningsspørsmålet. I tillegg viser jeg samtidig til forskning som peker på fosterforeldre sine opplevelser i møte med oppfølging og veiledning fra kontaktpersoner i barnevernet. Ved å kartlegge fosterforeldres opplevelser, kan det bli mulig å oppdage utfordringer de møter i forhold til oppfølging, og hvilke behov og ønsker de har av støtte og oppfølging fra kontaktpersoner.

I tillegg har jeg sett på forskningsartikler som direkte sier noe om hva fosterforeldre opplever at er hovedårsakene til utilsiktet flytting. Oppfølgingsprogrammet «En god start» har som mål å sikre bedre støtte og oppfølging av fosterforeldre, og hindre utilsiktet flytting. Barnevernstjenesten har videre et hovedmål om å forhindre utilsikta flyttinger i

oppfølgingsarbeidet i fosterhjemsomsorgen, da det kan føre til store påkjenninger for fosterbarn som opplever det (Ødegård et al., 2015; Tonheim & Iversen, 2018; Bufdir, 2020). Fenomenet kan defineres slik: «En utilsiktet flytting innebærer at flyttingen fra fosterhjemmet skjer tidligere enn planlagt, og på grunn av vansker som har oppstått» (Backe-Hansen et al., 2013, s.13). Årsakene til at et fosterbarn flytter fra et fosterhjem varierer og er komplekse (Tonheim & Iversen, 2018; Bufdir, 2020). Det blir likevel viktig å finne forskning som sier noe om årsakene til det, da de kanskje kan indikere hvilke behov fosterforeldrene har for å kunne forebygge utfordringer som kan føre til utilsiktet flytting. Den informasjonen kan videre brukes til å eventuelt oppdage hvilke tiltak som blir viktige for å redusere antall utilsiktede flyttinger, som er et av selve hovedmålene med «En god start» og utviklingen av oppfølgingsarbeidet.

For å finne frem til relevante og aktuelle forskningsartikler gjorde jeg systematiske og elektroniske søk i databasene «Idunn», «PsycInfo», «ORIA», «Google Scholar» og «Web of Science». Jeg søkte med ulike kombinasjoner av søkeord, både på engelsk og norsk (se tabell under). Etersom jeg oppdaget relevante forskningsartikler, gikk jeg gjennom litteraturlistene for å eventuelt finne andre aktuelle forskningsartikler. Videre brukte jeg «Connected papers» for å oppdage om det muligens var artikler som ble oversett. «Connected papers» er et program hvor man kan søke etter en bestemt forskningsartikkel, og samtidig få frem alle relaterte artikler til den.

	Søkeord som ble brukt til litteratursøk
Norsk	<ul style="list-style-type: none"> • Forsterfamilie OR Fosterforeldre OR Fosterbarn • Utilsiktet flytting • Barneverntjeneste OR Kontaktperson* OR Saksbehandler* • Opplevelser OR Erfaringer • Opplæring OR Oppfølging OR Veiledning
Engelsk	<ul style="list-style-type: none"> • Foster care OR Foster parents • Placement breakdown OR Placement disruption OR • Child welfare services OR Caseworker* OR Social worker OR Child welfare workers • Experiences OR Perception • Support OR Guiding OR Training OR Follow up

Inklusjonskriterier	<ul style="list-style-type: none"> • Fagfellevurdert • Fra alle deler av verden
Eksklusjonskriterier	<ul style="list-style-type: none"> • Over 20 år

6.1 Kontaktpersoners erfaringer med oppfølging av fosterhjem

Gjennom litteratursøkene har jeg funnet forholdsvis mindre forskning som representerer kontaktpersoners perspektiv og deres erfaringer med oppfølging og veiledning av fosterfamilier. Det vil si at jeg i dette masterprosjektet har mest fokus på hva forskning sier om fosterforeldre sine erfaringer med oppfølging fra kontaktpersoner. Dette fremhever med andre ord et behov for mer fokus og forskning på kontaktpersoners erfaringer og opplevelser med oppfølging av fosterhjem. Kontaktpersonene er tross alt tjenesteyterne som står ansvarlige for å gjennomføre oppfølging og støtte til fosterfamilier, og som skal sørge for at den er forsvarlig og blir gitt på best mulig vis (Barnevernloven, 1992, § 1-7, 2021). I Skivenes og Tonheims (2015) forskningsartikkel om kontaktpersoners erfaringer med beslutningstaking i barnevernet, ble det poengtert at det er viktig å få informasjon fra kontaktpersoners perspektiv i tro på at de har best kunnskap om hva som er hindringer og utfordringer for å kunne gjennomføre grundig barnevernsarbeid. I forskningsartikkelen ble det referert til metaforen om at det er «den som bruker skoen som vet hvor den trykker» (Skivenes & Tonheim, 2015).

Det ble nylig publisert en artikkel fra Paulsen og Ytreland (2022) som gir et lite innblikk fra kontaktpersoners perspektiv. Forskningsartikkelen oppsummerer funn fra et forprosjekt som har som mål å evaluere «intensivpakke fosterhjem», som brukes i oppfølging av fosterfamilier hvor det er risiko for utilsiktet flytting. Funnene knyttet til kontaktpersoners perspektiv viser at det eksisterer et behov for en rollefordeling på hvem som egentlig har ansvar for oppfølgingen. Det blir tydeliggjort at det er behov for egne veiledere i oppfølgingsarbeidet, som hovedsakelig har ansvar for å følge opp fosterforeldre. Dette med rollefordeling blir også påpekt som en utfordring i annen forskning, blant annet i forskningsartikkelen til Gunhild Johnsen (2010). Johnsen (2010) diskuterer utfordringen som kontaktpersoner kan oppleve ved å balansere rollen som både rådgiver og veileder i møte med fosterfamilier. Hun påpeker at det kanskje er behov for en veileder i tillegg til kontaktperson, da de ofte har mer tid og mer kompetanse når det gjelder psykologi og «menneske arbeid», som hun selv kaller det.

I studien til Paulsen og Ytreland (2022) blir det tydeliggjort et behov for at rollen som kontaktperson og rollen som veileder i det kommunale barnevernet bør skilles, for å kunne sørge for grundig og god oppfølging. Analysene i studien viser at det er skille mellom hva slags kunnskap de ulike rollene har, da de overlapper hverandres ansvar for oppfølging. Det kommer imidlertid frem at kontaktpersonene har mer fokus på oppfølging av barnet, koordinering av andre tjenester og praktisk støtte. På den andre siden har veiledere mer fokus på det relasjonelle i fosterfamilier, med hovedfokus på fosterforeldrene. Det kommer også frem at veiledere ofte har spesifikk kompetanse og erfaring med veiledning av fosterhjem, samtidig som de har tid og er tilgjengelige, noe som er av viktig betydning for fosterforeldrene (Paulsen & Ytreland, 2022). Kontaktpersoner gir på sin side uttrykk for at de har begrenset med tid og ressurser til å gjennomføre tett og grundig oppfølging og veiledning, og poengterer dermed at kanskje veiledere burde hatt mer av ansvaret for oppfølging. Kontaktpersoner sier i intervju at de er bekymret for hvordan det vil gå når de selv må overta ansvar for veiledning etter den nye barnevernsreformen, og gir uttrykk for at de verken har tid eller kompetansen til å ta ansvar for oppgavene som Bufetat overfører til kommunen. De er altså bekymra for at de ikke får gitt grundig og god oppfølging og veiledning til fosterforeldre (Paulsen & Ytreland, 2022).

Videre finnes det mer forskning om kontaktpersoners erfaringer med oppfølging av fosterbarna i fosterhjemmet (Shea, 2014; Lindahl & Bruhn, 2018; Tveito & Gundersen, 2022). Det kan være grunn til å tenke at funnene i disse studiene har en viss overføringsverdi når det gjelder kontaktpersoners erfaringer med oppfølging av fosterhjem generelt, inkludert oppfølgingen av fosterforeldre. I den svenske studien til Lindahl & Bruhn (2018) har de intervjuet kontaktpersoner både individuelt og i grupper, når det gjelder deres erfaringer og forventinger til deres rolle som ansvarlige for både det administrative og relasjonelle arbeidet i møte med barn og ungdom i fosterfamilier. På samme vis som i artikkelen til Paulsen & Ytreland (2022) kommer det også frem her at kontaktpersonene er tynget av en stor arbeidsbelastning og høy personalutskiftning, noe som går utover deres kapasitet til oppfølging (Lindahl & Bruhn, 2018). Tidspress blir også påpekt som en utfordring i rapporten til Angel & Blekesaune (2014), da kontaktpersoner ofte har mange barn og fosterhjem de skal følge opp samtidig. I intervju med saksbehandlerne kommenterer de også at tidsaspektet er avgjørende for å få til gode plasseringer, og for å unngå utilsikta flyttinger. I tillegg blir det påpekt at det kan bli vanskelig å gi riktig type oppfølging og veiledning, dersom de ikke har tilgang på gode og nødvendige tiltak. Mangel på fosterhjem er en utfordring de opplever at

kan skape utfordringer for å få til gode fosterhjems plasseringer (Angel & Blekesaune, 2014). Det kommer frem at saksbehandlere kan være bevisste på hvordan de ønsker å følge opp fosterhjem, men at de ikke alltid har rammebetingelsene som gjør det gjennomførbart (Angel & Blekesaune, 2014).

I studien til Kapstad (2014) fremheves det offentlige ansvaret for fosterbarna. Det hviler et stort ansvar på det kommunale barnevernet, som selv må sørge for å gi den nødvendige kunnskapen og støtten som fosterhjemmet har behov for (Kapstad, 2014). Flere kontaktpersoner i studien til Lindahl & Bruhn (2018) mener videre at profesjonalitet i arbeid med fosterfamilier handler om å sette det relasjonelle arbeidet først, samtidig opplever de at det meste av tiden går med til administrative oppgaver. Dette fører til at de opplever en avstand i deres relasjon til fosterbarna, noe som gjør at det er utfordrende å skape den nærheten som er nødvendig for å få innsikt i barnas liv og fosterhjemmets behov. De problematiserer også at den forskning som har blitt gjort skiller mellom emosjonelt/relasjonelt arbeid og profesjonelt arbeid i barnevernet, og at emosjonelt/relasjonelt arbeid bør bli sett på som en grunnleggende del av det profesjonelle arbeidet i barnevernet. I neste avsnitt skal jeg gå mer i dybden på hva forskning forteller om fosterforeldres erfaringer og opplevelser med oppfølging og veiledning de mottar fra kontaktpersoner i barneverntjenesten.

6.2 Fosterforeldre sine erfaringer ved å motta oppfølging

I Saarnik (2021) sin litteraturstudie er målet å studere hvilke faktorer som kreves for å få til en vellykket fosterhjems plassering, med perspektiver fra både fosterforeldre og fosterbarna. I denne studien blir det identifisert flere faktorer som er viktige for å styrke fosterhjem, og for å hindre utilsiktet flytting. Det kommer frem i studien at både fosterbarn og fosterforeldre understreker viktigheten av å bli inkludert i avgjørelsesprosessen ved fosterhjems plassering, samtidig som de uttrykker et behov for støtte, veiledning og oppfølging av profesjonelle (Saarnik, 2021). En brukerundersøkelse fra fosterhjemsforeningen i 2022 inkluderte blant annet svar fra 1300 fosterforeldre (Ofte Dahl & Granaas, 2022). Der kommer det imidlertid frem at de opplever mangel på tilstrekkelig opplæring og tilgang på ekstra kompetansepåfyll ved behov under fosterhjems plasseringen. Dette er også i tråd med funnene i rapporten «En god forberedelse til å bli fosterforeldre», hvor en undersøkelse med fosterforeldre viser at 97 % ønsket mer veiledning og oppfølging både før og etter plassering (Stefansen & Hansen, 2014). Undersøkelsen til fosterhjemsforeningen viser videre til hva fosterforeldre opplever

som årsaker til at fosterhjems plasseringer eventuelt måtte avsluttes. Den største prosentandelen på 48 % svarte at barnet/ungdommen hadde for store behov til at fosterforeldrene kunne gi det god nok omsorg. Deretter var det 27% som svarte at det var av hensyn til egne barn, og 27% som svarte at det var på grunn av manglende eller dårlig samarbeid med barneverntjenesten (Ofstedahl & Granaas, 2022).

Funnene i fra brukerundersøkelsen gjenspeiles delvis i rapporten «Fosterhjem for barns behov» (Backe-Hansen, Havik & Grønningsæter, 2013). I rapporten mente de fleste fosterforeldre at barnevernet gav dem all støtten de trengte, men hver femte fosterforeldre opplevde at de var utilfredse med støtten. Det var også en litt lavere andel som opplevde at de fikk innflytelse på barnevernets beslutninger vedrørende fosterbarnet, noe som i stor grad påvirker deres opplevelse av å bli støttet – eller ikke støttet - av barnevernet. Bare 80 % av fosterforeldrene i undersøkelsen opplevde å få innflytelse, noe som vil si at hver femte fosterforeldre opplevde å ikke ha noe særlig påvirkningskraft. Fosterforeldrene påpekte at de for sjeldent ble spurt om å komme med sine meninger i fosterhjemsoppdraget (Backe-Hansen, Havik & Grønningsæter, 2013). Disse funnene påpeker at det finnes forbedringspotensialer når det gjelder hvordan barnevernstjenesten kan sørge for at både fosterbarn og fosterfamilier får den oppfølging de har behov for, noe utvalget i NOU: 18 (2018) også påpeker.

I artikkelen til Johnsen (2010) blir det diskutert hva som bør være målet og hovedfokuset med veiledning og oppfølging av fosterhjem. Hun poengterer at veiledningen av fosterforeldre bør fokusere minst like mye på fosterforeldrene som på fosterbarna sine behov. Det blir videre påpekt viktigheten av å legge til rette for selvutvikling, ventilasjon og anerkjennelse, for å styrke fosterforeldrenes indre motivasjon til å gi omsorg til fosterbarna (Johnsen, 2010). I Tonheim og Iversen (2018) sin forskningsartikkel kommer det imidlertid frem at det er behov for flere ressurser i fosterhjemsarbeidet. En annen forskningsartikkel (Garrison et al., 2022) viser også til at fosterforeldre opplever mangler i oppfølgingen de mottar. Studien viser samtidig til viktigheten av at opplærings- og oppfølgingsprogrammer er politisk forankret, og at grundig implementering er en nøkkel for å realisere de politiske målene om å bedre kvaliteten på oppfølging av fosterhjem. Dette bringer meg videre til neste tema om hvordan oppfølging av fosterfamilier blir organisert, og hvordan lovkravet om oppfølging fungerer i praksis.

6.3 Forskning knyttet til oppfølging av lovkrav og nasjonale retningslinjer

I 2013 og 2014 utførte statens helsetilsyn et landsomfattende tilsyn som dreiet seg om den kommunale barneverntjenesten sitt arbeid med oppfølging av barn som bor i fosterhjem (Helsetilsynet, 2015). Det ble skrevet en rapport basert på tilsyn som statsforvalteren gjennomførte med totalt 94 barneverntjenester. I rapporten ble det funnet lovbrudd, svikt og forbedringspotensial på flere områder i oppfølgingsarbeidet, i 71 av de 94 barnevernstjenestene. Det gjaldt blant annet liten grad av dokumentering, for få besøk i fosterhjemmene, svekket medvirkningsrett for barnet, og mangel på nødvendige råd og veiledning til fosterforeldrene. Konkrete eksempler på alvorlige funn var at fosterforeldre gav uttrykk for at det var ulik oppfølging fra forskjellige kontaktpersoner, og at det ikke var noen systematisk kartlegging av fosterforeldre sine behov. Det var også steder hvor fosterforeldre stod uten tilgang på hjelp, og hvor det ikke ble satt inn ekstra oppfølging for fosterhjem som vurderte å gi opp. I barneverntjenestene hvor det var funnet lovbrudd, var det generelt store mangler når det gjaldt ledelsen sin plikt til å være tydelig med ansatte om hvordan de skulle håndtere barnevernssaker, svikt og avvik i tjenestene. Statens helsetilsyn så på funnene som svært alvorlige, da hvert fosterhjem skal motta oppfølging og hjelp til barnets beste utfra hva lovkravet sier.

I rapporten kommer det samtidig frem eksempel på barneverntjenester som utførte tjenester i henhold til lovverket. Der var det en tendens til at ledelsen hadde tydelige føringer for hvordan tjenestene skulle utføres, i tillegg til at styringen ble kontrollert gjennom internkontroll, styringstiltak og oppfølging av kontaktpersonene. I undersøkelsen til Backe-Hansen et al. (2019) finner de også stor variasjon når det kommer til praksis med oppfølging av fosterbarn og fosterhjem i kommunene. Det er variasjon mellom hvorvidt kommuner bygger på faglige føringer, og hvilke føringer som blir sett på som viktigst. De fleste barnevernstjenestene bruker egenutvikla kommunale retningslinjer og anbefalinger for oppfølging, da det ikke foreligger nasjonale og politiske føringer for hvordan de skal utføre oppfølgingen. Dette fører til at det er stor variasjon mellom hvilken oppfølging fosterhjemmene får og hvordan de blir utført.

I en spørreundersøkelse kommer det frem at 70% av informantene mente at det var behov for nasjonale retningslinjer og anbefalinger for hvordan barnevernstjenesten bør gjennomføre oppfølging av fosterhjem (Backe-Hansen et al., 2019). I Paulsen og Ytreland (2022) sin nylig publiserte artikkel kommer det i tillegg frem at det er behov for enda mer støtte og veiledning

av fosterforeldrene enn hva lovkravet tilsier. Dette er også i samsvar med funnene i undersøkelsen til Backe-Hansen et al. (2019), hvor 90% av informantene svarer at de gjennomfører ekstra hjemmebesøk i tilfeller hvor fosterbarn og fosterhjem har behov for mer oppfølging enn hva lovkravet sier. Disse funnene stemmer samtidig overens med resultater i forskningsartikkelen til Garrison et al. (2022), hvor det blir diskutert at politisk forankring og nasjonale føringer vil være avgjørende for å kunne sørge for mer effektiv, forutsigbar og kvalitetssikker oppfølging av fosterhjem. Det er gjennomgående i flere artikler at oppfølging og veiledning av fosterforeldre kan oppleves som et noe uklart felt med udefinerte rammer og ansvarsområder, noe som peker på et behov for politisk forankring av helhetlige nasjonale retningslinjer for oppfølging av fosterbarn og fosterhjem (Johnsen, 2010; Paulsen & Ytreland, 2022; Garrison et al., 2022; Backe-Hansen et al., 2019).

6.4 Betydningen av oppfølging for å forebygge utilsikta flyttinger

I en kvalitativ studie som dreier seg om utilsiktet flytting fra fosterhjem, blir det satt søkelys på fosterforeldre sine erfaringer og opplevelser rundt prosessen som fører til utilsiktet flytting (Ødegård et al., 2015). I denne artikkelen blir det avholdt intervju med atten fosterforeldre fra elleve fosterhjem. Det kommer frem at fosterforeldrene beskriver utilsiktet flytting som en kompleks prosess som består av fire ulike faser; tilnærming, hverdagen, erkjennelsen og avviklingen (Ødegård et al., 2015). Den første fasen dreier seg om å få nok informasjon og bli kjent med barnet. Dersom fosterforeldrene får for lite informasjon, tyder det på at det kan skape usikkerhet hos fosterforeldrene (Ødegård et al., 2015). I den andre fasen etableres relasjonen mellom fosterhjemmet og barnet. Det er i denne fasen at barnet begynner å vise en atferd som kan oppleves som krevende for fosterforeldrene. Når disse utfordringene fremtrer opplever fosterforeldre at det er viktig at de bli anerkjent i den situasjonen de står i. Dersom utfordringene til barnet begynner å bli avklart og flytting blir et tema er man over i fase tre, som kalles for erkjennelsen. Dette er en fase som kan oppleves som et nederlag for fosterforeldrene. I den siste og fjerde fasen kan det oppstå emosjonelle utfordringer, og bekymringer knyttet til barnets nye hjem.

Også i studien til Tonheim & Iversen (2018) er det fokus på fosterforeldre sine meninger og opplevelser om årsaker til brudd og flyttinger fra fosterhjem. Det er 132 norske fosterforeldre som deltar i studien med både kvalitative og kvantitative metoder. Fosterforeldrene har til felles at de har opplevd en utilsiktet flytting imellom 2013 og 2015. Det var 23% av

fosterfamiliene som opplevde at flyttingen skjedde i løpet av det første halve året, og 39% opplevde at den skjedde imellom syv måneder og opptil 2 år. I studien kommer det frem flere relevante årsaker til utilsiktet flytting. Fosterforeldrene nevner at årsakene kan dreie seg om barnets oppførsel, behovet for omsorg, bekymring for livskvaliteten til deres biologiske barn, og mangel på støtte fra barnevernstjenesten. Det er barnets atferd som rapporteres som den største årsaken ved en kvantitativ undersøkelse. I den kvalitative undersøkelsen er det derimot mangel på støtte fra barnevernstjenestene som påpekes som hovedårsaken. Da dreier det seg blant annet om lite samarbeid, opplevelsen av å ikke bli hørt og lyttet til, utilstrekkelig støtte og oppfølging, og misforhold mellom barnets behov og fosterhjemskapasiteten. Dermed kommer det frem at det kan være en kombinasjon av barnets utfordrende atferd og en mangelfull støtte fra barnevernet som fører til utilsiktet flytting. Av den grunn kan samarbeid mellom fosterforeldre og barneverntjenester bidra til å redusere antall utilsikta flyttinger, gjennom gjensidig respekt, forståelse, støtte og veiledning (Tonheim & Iversen, 2018).

Det er også forskningsartikler fra andre deler av verden, som viser at det har vært og fortsatt er nødvendig å fokusere mer på fosterforeldres behov for støtte og veiledning. I Australia ble det gjort en kvalitativ studie med 205 fosterforeldre, for å undersøke deres opplevelser om utilsiktet flytting i etterkant av at det har skjedd (Randle, Ernst, Leisch & Dolnicar, 2017). Målet med studien var å oppdage om det finnes gode intervensjoner mot å forebygge utilsiktet flyttinger, ut ifra å lytte til fosterforeldrenes tanker og følelser rundt det. I denne studien kommer det også frem at det er behov for mer støtte til fosterforeldre, i form av opplæring, veiledning og anerkjennelse fra saksbehandlere (Randle et al., 2017). I studien kommer det frem at det kan variere hvor mye støtte fosterforeldre har behov for, ettersom hvor mye erfaring de har fra før, noe som gjør at veiledning og opplæring må tilpasses de ulike fosterfamiliene. Denne studien viser også til flere tidligere forskningsartikler som understøtter deres funn, blant annet Sinclair (et al., 2004) som i sin forskning identifiserer at mangel på støtte av kontaktpersoner er en årsak til utilsiktet flytting. Det er også en studie fra Canada (Brown & Bednar, 2006) som har forsket på fosterforeldre sine opplevelser av årsaker til utilsiktet flytting. Studien fant at mangel på støtte fra barneverntjenesten utgjør en risiko for utilsiktet flytting. Da dreier det seg som mangel på både praktisk-, økonomisk-, og emosjonell støtte. Mangel på emosjonelle støtte handler om at fosterforeldrene opplever mangel på en åpen, tillitsfull og anerkjennende relasjon til kontaktpersonene.

Det er i tillegg en svensk studie som har forsket på fosterforeldre sine erfaringer med fosterhjemsomsorg og utilsiktet flytting (Khoo & Skoog, 2014). Resultatene i studien peker på at utilsiktet flytting er en kompleks prosess fremfor en enkelt hendelse. Veien til sammenbrudd av fosterhjemmet dreide seg dermed om flere aspekter som mangel på kunnskap om barnets behov, utilstrekkelig forståelse for plasseringsprosessen, en utfordrende relasjon til kontaktpersonen, og mangel på individuelt tilpasset hjelp til rett tid. Samlet sett dreier dette seg om et utilstrekkelig samarbeid mellom fosterhjemmet og barnevernet, og mangel på oppfølging av kontaktpersoner. Den irske studien til Taylor & McQuillan (2014) viser derimot til at oppfølging ikke er avgjørende for å hindre utilsiktet flytting. I studien deres kommer det frem at kontakten mellom kontaktpersoner og fosterforeldre var positiv og oppmuntrende. Videre forteller studien at hovedårsaker til utilsiktet flytting først og fremst er barnets atferd, og bekymringer i forhold til kontakten med biologiske foreldre, og tilknytningsutfordringer. De mener dermed at i de fleste saker så ville verken bedre eller ekstra støtte og oppfølging nødvendigvis endret noe på utfallet med utilsiktet flytting. Videre kommer det frem at viktige tiltak mot utilsiktet flytting vil være forbedret tilsyn og støtte for nye fosterforeldre, aktiviteter som verdsetter fosterforeldrene, utvikling av en opplæringsplan for atferdshåndtering, og mer forskning om utilsiktet flytting (Taylor & McQuillan, 2014).

Studien til Harkin & Houstin (2016) viser til at det som regel er sammensatte og komplekse årsaker og flere hendelser til at det skjer en utilsiktet flytting, slik som flere andre forskningsartikler har vist til (Ødegård, 2015; Khoo & Skoog, 2014; Paulsen & Ytreland, 2022). Rapporten «Oppfølging av fosterhjem og fosterbarn» inneholder også forskning som peker på de komplekse årsakene til utilsiktet flytting. Rapporten er en del av Bufdir sitt prosjekt «Best egnede tiltak når barn skal bo utenfor foreldrehjemmet» (Backe-Hansen et al., 2019). Målet med prosjektet og rapporten er at informasjonen skal bidra til å danne direktoratets plan for blant annet oppfølging av fosterhjem. I rapporten har det blitt gjort en omfattende internasjonal litteraturstudie med 92 publikasjoner. Gjennom litteraturstudien kommer de frem åtte punkter som på ulike måter påvirker fosterbarnet sin opplevelse av stabilitet og kontinuitet i fosterhjemmet, og som dermed kan resultere i utilsikta flyttinger. Punktene dreier seg om at barn og unge må være tilstrekkelig utredet, deres rett til medvirkning må være ivaretatt, fosterforeldrenes egne barn i fosterhjemmet må involveres, fosterforeldrenes synspunkter må bli hørt og respektert, barna sine behov for fysiske og psykiske helsetjenester må bli ivaretatt, barna sine behov for oppfølging i skole og barnehage må bli ivaretatt, det må foreligge en samværsplan, i tillegg må omsorgsplanen formuleres slik

at den kan fungere som et aktivt verktøy i en plasseringsprosess. De åtte punktene viser til at flere forhold på både systemnivå og individnivå som er viktige for å skape stabile omsorgstiltak, som videre forebygger forekomst av utilsikta flyttinger. Backe-Hansen et al. (2019) påpeker videre at disse områdene vil være viktige å konkretisere, og få med i en eventuell fremtidig nasjonal mal eller nasjonale retningslinjer for oppfølging av fosterhjem.

Harkin & Houstin (2016) fremhever videre viktigheten av at kontaktpersoner har en forståelse for disse komplekse prosessene med utilsiktet flytting, for å kunne gi en best mulig støtte for å forebygge utilsiktet flytting. I forskningsartiklene til Tylor & McQuillan (2014) og Ødegård et al (2015) etterlyses samtidig mer forskning om utilsiktet flytting. De viser til behov for mer forskning på fosterfamiliers opplevelser av situasjonen de befinner seg i, og erfaringer med oppfølgingen de får, og samtidig forskning på alle stegene før vedtak om fosterhjems plassering blir vedtatt. På samme tid understrekes viktigheten av å studere og evaluere verktøyene som har blitt brukt, og verktøyene som nå brukes for å støtte og styrke fosterfamilier (Meyers et al., 2012; Sørli et al., 2010). Slike effektstudier kan gi barnevernstjenesten viktig informasjon og kunnskap som de kan anvende for å utvikle verktøyene og oppdage flere og bærekraftige tiltak for å oppnå styrking av fosterhjem og færre utilsikta flyttinger (Durlak & DuPre, 2008; Sørli et al., 2010; Ertesvåg & Kjøbli, 2016; Fixsen et al., 200). Dette masterprosjektet blir som et lite bidrag på dette området, da den innebærer elementer av prosessevaluering. Det vil si at masterprosjektet bidrar til å vurdere implementeringskvaliteten av verktøyet «En god start», som videre kan fortelle noe om det fungerer etter sin hensikt i oppfølging av fosterfamilier (Sørli et al., 2010; Ertesvåg & Kjøbli, 2016; Fixsen et al., 2005).

6.5 Oppsummering av forskningsgjennomgang

I litteraturgjennomgangen kommer det frem at det er behov for mer forskning på flere områder når det gjelder oppfølging av fosterhjem, både i fra kontaktpersoner, fosterforeldre og fosterbarns perspektiv. Eksisterende forskning fra kontaktpersoners perspektiv viser imidlertid til at de opplever høyt arbeidspress og begrenset tilgang på tiltak, noe som begrenser dem i arbeidet med å gi oppfølging til fosterhjem i henhold til lovkrav, og ettersom de selv ser behov for. Det kan også forekomme at kontaktpersoner har ulike erfaringer med organisering og system i fosterhjemsarbeidet i ulike barneverntjenester. I tillegg kommer det

frem et behov for tydeligere styring og internkontroll fra ledelsen, og tydeligere rollefordeling blant de ansatte som har ansvar for oppfølging av fosterhjem i regi av barneverntjenesten.

Når det gjelder fosterforeldres erfaringer med oppfølging, viser forskning at de opplever at innholdet og graden av oppfølgingen varierer i fra forskjellige kontaktpersoner og barnevernstjenester. Det kommer også frem gjentatte ganger at de verken opplever få tilstrekkelig støtte, bli hørt og få innflytelse i barnevernets vurderinger, og at de heller ikke får den oppfølgingen de var forespeilet. Forskningen viser samtidig at utilsiktet flytting har sammensatte og komplekse årsaker, men at oppfølging og veiledning av fosterforeldre kan ha betydning når det gjelder å hindre og redusere antall utilsiktet flytting. I tillegg viser forskningen at det er et behov for at allerede eksisterende forskningsdata og informasjon om utilsikta flytting og oppfølging av fosterhjem blir systematisert, kategorisert og anvendt i praksis. Det kommer frem at kunnskapen også bør bli organisert og tydeliggjort gjennom politisk styring og nasjonale retningslinjer, noe som kan bidra til å ramme inn praksis knyttet til oppfølgingsarbeidet i fosterhjemsomsorgen.

7 Metode

I dette masterprosjektet har jeg valgt å bruke en kvalitativ tilnærming for å svare på forskningsspørsmålet, da mitt formål har vært å beskrive og analysere kontaktpersoners erfaringer ved bruken av oppfølgingsprogrammet «En god start» (Malterud, 2017). Til å begynne med skal jeg presentere det teoretiske forskningsdesignet og det filosofiske perspektivet i masteroppgaven. Deretter skal jeg forklare studieområdet for masteroppgaven, og hva som er formålet med prosjektet. Videre vil jeg beskrive valget av fokusgruppe som metode for datainnsamling, prosessen med rekruttering av informanter til intervjuene, utvalget og bruken av tematisk analyse som metode for databehandling. I tillegg skal jeg forklare hva jeg har gjort for å sikre kvalitetskriteriene gyldighet, overførbarhet og pålitelighet i masterprosjektet. Avslutningsvis diskuteres min rolle som forsker i studien, og prosjektets etiske vurderinger.

7.1 Forskningsdesign

Innenfor samfunnsvitenskapen finnes ulike tilnærminger til forskning, basert på antakelser om virkeligheten man studerer (ontologi), om hva som utgjør kunnskapen om virkeligheten som

blir studert (epistemologi), og om hvilke metoder som derfor egner seg til å oppdage ny kunnskap om virkeligheten (metodologi) (Punch, 2014, s. 14). Ulike antakelser kategoriseres inn i ulike filosofiske paradigmer, også kalt for filosofiske tilnærminger. De filosofiske paradigmene fremstiller ulike perspektiver man ser og oppfatter verden på. Dermed vil de påvirke fundamentale mål, verdier, rammer og det generelle innholdet i forskning, ofte litt i det skjulte. Dette forklarer at det er viktig å ha et bevisst forhold til paradigmenes ulike perspektiver både som forsker, og i møte med andres forskning (Nairn, 2019). Det finnes flere ulike filosofiske paradigmer, men i dette masterprosjektet vil jeg befinne meg innenfor en sosial konstruktivistisk forståelse av kunnskap.

7.1.1 Sosialkonstruktivismen

De sosialkonstruktivistiske ideene kom mot slutten av 1900-tallet, og har etter hvert blitt et mer fremtredende paradigme (Creswell, 2014). Sosialkonstruktivister tror at individer søker å forstå verden gjennom måten de lever og arbeider på. Slik utvikles subjektive og varierte meninger hos mennesker, som forskeren må lete etter for å forstå kompleksiteten av et fenomen (Neuman, 2014). Sosial konstruktivismen er et perspektiv som ofte blir brukt innenfor kvalitativ forskning, assosiert med metoder som intervju, fokusgrupper og observasjon (Punch, 2014). Målet med forskningen blir å hente ut mest mulig informasjon av informantenes egne opplevelser og meninger om situasjoner (Creswell, 2014). Dette er i tråd med studiets problemstilling, som forsøker å finne kontaktpersoners erfaringer og meninger om oppfølgingsprogrammet «En god start». Sosialkonstruktivistene er likevel opptatt av at den subjektive informasjonen som blir samlet skal behandles verdinøytralt. Målet i mitt prosjekt er å belyse kontaktpersoners subjektive erfaringer og opplevelser, og å finne ut hva de selv beskriver som bra og mindre bra med programmet (Creswell & Poth, 2017).

7.1.2 Fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming

Med utgangspunkt i min problemstilling blir det videre hensiktsmessig å anvende en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming til studien (Malterud, 2017). Fenomenologi stammer fra filosofi og psykologi, og kan defineres som erfaringsvitenskap (Creswell & Creswell, 2018; Langdridge, 2006). Det innebærer å fokusere på å beskrive og analysere verden slik den fremstår gjennom opplevelser som individer har av et fenomen (Creswell & Creswell, 2018; Yin, 2016). Sentralt innenfor fenomenologien er «bracketing», som dreier seg om å frigjøre seg fra fordommer og tankemønstre om det som forskes på (Langdridge, 2006).

Målet er å identifisere og beskrive subjektive erfaringer, forståelser og meninger, ut ifra hvordan enkelte mennesker opplever og forstår verden (Yin, 2016; Creswell & Poth, 2017). Denne masteroppgaven har en fenomenologisk tilnærming da problemstillingen har fokus på kontaktpersonene sine subjektive opplevelser og forståelser av oppfølging av fosterhjem. Prosjektet har også en hermeneutisk dimensjon da jeg må forstå funnene i forskningsspørsmålet kontekstuellt. Masterprosjektet kan ikke frigjøres fra at funnene blir preget av tid, samfunn, kultur og vår forforståelse. Funn som representeres vil speile en avgrenset del av virkeligheten, da kunnskapen blir skapt i fellesskap og kontekst (Malterud, 2017). Jeg skal likevel etterstrebe at funn i masteroppgaven blir verdinøytrale. Metodene jeg bruker for å etterstrebe verdinøytralitet beskrives i kapitlet om kvalitetskriterier.

7.2 Rekruttering

I forbindelse med datainnsamling og rekruttering av informanter har jeg samarbeidet med en medstudent, da vi har skrevet to ulike masteroppgaver ut ifra det samme datamaterialet om kontaktpersoners erfaringer med oppfølgingsprogrammet. Prosjektleder i prosjektet «Styrking av fosterhjem» bidro med å gi oss informasjon til rekrutteringsprosessen. Vi fikk informasjon om hvilke kommuner som inngikk i prosjektet. Han hadde også oversikt over hvilke barneverntjenester i kommunene som var i gang med å bruke oppfølgingsprogrammet «En god start». Dermed fikk vi utdelt kontaktinformasjon til barnevernlederne i de aktuelle barneverntjenestene. Vi startet med å kontakte barnevernstjenestene ved å sende informasjonsskriv på mail til barnevernlederne, også bad vi lederne om å videresende informasjonsskrivet til aktuelle kontaktpersoner. Vi presiserte at vi ønsket kontaktpersoner som hadde fullført minst fire av seks timer av «En god start», med minst én fosterfamilie. I informasjonsskrivet gav vi informasjon om blant annet formålet med forskningsprosjektet, forventninger til informant, og informantens personvern og rettigheter (NSD, u.å).

I samarbeid med veiledere og medstudent ble vi enige om å danne fire fokusgrupper fra fire ulike barneverntjenester som hadde tatt i bruk «En god start». Malterud (2017) sier at antallet fokusgrupper varierer i forskning, og at det viktigste er å vurdere informasjonsstyrken i gruppene. Ønsket vårt var å ha omtrent fire-fem informanter i hver fokusgruppe, da det er mest vanlig ifølge litteraturen (Krueger & Casey, 2015; Malterud, 2017). Det ble mer utfordrende å rekruttere informanter enn vi først tenkte, dermed måtte vi be prosjektlederen om å sende mail til barnevernlederne, for å oppfordre dem til å minne aktuelle

kontaktpersoner om å vurdere å delta på intervju om «En god start». Etter hvert oppdaget vi at det ikke var så mange kontaktpersoner som hadde begynt å bruke oppfølgingsprogrammet slik vi fikk forespeilet. På grunn av mangel på informanter endte vi opp med å akseptere to til fire deltakere i hver fokusgruppe. Dermed endte vi til slutt med to fokusgrupper bestående av tre informanter, og to grupper med to informanter. Det ble totalt 11 informanter, inkludert pilot-intervjuet.

7.3 Utvalg

Inklusjonskriteriene for å delta i studien var at informantene skulle være kontaktpersoner som minimum hadde gjennomført fjerde time av «En god start», med minst én fosterfamilie. Vi etterstrebet likevel å finne kontaktpersoner som hadde fullført hele programmet enten en eller flere ganger. Utover dette hadde vi ingen kriterier når det gjaldt hverken alder, arbeidserfaring, kjønn eller typer fosterhjem. Vi ønsket å få med så mange kontaktpersoner som mulig ettersom at det var et begrenset utvalg av kontaktpersoner som hadde fullført opplæringsprogrammet. De fleste informantene var utdannet sosionom eller barnevernspedagog, utenom en som hadde annen relevant tre-årig bachelor. To av informantene hadde også relevant videreutdanning. Informantene hadde jobbet med oppfølgingsarbeid i barnevernstjenesten i fra to til femten år. Samtidig hadde alle gjennomført oppfølgingsprogrammet «En god start» alt i fra en til fire ganger.

7.4 Fokusgruppeintervju

I dette masterprosjektet egnet det seg med fokusgruppeintervju, som er en form for gruppesamtale. Fokusgrupper kan legge til rette for samhandling med merverdi, da gruppedynamikken kan føre til at deltakerne eksplisitt får uttrykke ulike synspunkt, oppfatninger og motiver på et mer utfyllende vis. Deltakerne kan potensielt dele mer fritt om opplevelser og erfaringer i en gruppe med andre som har gjort seg lignende erfaringer om samme sak (Krueger & Casey, 2015; Malterud, 2017). På den måten kan interaksjonen mellom kontaktpersoner i en fokusgruppe bringe frem flere aspekter og verdifull informasjon om erfaringene deres knyttet til «En god start», som man ellers ikke ville fått innsikt i på samme måten ved individuelle intervju (Punch, 2014, s. 147; Malterud, 2017). I litteraturen blir fokusgrupper omtalt som en gruppe mennesker med en bestemt hensikt, størrelse og med tydelige retningslinjer (Krueger & Casey, 2015, s. 2). Det essensielle for at fokusgruppen skal fungere, er at deltakerne opplever å være komfortable og fri til å dele meninger uten å bli

dømt (Krueger & Casey, 2015; Stewart & Shamdasani, 2015). Da kan det være en fordel å sørge for at gruppen er så homogen som mulig, slik at man forebygger spenninger og intriger blant informantene (Malterud, 2017). Vi forsøkte dermed å sette sammen fokusgrupper med kontaktpersoner fra samme barneverntjeneste, slik at de hadde kjennskap til hverandre, noe vi tenkte at kanskje kunne skape en trygghet til å dele mer uanstrengt og fritt i gruppen. Hvor vidt denne løsningen påvirket intervjuet blir diskutert i kapittelet om kvalitet.

Før vi satte i gang med fokusgruppeintervjuene, gjorde vi et pilot-intervju med en kontaktperson som hadde gjennomført «En god start» med en familie. Et pilot-intervju kan gi informasjon om det er behov for å gjøre endringer i intervjuguiden, som å legge til flere spørsmål, eller å omformulere mer åpne eller konkrete spørsmål. Informanten i pilot-intervjuet ble bedt om å komme med innspill dersom vi kunne gjort noe annerledes. Vi fikk tilbakemelding om at det ikke var behov for å legge til noe, da informanten opplevde at intervju-guiden var god og utfyllende. Selv opplevde vi at spørsmålene gav oss informasjon om det vi ønsket å undersøke ved oppfølgingsprogrammet. Det var likevel relevant informasjon som dukket opp i pilot-intervjuet, men som vi ikke hadde spørsmål knyttet til i intervjuguiden. Dermed la vi til to ekstra spørsmål i intervju-guiden, ellers beholdt vi alt slik det var. Erfaringene vi gjorde i pilot-intervjuet var nyttige, da vi fikk teste at intervjuguiden gav oss informasjonen vi ønsket, samtidig som vi ble tryggere i rollen til å intervju i de neste fokusgruppe-intervjuene.

I intervjuene forsøkte vi å stille planlagte og åpne spørsmål, for å så trekke oss tilbake slik at deltakerne fikk samtale og diskutere seg imellom (Kvale & Brinkmann, 2015). I stedet for å være en intervjuer, er målet å fungere mer som en moderator av fokusgruppen (Punch, 2014; Malterud, 2017). Det kan hende at samtalen går i en litt annen retning en planlagt i en fokusgruppe, av den grunn forsøkte vi også å være åpne for å gå utenfor planen (Krueger & Casey, 2015; Punch, 2014). Vi tok lydopptak av intervjuet, slik at det ble lettere å følge med og bidra til å skape en god flyt i samtalen. Samtidig fordelte vi roller slik at en stilte spørsmål, og den andre satt i bakgrunnen for å observere og notere informasjon. Vi tok utgangspunkt i notatene på slutten av intervjuet, og ba om oppklaring eller utfyllende informasjon om det som var spesielt relevant, eller eventuelt mangelfullt. I tillegg brukte vi notatene til å holde styr på at vi fikk riktig informasjon fra riktig informant når vi transkriberte datamaterialet.

7.4.1 Intervjuguide

Hvilken informasjon vi får i datamaterialet er avhengig av spørsmålene som stilles i intervjuet (Malterud, 2017; Kvale & Brinkmann, 2015). Dermed er det nødvendig å gjøre en grundig forberedelse til intervjuet ved å utforme en intervju-guide som leder mot målet om å svare på forskningsspørsmålet (Grønmo, 2016). Intervjuguiden skal bidra til å strukturere intervjuet, og skape en oversikt over temaer og spørsmål som skal være veiledende for intervjuet. Samtidig skal intervju-guiden bidra til å skape rom for fleksibilitet og åpenhet i møte med informasjonen som informantene besitter (Kvale & Brinkmann, 2015). I utformingen av intervjuguiden forsøkte vi å formulere mest mulig åpne spørsmål, for å i minst mulig grad styre informasjon og opplysninger som kom fra informantene (Malterud, 2001). Vi forsøkte å stille spørsmål som engasjerte kontaktpersonene til å reflektere over temaene, og som inviterte dem til å beskrive og greie ut om deres erfaringer og opplevelser knyttet til oppfølgingsprogrammet.

Intervjuguiden ble delt i fem temaer med flere tilhørende spørsmål. Vi innledet intervjuet med spørsmål om bakgrunnsinformasjon til kontaktpersonene, for å innhente faktabasert informasjon om utvalget. Videre hadde vi temaene «opplæring i oppfølgingsprogrammet», «bruk og erfaringer med oppfølgingsprogrammet», også «endinger og utvikling i fosterhjemsarbeidet». Eksempel på spørsmål vi stilte var: «Har du fått opplæring i «En god start», hvis ja, hvordan opplevde du den?» og «Hvordan har «En god start» påvirket ditt arbeid med oppfølging av nye fosterforeldre?». Intervjuene varte i omtrent en og en halv time. Avslutningsvis stilte vi gjerne noen ekstra spørsmål, med mål om å oppklare eller utdype noe vi hadde vært inne på i løpet av intervjuet. Det var også noen ganger nødvendig å stille oppfølgingsspørsmål undervegs i intervjuet, i forsøk på å bedre forstå hva informantene forsøkte å formidle. Helt til slutt tilbødte vi informantene å tilføye noe utover hva som allerede var sagt. Da fikk vi hovedsakelig positive tilbakemeldinger om «En god start», utenom det var det ingen innspill. Det kan ha vært flere årsaker til at de ikke benyttet seg av muligheten til å tilføye noe, for eksempel på grunn av begrenset med tid da intervjuet foregikk midt i deres arbeidstid, eller mangel på trygghet og frimodighet til å dele mer. Vi kan også tolke det dithen at de opplevde at den viktigste informasjonen om «En god start» var kommet frem, ut ifra temaene og spørsmålene i intervjuguiden.

7.5 Analyse

Etter at vi hadde gjennomført alle fokusgruppeintervjuene, skulle materialet organiseres og gjøres tilgjengelig for å analyseres. «*Den kvalitative analysen forutsetter som regel at materialet er sammenfattet til tekst på en tilgjengelig og håndterbar måte*» (Malterud, 2018, s. 77). Det innebærer altså å lytte til lydopptakene av intervjuene, og forstå hva som ble formidlet. Vi skrev ned alle ord og uttrykk fra lydopptakene i word-dokument, med mål om å ivareta mest mulig av det opprinnelige materialet i lydfilen. Denne prosessen kalles for transkripsjon. I den prosessen var det viktig for oss å være klar over at enhver transkripsjon av en muntlig samtale blir en reduksjon av samtalen, med tanke på at det ikke er mulig å få med alle detaljer og stemningen i rommet (Malterud, 2018; Stewart & Shamdasani, 2015). Samtidig er det ikke nødvendigvis slik at en ordrett gjengitt replikk fra lydopptaket blir den beste gjengivelsen av et budskap. Av den grunn tenkte vi at det var nødvendig og riktig å gjøre noen modifikasjoner i sitatene, også av hensyn til anonymisering (Malterud, 2018).

En fordel i transkripsjonen var at vi selv var fysisk til stede når lydopptaket ble tatt, noe som gjorde at vi kunne forstå det som ble sagt på lydopptaket i kombinasjon med kroppsspråk og stemningen vi opplevde på intervjuet (Stewart & Shamdasani, 2015, s. 117). Det var også til hjelp å transkribere intervjuene fortløpende, slik at vi hadde intervjuene frisk i minnet når vi oversatte lydopptaket til tekst. Noen ganger unnlot vi å transkribere lyder i form av latter og «tenke-pauser». Vi var også opptatt av å anonymisere alt som ble sagt, derfor unnlot vi å skrive ned navn og steder som ble nevnt i intervjuene. Alle dokumenter med transkripsjon ble lagret på datamaskinene våre uten konfidensiell eller personsensitiv informasjon. Når all data ble transkribert til tekst-format, begynte vi straks å kode informasjonen. Samtidig foregikk prosessen med å systematisere og kategorisere informasjonen inn i overordnede temaer. Analyseprosessen begynte dermed allerede under kodingen (Malterud, 2018).

Analyse dreier seg om å gå systematisk til verks for å lete etter innhold og mening i datamaterialet (Grønmo, 2016). For å analysere dataen var det mest aktuelt å bruke tematisk analyse som metode. Tematisk analyse er en metode som brukes innenfor kvalitative studier. Metoden er lite avgrenset, men blir likevel mye brukt for å identifisere, analysere og oppdage mønster i et datamateriale, som blant annet materialet fra fokusgruppeintervju (Malterud, 2017; Braun & Clarke, 2006; Braun & Clarke, 2019). Fordelen med denne metoden er at den er fleksibel, samtidig som nettopp det kan være utfordringen med å sikre påliteligheten til metoden. Dermed skal jeg forsøke å nøye beskrive hvordan jeg som forsker har gått frem i

analysen, slik at det blir tydelig hvordan jeg har kommet frem til resultatet (Braun & Clarke, 2006; Yilmaz, 2013).

Det var flere steg og flere aspekt som ble vurdert undervegs i analyseprosessen. Blant annet hvordan vi valgte å definere tema, og hvordan vi vurderte relevansen av de ulike spørsmålene som ble formulert i intervjuene (Braun & Clarke, 2006; Braun & Clarke, 2021).

Analyseprosessen ble dermed en omfattende og tidkrevende prosess hvor vi gikk frem og tilbake mellom å kode og analysere datamaterialet (Braun & Clarke, 2021). Prosessen startet allerede smått gjennom transkriberingen av datamaterialet (Malterud, 2017; Braun & Clarke, 2019). Allerede da reflekterte vi over tema som kom frem i intervjuene. Disse refleksjonene tok vi videre når vi begynte å kode det tekstbaserte datamaterialet. Braun og Clarke (2006) beskriver en modell for analyse som består av de seks fasene: koding av materialet, identifisering av tema, skape tematiske nettverk, utforske og oppsummere de tematiske nettverkene, og tolke mønstrene og systemene. Vi leste gjennom det transkriberte materialet og identifiserte flere koder som etter hvert ble til et tema, og som deretter kunne bli kategorisert i et overordnet tema. Videre opprettet vi et felles dokument hvor vi laget et skjema med system og oversikt over koder, undertema og overordna tema. Etter at jeg og medstudenten hadde kodet alt datamaterialet sammen, jobbet vi videre hver for oss. Da startet analysearbeid rettet mot de ulike avgrensningene vi gjorde av forskningsspørsmålet. Jeg gikk dermed gjennom skjemaet på nytt for å finne temaene som var mest relevante og aktuelle for forskningsspørsmålet mitt. Gjennom analyseprosessen gikk jeg gjennom datamaterialet gjentatte ganger, og omplasserte koder i arbeidet med å analysere frem undertema og hovedtema (Braun & Clarke, 2021). Etter flere gjennomganger fikk jeg mer system i kodene, slik at temaene også kom tydeligere frem i søken på å svare på forskningsspørsmålet.

7.6 Forskerens rolle og refleksivitet i forskningsprosessen

Som forsker har jeg både private og profesjonelle erfaringer som danner en forforståelse jeg bringer inn i arbeidet med forskningsprosjektet. Forforståelsen preger forskerens oppfattelse av hva som studeres, og hvilke perspektiv og teoretiske innfallsvinkler som brukes i studien (Malterud, 2001). Det er viktig at både leser og jeg som forsker er bevisst på forskerens påvirkning. Målet mitt har vært å være mest mulig bevisst på hvilken forforståelse jeg som forsker har, slik at jeg kan etterstrebe å være mest mulig verdinøytral gjennom hele prosessen (Malterud, 2017). Det kan være en fordel at jeg verken har jobbet som kontaktperson i

barnevernet eller har erfaring som fosterforelder, og at jeg heller ikke har kjennskap til oppfølgingsprogrammet «En god start» fra før. Av slike grunner kunne jeg stille meg mer åpen til kontaktpersoners erfaringer med bruken av oppfølgingsprogrammet. På den andre siden kan mindre erfaring og kunnskap på området føre til mangel på innsikt til å stille flere relevante spørsmål som var viktige for å belyse forskningsspørsmålet. Gjennom å bruke fokusgrupper var målet at relevant og nyttig informasjon ville komme frem i diskusjon, på tross av manglende spørsmål i intervju-guiden. I forkant av datainnsamlingen var jeg likevel opptatt av å sette meg godt inn oppfølgingsprogrammet «En god start» og temaet «oppfølging av fosterhjem». Samtidig forsøkte jeg å være bevisst på hvordan kunnskapen preget min forforståelse i forkant av intervjuene (Malterud, 2017). Jeg reflekterte over hva jeg forventet å finne ut i forskningsprosjektet, og brukte refleksjonen til å utfordre forforståelsen min, og til å stille meg mer åpen i tolkningen og analysen av kontaktpersoners beskrivelser av deres erfaringer med oppfølgingsprogrammet.

7.7 Kvalitet i forskning

Det finnes en rekke kriterier som brukes for å kontrollere kvaliteten i forskning. Det er imidlertid ikke enighet om eksakt hvilke kriterier man skal følge (Bryman et al., 2008). Likevel er flere enige om at det er nødvendig å skille mellom kriterier for kvalitativ og kvantitativ forskning (Tracy, 2010; Yilmaz, 2013; Hamberg et.al, 1994; Lincoln & Guba, 1985). Kvalitativ forskning er en systematisert og reflektert prosess for å utvikle kunnskap som kan deles og overprøves, med mål om at den skal bli overførbar til andre områder utenfor studiemiljøet. Av den grunn må forskeren stille seg kritisk til forskningsprosessen, gjennom å blant annet stille spørsmål ved funn og tolkninger, intern og ekstern gyldighet, og påvirkningen av kontekst (Malterud, 2001; Yilmaz, 2013). Disse diskusjonsspørsmålene kan samles opp i tre kvalitetskriterier som ofte blir omtalt innenfor kvalitativ forskning; pålitelighet, overførbarhet og gyldighet (Lincoln & Guba, 1985; Malterud, 2001; Shenton, 2004). Disse begrepene gir forskere med en kvalitativ tilnærming et felles språk, og felles retningslinjer for å etterstrebe og forsvare kvaliteten i forskningen, på tvers av ontologiske og epistemologiske innfallsvinkler (Tracy, 2010). Nå skal jeg forklare de tre kvalitetskriteriene, og gjøre rede for hvordan disse anvendes i masterprosjektet.

7.7.1 Pålitelighet

For å sikre pålitelighet i forskning er det nødvendig å gjøre grundige og detaljerte beskrivelser av hvordan jeg har gått frem i forskningsprosessen, slik at det blir tydelig for leseren hvordan jeg har kommet frem til resultatet i forskningsprosjektet (Yilmaz, 2013; Shenton, 2004; Thagaard, 2013). Målet er å gjøre alle stegene i forskningsprosessen synlige og tilgjengelige, slik at det også kan gi mulighet for andre forskere å gjenta studien og etterprøve funnene (Thagaard, 2013; Braun & Clarke, 2006). I metodekapittelet har jeg derfor forsøkt å nøye beskrive alle stegene jeg har gjennomført i forskningsprosjektet. Jeg har blant annet beskrevet hvordan jeg har gått frem i prosessen med rekruttering, hvilke vurderinger jeg gjorde for å sikre et strategisk utvalg, hvilke valg jeg tok når jeg satte sammen fokusgrupper og uformet intervju-guide, og hvordan jeg stegvis har gått frem for å kode og analysere datamaterialet.

7.7.2 Overførbarhet

Overførbarhet dreier seg om i hvilken grad resultatene kan relateres til andre kontekster. Det handler videre om hvordan funn i forskning kan bidra til å komme med ny kunnskap, som andre kan benytte seg av i andre sammenhenger enn akkurat i forsknings-settingen (Malterud, 2017). Grundig teoretisk forarbeid, detaljert analyse og strategisk utvalg er blant annet viktig for å sikre overførbarhet i kvalitative studier (Malterud, 2017; Johannessen et al., 2016). Datamaterialet som omhandler erfaringer med bruken av «En god start», er basert på et lite utvalg med totalt elleve informanter. Antallet informanter ble begrenset av hensyn til masteroppgavens omfang, med tanke på oppgavens kvalitative innfallsvinkel, og på grunn av at tilgjengeligheten på kontaktpersoner med erfaringer fra «En god start» var mindre enn antatt. Funnene i masteroppgaven vil dermed ikke nødvendigvis ha direkte overføringsverdi til å gjelde andre kontaktpersoner sine erfaringer med «En god start». Med tanke på at erfaringene med oppfølging gjaldt det spesifikke oppfølgingsprogrammet «En god start», vil det heller ikke ha direkte overføringsverdi til å gjelde bruken av andre typer oppfølgingsprogram. Funnene kan likevel gi relevant og viktig kunnskap for oppfølgingsarbeidet i barnevernstjenester. De kan brukes til å belyse viktige elementer ved funksjonene til oppfølgingsprogrammet «En god start», og hvordan programmet påvirker kvaliteten på oppfølgingen som kontaktpersoner gir. På den måten kan masterprosjektet bidra til videreutvikling av oppfølgingsprogrammet «En god start», og andre lignende oppfølgingsprogram.

7.7.3 Gyldighet

Gyldighet blir også ofte omtalt som validitet. Det dreier seg om forsikring av at forskningsresultatene gjenspeiler rå-datamaterialet (Kvale & Brinkmann, 2015). Gyldigheten dreier seg om relevansen av den nye kunnskapen, noe man må vurdere og stille spørsmål ved i alle ledd i forskningsprosessen (Grønmo, 2016). Det er nødvendig å gå gjennom verktøy og metoder jeg har brukt for komme frem til funn og resultat, og stille spørsmål ved hvor vidt de har egnet seg til å gi gyldige svar på forskningsspørsmålet (Johannessen et al., 2016; Malterud, 2017; Thagaard, 2013). Jeg skal derfor diskutere trekk ved datainnsamlingsmetoden, det teoretiske rammeverket, og andre faktorer som kan ha påvirket resultatet i forskningsprosjektet.

7.7.3.1 Fokusgruppeintervju

I fokusgruppen endte vi opp med færre informanter enn hva som var planlagt. Dette resulterte også til at det bare ble to informanter i to av gruppene. Det kan ha påvirket samspillet i gruppen, og hindret at diskusjonen og samtalen utfoldet seg og gikk mer i dybden på enkelte tema (Malterud, 2017). Forskerne blir også automatisk en større del av fokusgruppen ved færre informanter, slik at vi kan ha påvirket samspillet i en mer styrende grad. På den måten kan vi ha forstyrret gruppedynamikken og hindret at andre relevante opplysninger og informasjon ble utvekslet (Stewart & Shamdasani, 2015). Hvor vidt informantene i fokusgruppene kjente hverandre på forhånd kan også ha påvirket gruppedynamikken, og hvilken informasjon som kom frem i intervjuet. Det opplevdes som at samhandlingen gikk lettere i fokusgruppene hvor deltakerne kjente hverandre på forhånd. I gruppene hvor informantene ikke kjente hverandre fra før, kunne det virke som at de i større grad snakket i tur og orden, noe som kan ha påvirket informasjonen vi fikk i intervjuet.. Det blir også nevneverdig å påpeke betydningen av at inklusjons-, og eksklusjonskriteriene kan ha påvirket funn og resultat i forskningsprosjektet. Kontaktpersoner som måtte avbryte «En god start» før den fjerde timen på grunn av utilsiktet flytting, ble ikke inkludert i studien. Dermed kan det hende at vi ikke fikk informasjon om kontaktpersoner erfaringer med bruken av «En god start» i situasjoner hvor det kan ha vært større utfordringer i fosterhjemmet.

7.7.3.2 Intervjuguide

I intervju kan det være en utfordring å formulere riktige og tydelige spørsmål, dermed gjorde vi et grundig og nøye forarbeid med utforming av intervjuguiden (Kvale & Brinkmann,

2015). I etterkant av fokusgruppeintervjuene savna vi likevel mer informasjon om hvordan kontaktpersoner opplevde støtte fra ledelsen, og ledelsens rolle i implementering av «En god start». Dette var et område vi ikke hadde konkrete spørsmål knyttet til, og som det heller ikke kom frem informasjon om i fokusgruppediskusjonen. Det ville vært relevant å få mer informasjon på dette området, da ledelsen har en stor påvirkning på profesjonsutøvernes kompetanse, og deres profesjonsutøvelse. Ledelsen har dermed også en stor påvirkning på implementeringskvaliteten til «En god start». Jeg må derfor ta forbehold om at dette er informasjon som mangler i analysen og diskusjon av funn i datamaterialet.

7.7.3.3 Teori

Teorien som blir brukt i studien vil danne innfallsvinkelen til dette prosjektet, noe som vil prege forståelsen av diskusjon, funn og resultat fra datamaterialet (Malterud, 2017). Målet var å benytte teori som er relevant å bruke til å støtte forskningsspørsmålet, og å finne tilstrekkelig med teoretiske perspektiver som kan belyse flere perspektiv av samme tema. Teoriene jeg har valgt var nøye utvalgt etter å ha lest gjennom litteratur og forskning, og etter diskusjon med studieveileder og medstudenter. Jeg vil argumentere for at utvalget av teoriene og begrepene jeg har valgt å bruke er relevante og aktuelle for å belyse datamaterialet og funnene i analysen. Jeg kunne inkludert andre eller flere relevante teorier om for eksempel endring og endringsprosesser, eller teorier knyttet til arbeids og organisasjonspsykologi. Av hensyn til oppgavens begrensning var det likevel nødvendig å gjøre et utvalg. Bakgrunn for at jeg valgte å skrive om implementering og prosessevaluering, var at masterprosjektet setter søkelys på faktorer som påvirker implementeringen og gjennomføringen av «En god start». Dermed var det relevant å velge teori som belyser implementeringskvaliteten til programmet. Jeg valgte også å skrive om profesjonell kompetanse og kunnskapsbasert praksis da jeg anså det som viktige begreper og perspektiv som påvirker profesjonsutøvelsen, og som bidrar til å belyse kontaktpersoners opplevelser av hvordan «En god start» påvirker deres rolle som profesjonsutøver i oppfølgingsarbeidet. Profesjonsutøvelse er også en sentral faktor for implementeringskvalitet. Dermed ville funn som belyser kontaktpersoners opplevelse av egen profesjonsutøvelse samtidig kunne si noe om implementeringskvaliteten ved «En god start».

7.7.3.4 Opplæringsdag i «En god start»

I forkant av rekrutteringsprosessen hadde vi et fysisk møte med prosjektleder i prosjektet «Styrking av fosterhjem». Prosjektlederen arrangerte en opplæringsdag for oss studenter og

veiledere, hvor han gikk gjennom innholdet og alle timene i oppfølgingsprogrammet «En god start». Informasjonen og materialet knyttet til oppfølgingsprogrammet er lite skriftliggjort, derfor var det nyttig for oss studenter å få innføring i «En god start» fra prosjektlederen. Det førte til at vi fikk større forståelse for hva som var visjonen og målet med opplæringsprogrammet, og hvordan det var ment til å brukes. På den måten fikk vi mer informasjon om hva som var aktuelt å ta med i intervjuguide, og hvilke inklusjons- og eksklusjonskriterier som var nødvendige. Vi fikk også innspill og forventninger fra prosjektledelsen om hvilken informasjon de håpet å finne i masterprosjektene. Prosjektledelsen ønsket å blant annet finne informasjon om oppfølgingsprogrammet blir fulgt slik det er tenkt, om timene blir gitt til riktig tid, og om kontaktpersoner opplever at de får støtte og trygghet i sin jobb med oppfølging av fosterfamilier ved å bruke programmet. De ønsket også å finne ut om programmet bidrar til å skape godt samarbeid imellom kontaktpersoner og fosterfamilier, om fosterfamiliene opplever mer stabilitet gjennom programmet, og om det bidrar til å redusere antall utilsiktede flyttinger. De sistnevnte punktene var de klar over at blir langsiktige mål.

7.7.3.5 Samarbeid i prosjektgruppe

Gjennom hele masterprosjektet har vi jobbet sammen i gruppe med åtte studenter og tre veiledere. Gruppen har studert og innhentet erfaringer om bruken av «En god start» fra ulike perspektiv. Seks av studentene satt søkelys på fosterforeldre sine opplevelser og erfaringer med å motta «En god start», også er vi to studenter som satt søkelyset på kontaktpersoners erfaringer med å bruke «En god start» i oppfølging av fosterforeldrene. I prosjektgruppen har vi jevnlig hatt seminarer for å diskutere prosessen underveis. Da gikk vi systematisk til verks, og gav hverandre tilbakemeldinger og innspill på oppgavetekstene i plenum. I tillegg drøftet vi ulike problemstillinger, etiske utfordringer og kvalitetskriterier. På den måten har prosjektgruppen bidratt til å gjøre en kvalitetssjekk av masterprosjektet. Konsensus i prosjektgruppen er ikke nødvendigvis et relevant gyldighetskriterie, da det ikke er gitt at funnene fra analysen blir bedre av at flere i gruppen kommer til enighet om det samme (Malterud, 2017). Det kan skje at gruppen sitt samla blikk på funnene kan konsentrere kulturelle forforståelser, og bidra til å utelukke nye oppdagelser. Likevel er det nyttig å utsette prosjektet for flere blikk som kan bidra til å stille kritiske spørsmål, reflektere og argumentere fra ulike perspektiv. På den måten er det mulig å oppdage flere nyanser og et større perspektiv på kunnskapen og resultatet som kommer frem (Malterud, 2017).

I tillegg har jeg samarbeidet tett med en medstudent, spesielt i forbindelse med datainnsamling og analyse. Vi har diskutert og drøftet metodene og prosessen undervegs, og utfordret hverandre på å utvide våre perspektiv på masterprosjektet. Jeg har etterstrebet å ha et bevisst forhold til kvalitetsutfordringer i den kvalitative forskningsprosessen. Tracy (2010) påpeker at en forsker er et menneske som kan og vil gjøre feiltrinn i forskningsprosessen, og at det dermed blir avgjørende at forskeren til syvende og sist er ydmyk og ærlig om feil og mangler ovenfor seg selv, deltakere og lesere. Samtidig som det er viktig å ha et bevisst og åpent forhold til kvaliteten i forskningsprosessen, er det viktig å ta stilling til etiske vurderinger i forskningen. I neste del skal jeg gå nærmere inn på de etiske utfordringene jeg har forholdt meg til i forskningsprosessen.

7.8 Etiske vurderinger

Etiske utfordringer vil oppstå på alle stadier i forskningsprosessen, og er noe forskere må forholde seg til. Forskeren har alltid ansvar for å opptre forsvarlig (De nasjonale forskningsetiske komiteene [FEK], 2021). Det stilles krav til forskeren om å foreta forskningsetiske vurderinger, som ikke medfører noen risiko for å skade deltakere og informanter (Thagaard, 2013). Det vil si at etiske vurderinger og valg som blir gjort i forhold til slik som personvern, metodologi og økonomi også vil påvirke kvaliteten i forskningen (Punch, 2014; FEK, 2021). De nasjonale forskningsetiske komiteene har utarbeidet forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humanoria (NESH), som er til for å organisere og utøve forsvarlig forskning. I de neste avsnittene skal jeg presentere forskningsetiske retningslinjer jeg har lagt til grunn gjennom forskningsprosessen.

7.8.1 Forekomst av etisk godkjenning

Helt i begynnelsen meldte vi masterprosjektet til Norsk senter for forskningsdata ([NSD], u.å). Da sendte vi inn et felles søknadskjema som blant annet inneholdt informasjon om behov for personopplysninger, informasjonsskriv til deltakerne i studien, og en tilnærmet ferdig utarbeidet intervjuguide knyttet til forskningsspørsmålet. Vi fikk godkjent alle dokumentene vi sendte til vurdering. Prosjektnummeret til saken i NSD er 786858 (Se vedlegg). På den måten har NSD bidratt til å vurdere og sikre personvern i denne masteroppgaven (NSD, u.å; Grønmo, 2016).

7.8.2 Informert samtykke

Forskere har ansvar for alle personer som er involvert i studien, og må ivareta deres menneskeverd og rett til personlig integritet og sikkerhet. Av den grunn var det nødvendig å informere deltakere og informanter om hva forskningen er, hva det innebærer å delta, og hvilke konsekvenser deltakelsen kan få (FEK, 2021). Forskere skal også innhente et forskningsetisk samtykke fra informantene om å delta i studien. Samtykket skal være frivillig, informert, og aller helst skriftlig (FEK, 2021). Deltakelsen av informanter til forskningsprosjektet ble basert på frivillighet. Informantene ble rekruttert ved at de fikk utdelt et informasjonsskriv om forskningsprosjektet direkte fra barnevernlederne i barneverntjenesten de jobbet i. I informasjonsskrivet stod alt om hva forskningsprosjektet dreide seg om, og ville gå ut på. Avslutningsvis i informasjonsskrivet la vi frem en forespørsel om interesse for å delta i forskningsprosjektet, samtidig som det ble oppgitt kontaktinformasjon til studenter og veiledere. Informantene var dermed selv nødt til å kontakte oss studenter eller veiledere på e-post eller telefon for å delta i forskningsprosjektet. Informantene som deltok i forskningsprosjektet måtte i forkant skrive under på en samtykkeerklæring for å delta, som de fikk stilsendt sammen med informasjonsskrivet om forskningsprosjektet (FEK, 2021). I tillegg ble de informert om retten til å trekke samtykket når de ville, og at alle personopplysninger da hadde blitt slettet.

7.8.3 Konfidensialitet

I forskning er det nødvendig at forskeren forholder seg fortrolig til informasjonen og datamaterialet, og at det ikke blir formidlet videre uten avtale. Konfidensialitet dreier seg om om nettopp tilliten til at informasjonen blir behandlet med anonymitet og sikkerhet, slik at verken informanter eller informasjon i datamaterialet kan identifiseres. Forskningens konfidensialitet er dermed også knyttet til forskningens troverdighet (FEK, 2021; Kvale & Brinkmann, 2015). Det har vært viktig for oss å fremstille informasjonen fra fokusgruppene og informantene på en korrekt og informativ måte. En utfordring med fokusgruppeintervju kan være å sikre taushetsplikt imellom deltakerne i intervjugruppen (Stewart & Shamdasani, 2015). Ut ifra forskningsprosjektets fokusområde var sannsynligheten likevel liten for at det skulle komme frem personsensitiv informasjon mellom deltakerne i intervjuet, da de skulle beskrive erfaringer de hadde knyttet til et konkret verktøy. Vi var samtidig også bevisste på å unngå at informantene kom frem med opplysninger og sensitiv informasjon om eventuelle tredjepersoner. I tilfeller hvor det skjedde unnlot vi å transkribere slik informasjon. Ellers var

vi nøye med å anonymisere identifiserbar informasjon som kom frem i datamaterialet når vi transkriberte. Vi erstattet kontaktpersoner sine navn med koder. I tillegg lot vi være å nevne noe om kontaktpersoner sin alder, hvor de kommer fra, og verken hvilken barneverntjeneste eller kommune de jobber eller har jobbet i. På den måten er det ingen personer eller barneverntjenester som kan gjenkjennes i forskningsprosjektet. Etter at all informasjon var transkribert og anonymisert i dokument, ble lydopptak slettet.

7.8.4 Beskyttelse av rettighetene til informantene

I de forskningsetiske retningslinjene står det at alt forskningsmaterialet skal bli oppbevart og delt på en forsvarlig måte, og at det må være avklart hvordan dette skal håndteres (FEK, 2021). All informasjon og alle opplysninger i det transkriberte og tekstbaserte datamaterialet ble bare gjort tilgjengelige for oss studenter i prosjektgruppen og våre veiledere. For å sikre at ingen uvedkommende fikk tilgang til datamaterialet, ble alt lagret og oppbevart i word-dokument på datamaskinene våre. Dokumentene ble overlevert mellom studenter og veiledere via minnepenn. Masteroppgaven blir publisert i Bergens åpne digitale forskningsarkiv. I masteroppgaven som publiseres er som sagt alle opplysninger konfidensielle og anonyme. Samtidig er det ingen garanti for at informanter som har deltatt i fokusgruppene vil overholde taushetsplikten om generelle opplysninger og informasjon som kom frem i forbindelse med datainnsamlingen. Alle informanter ble imidlertid påminnet og oppfordret til å holde taushetsplikt både i forkant og i etterkant av intervjuene. Det er samtidig lite sannsynlig at noen kan bli utsatt for negative konsekvenser som følge av kunnskapen som blir presentert og publisert i masteroppgaven. Forskningsprosjektet vil dermed på en positiv måte bidra med ny og viktig kunnskap angående oppfølgingsarbeidet på fosterhjemfeltet.

8 Funn, analyse og drøfting

I denne delen vil hovedtema og undertema som fremkom i analysearbeidet, slik de blir fremstilt i tabellen, danne grunnlaget for hvordan dette kapittelet er bygget opp.

Hovedtemaene er: *Støtte og trygghet i oppfølgingsarbeidet, struktur og system i oppfølgingsprogrammet, og oppfølgingsprogrammet gir et faglig løft.* Til hvert hovedtema ble det identifisert tre undertema. Undertemaene vil belyse ulike sider av hvordan kontaktpersoner opplever at strukturen og innholdet i «En god start» fungerer i deres arbeid med oppfølging av fosterhjem, og hvordan programmet påvirker deres rolle som

kontaktperson i oppfølgingsarbeidet. Hovedelementer fra undertemaene blir drøftet fortløpende etter hvert hovedtema.

Hovedtema	Undertema
Støtte og trygghet i oppfølgingsarbeidet	<ul style="list-style-type: none"> • Opplæring i «En god start» skaper anerkjennelse og motivasjon for kontaktpersonene • Kontaktpersoner opplever fleksibilitet i oppfølgingsprogrammet • Kontaktpersoner opplever å gi bedre oppfølging til fosterforeldre
Struktur og system i oppfølgingsprogrammet	<ul style="list-style-type: none"> • «En god start» er et nyttig pakketilbud • Oppfølgingsprogrammet er et konkret verktøy for kontaktpersoner å støtte seg på • Oppfølgingen er mer strukturert og standardisert
Oppfølgingsprogrammet gir et faglig løft	<ul style="list-style-type: none"> • Programmet har et relevant og faglig innhold • Et redskap til å ta opp vanskelige og viktige temaer • Programmet bidrar til å forebygge og unngå brannslukking

8.1 Støtte og trygghet i oppfølgingsarbeidet

Til hovedtemaet om «støtte og trygghet i oppfølgingsarbeidet» ble det identifisert tre undertema knyttet til bruken av oppfølgingsprogrammet «En god start». Undertemaene dreier seg om anerkjennelsen og motivasjonen som kontaktpersonene fikk av opplæringen i “En god start” i forkant av iverksettingen, tryggheten som kontaktpersonene opplevde ved å bruke oppfølgingsprogrammet i møte med fosterfamiliene, også deres opplevelser av å ivareta fosterforeldre på en bedre måte gjennom å bruke oppfølgingsprogrammet.

8.1.1 Opplæring i «En god start» skaper anerkjennelse og motivasjon for kontaktpersonene

Det kommer tydelig frem i analysen at de fleste kontaktpersonene satte pris på å få en grundig og god opplæring i oppfølgingsprogrammet «En god start» før de skulle begynne å bruke det. Flere kontaktpersoner opplevde at opplæringen gav de bekreftelse og større trygghet i deres rolle som kontaktpersoner i oppfølgingsarbeidet. En av informantene opplevde at hun fikk anerkjennelse på at hun var god nok som kontaktperson til å kunne gi fosterforeldrene en god oppfølging:

FG4/ 7: Jeg liker at han [prosjektleder for «En god start»] i starten begynte med å gi oss en slags «boost» på at denne veiledningen kan du gjør, fordi at du har kompetanse nok i deg selv til å gi det til noen andre. I hverdagen går vi rundt og tenker at «vi er bare en saksbehandler, kan vi gjøre dette? Noen andre må gjøre det. Noen veiledere må gi veiledning, jeg kan ikke gi veiledning. Jeg bare behandler sak jeg, skulle jeg til å si, og snakker med barna, dersom jeg er heldig» [latter], men det var veldig godt å få den bekreftelsen og anerkjennelsen på at vi er gode nok, og vi har kompetanse nok, og den kompetansen kan vi klare og dele med fosterforeldre, som gjør at de igjen får en trygghet i at de gjør en god jobb da.

Det ble også gitt uttrykk fra flere kontaktpersoner om at opplæringen i «En god start» på forhånd, bidrog til å gjøre oppfølgingsprogrammet attraktivt og interessant. Selve opplæringen gav dermed kontaktpersonene lyst og motivasjon til å ta i bruk programmet i møte med de nye fosterfamiliene. Informanter i alle fokusgruppene opplevde at undervisningen i opplæringen var interessant, og at den ble formidlet på en inspirerende måte. En informant forklarte det på denne måten: «Det fristet jo til å prøve det, for det var jo et godt opplegg liksom. [...] Og så syns jeg han [prosjektansvarlig for «En god start»] var veldig flink til å formidle på en litt interessant måte» (FG3 / 6). Det var en annen kontaktpersoner som beskrev at hun ble motivert av kursingen på opplæringsdagen, på grunn av at prosjektlederen var tydelig på at de skulle begynne å bruke programmet med en gang: «Det var tydelig at det ikke bare var snakk om en kursrekke som dere ser om dere får brukt, det var veldig motiverende, og jeg kjente at «herlighet, når jeg får en plassering neste gang, så må jeg bare begynne» (FG5/ 11).

En annen kontaktperson beskrev at hun fikk mestringsstro og mestringsfølelse i rollen som kontaktperson, gjennom opplæringen hun mottok i forkant: «Jeg synes vi fikk følelsen at, ja

selv om vi er litt usikre og «kan vi dette?» – men samtidig følelsen at dette er gjennomførbart. Etter time en så var det: «ja dette går jo, dette kan vi få til» (FG5/ 9). Ut ifra datamaterialet er det tydelig at en god og anerkjennende opplæring i programmet «En god start» før kontaktpersonene skulle begynne å bruke det, var viktig for at de selv skulle oppleve at de var utrustet og kvalifisert til å ta det i bruk. På den måten er det rimelig å anta at opplæringen som kontaktpersonene fikk i forkant, generelt påvirket deres trygghet og motivasjon til å ta i bruk «En god start». Dette synes å videre å påvirke innsatsen de legger ned i å forstå programmet, gjøre det presist, og bruke det aktivt. Kvaliteten på opplæringen i forkant kan dermed tenkes at vil få konsekvenser for implementeringen av programmet, og påvirke hvordan det blir brukt. I neste undertema kommer det frem mer om kontaktpersoners erfaringer med bruken av oppfølgingsprogrammet.

8.1.2 Kontaktpersoner opplever fleksibilitet i oppfølgingsprogrammet

«En god start» synes å fungere som en god støtte for kontaktpersonene i møte med nye fosterfamilier i oppfølgingsarbeidet. Det var flere kontaktpersoner som påpekte fordelene med at oppfølgingsprogrammet var fleksibelt å bruke i møte med fosterforeldrene: «Det er godt å ha den fleksibiliteten til å kunne gjøre det [programmet] til ditt eget» (FG2/ 2). Noen påpekte likevel at det var utfordrende å forholde seg til oppskriften i oppfølgingsprogrammet helt i fra starten, men at det opplevdes som en støtte etter hvert som de gjorde programmet mer personlig og fikk eierskap til det: «Første gang var jeg veldig opptatt av å gjøre dette korrekt på en måte, så merket jeg da, de gangene vi skled ut av «rammen», så hadde vi bedre dialog enn når jeg var veldig opptatt av å holde skjema» (FG3/ 6). Flere kontaktpersoner beskrev det slik at de opplevde å kjenne på en spenning eller dragnings mellom å være tro mot oppskriften, og å samtidig tilpasse oppfølgingen til fosterforeldrene. Det var samtidig en annen kontaktperson som også kommenterte at hun følte det var en litt rigid oppskrift å bruke til å begynne med, noe som opplevdes slik at hun ble låst til å måtte følge programmet. Hun opplevde likevel at det ble mer naturlig å bruke «En god start» etter hvert som hun ble kjent med innholdet, og kunne forme oppskriften litt mer etter sine egne preferanser: «Jeg fikk jo litt presentasjonsangst i første time, ja, fordi at «skal vi bare gjøre slik som han [prosjektleder] ber oss om å gjøre?» Jeg fikk litt panikk for at jeg ikke skulle få gjøre det til mitt eget» (FG4/ 7). Her påpekes nytten ved å ha et program som er fleksibelt nok til at de kan gjøre individuelle tilpasninger, slik at de kan få mer eierskap til programmet og oppfølgingen de skal gi. Det kan virke som at det var viktig for kontaktpersonene å gjøre programmet mer personlig, da det opplevdes som at oppfølgingen dermed ble gitt på en mer naturlig måte.

De fleste kontaktpersonene i fokusgruppene fortalte at de brukte god tid på å gjøre oppfølgingsprogrammet til sitt eget. En av kontaktpersonen fortalte det slik: «Det tar jo tid å få det [oppfølgingsprogrammet] integrert, og få eierskap til det da. Du kan snakke litt mer fritt, det blir litt mer naturlig. Men slik er det jo ofte med nye ting vi skal i gang med» (FG4/8). Det var en av de andre kontaktpersonene som fortalte at hun brukte en god del tid i starten på å jobbe med å forstå innholdet i oppfølgingsprogrammet selv, også ut ifra programmet skrive sitt eget manus som hun kunne bruke i oppfølgingen av fosterforeldrene. Målet hennes var også å gjøre det mest mulig enkelt å forståelig for både henne selv og for fosterforeldrene:

FG2/ 3: Når jeg skulle begynne med det [oppfølgingsprogrammet] da, så hadde vi jo fått opplæring på hvordan du skulle gjør det, men det va jo ikke så lett å bare gå å gjør det, jeg måtte jo, eller hvertfall min erfaring va at jeg måtte jo jobbe med stoffet selv, for det var jo ikke et manus du får (...) Det er jo et tema, så det er opp til den enkelte egentlig, hvordan du vil presentere det, ikke sant. Så jeg brukte jo en god del tid da, på å finne ut, ja, hvordan kan jeg presentere dette enklest mulig (..) og det er kanskje det alle må gjør da, for å integrere det litt i seg selv (FG2/ 3).

Det virket som at flere av kontaktpersonene ønsket å jobbe med å gjøre oppfølgingsprogrammet til sitt eget med hensikt i å forstå innholdet bedre selv, og for å finne bedre støtte i programmet. I tillegg kommer det frem ønske om å gjøre nytte av innholdet i programmet på en slik måte at de kunne gi informasjonen videre på en bedre og mer forståelig måte for fosterforeldrene. Målet deres var å støtte og ivareta fosterforeldrene på best mulig vis, gjennom å bruke «En god start» på en best mulig måte. Funnene i datamaterialer tyder på at en viss grad av fleksibilitet i «En god start» er en viktig forutsetning for at kontaktpersonene skal oppleve å kunne tilpasse innholdet både for sin egen del og for den enkelte fosterfamilie, da de på den måten kan sørge for å gi bedre oppfølging. I neste undertema kommer det tydeligere frem hvordan kontaktpersoner opplever å støtte og ivareta fosterforeldre gjennom å gi oppfølging via oppfølgingsprogrammet «En god start».

8.1.3 Kontaktpersoner opplever å gi bedre oppfølging til fosterforeldre

I datamaterialet kommer det tydelig frem at kontaktpersonene har en opplevelse av at de får gitt bedre oppfølging til fosterfamiliene gjennom å bruke oppfølgingsprogrammet «En god start», noe som fører til at de opplever å få støtte og ivareta fosterforeldrene på en bedre måte.

En av kontaktpersonene mener at det er betryggende for fosterforeldrene at «En god start» er et program som setter fokus på fosterforeldrene, og som dreier seg mest om fosterforeldrenes erfaringer og opplevelser med fosterhjems plasseringen. I tillegg er det flere kontaktpersoner som nevner at programmet skaper forutsigbarhet for fosterforeldrene, noe de også tenker at kan føre til at fosterforeldrene opplever større trygghet i oppfølgingen fra barnevernstjenesten. «Vi skal komme på besøk så og så mange ganger, og da er de forespeilet en fast oppfølging som kanskje kan gjør deg [som fostermor] ganske mye tryggere [...]» (FG1/1). En annen kontaktperson setter også ord på at det er betryggende for fosterforeldrene med et fast og forutsigbart oppfølgingsprogram, med tanke på at det da blir lettere for dem å følge med og forstå innholdet i oppfølgingen: «Føler også det er litt godt for fosterforeldre, for de får utdelt en oversikt over timene, og en beskrivelse og forklaring på timene før man setter i gang, slik at de også vet litt hva som kommer» (FG2/2).

Oppfølgingsprogrammet «En god start» kan også synes å bidra til at fosterforeldre får en forutsigbarhet i oppfølgingen de mottar, ved at et fast program legger opp til tettere og mer jevnlig oppfølging: «Også føler jeg vi får dekket mye i startfasen gjennom programmet, at vi er mye hyppigere innom med flere ting» (FG5/10). Det var også flere kontaktpersoner som opplevde at mer jevnlig kontakt gav fosterforeldrene mer støtte, trygghet og tillit til kontaktpersonene: «Altså med den tiden og investeringen, så får du en tryggere relasjon, de [fosterforeldrene] har mer tillit til deg, du vet mer hva de forstår og hvem de er, så blir det også lettere å håndtere ting som kommer.. (FG2/ 2). En kontaktperson synes det virket som at fosterforeldrene ikke hadde behov for å ringe, da de var trygge på at de skulle ha jevnlig kontakt, og hadde tillit til at de fikk oppfølgingen de trengte: «Mm så følte jeg det var stilt [på telefonen] imellom hver gang [hver time i «En god start»], for de visste jo at jeg kom om tre uker likevel (FG2/ 3)». På den andre siden kan det virke som at noen fosterforeldre synes det derimot var enklere å ringe oftere, nettopp på grunn av en tryggere relasjon med mer jevnlig kontakt:

FG2/ 2: Jeg synes jeg merker forskjell på de jeg har hatt det [«En god start»] med, i forhold til hvor ofte de ringer meg imellom, at andre fosterhjem som jeg ikke har hatt den kontakten med i starten, det gjerne sitter litt lenger inne før de ringer, mens de som jeg nesten har trødd i dørene til omtrent, ringer oftere, og tar opp store ting, små ting, bare lufter tanker og frustrasjon og slikt. Så jeg tenker at det har hatt en sånn veldig god effekt på både å sikre deres trygghet, og sikre at de vet litt mer hva de går

inn i og hva som forventes av dem, og føler seg tryggere fordi de får mer kunnskap, og den relasjonen til kontaktpersonen.

Både det at fosterforeldrene oftere tar kontakt, og at fosterforeldrene sjeldnere tar kontakt blir sett på som positivt, og blir tolket for å være et tegn på at fosterforeldrene har fått nødvendig og tilpasset oppfølging. Videre gir dette kanskje indikasjon på at fosterforeldrene har ulikt behov for tett oppfølging, eller at kontaktpersoner tolker fosterforeldrene sitt behov for jevnlig oppfølging på ulikt vis. Ut ifra datamaterialet var det en kontaktperson som fikk opplevelsen av at fosterforeldre synes det var tidkrevende å gå gjennom hele oppfølgingsprogrammet: «Jeg har fått tilbakemelding på at de synes det er nyttig, men så er det andre som synes det har vært tidkrevende, [...] men de som «catcher» det raskt synes det har vært nyttig, og ser absolutt nytten av det» (FG5/ 10). Her påpekes det at fosterforeldre kanskje kan ha litt ulike behov for tett oppfølging, noe som hun opplevde at kan påvirkes av fosterforeldrenes personlighet, deres forutsetninger og innstillingen de har til fosterhjemsoppdraget. De fleste kontaktpersonene i fokusgruppene fortalte imidlertid at de har fått positiv respons fra fosterforeldre når det gjelder mer jevnlig kontakt i oppfølgingen fra barneverntjenesten, særlig med tanke på at de får en bedre relasjon til kontaktpersonene.

FG2/ 3: «For hun [fostermor] sa det at «jeg er så glad i kontaktpersonen min, hun kunne jo komt på middag på søndag» liksom. Og den relasjonen.. jeg mener ikke at kontaktpersonen skal gå på middag på søndagen, men den relasjonen oppnår man jo ikke når man bare treffes fire ganger i året».

Det var på samme vis en annen kontaktperson som fikk oppfatningen av at fosterforeldre gjerne ønsket å fortsette med den jevnlige kontakten, også etter at programmet var ferdig. Hun fortalte at det var noen fosterforeldre som savna kontakten de hadde med kontaktpersonen gjennom «En god start» i etterkant, da de hadde blitt vant med å få tett oppfølging gjennom oppfølgingsprogrammet. Det førte til at noen fosterforeldre etterspurte mer oppfølging og tettere kontakt med barneverntjenesten i tiden etter at programmet var fullført. Dette kan forstås som at mer jevnlig kontakt i oppfølgingsarbeidet er viktig for at kontaktpersoner skal kunne gi bedre oppfølging til fosterforeldre. Noen kontaktpersoner kommenterte også selv at de opplevde å få bedre relasjon og mer forståelse for fosterforeldrene gjennom jevnligere kontakt i oppfølgingsprogrammet, noe som også kan være til fordel for fosterforeldrene:

FG3/ 5: «Jeg blir bedre kjent med dem. Og jeg tenker at nå vet jeg mer, når de uttrykker stor frustrasjon i telefonen, så vet jeg at, da kan jeg si «Er du sliten nå? Nå hører jeg at du er slik og slik. Det snakket vi om. Da sa du at når du uttrykker deg slik.. da kan det være slik. Er det slik nå?». Så jeg får jo, jeg kan i større grad ta vare på dem, synes jeg. Fordi jeg kjenner dem bedre» (FG3/ 5).

En annen kontaktperson formidlet opplevelse av forståelse slik: «Å være i disse timene med fosterforeldrene, det er givende begge veier, det er likt for begge parter tenker jeg. Og det gir oss en forståelse som vi kan ta med oss i møte med fosterhjem (FG4/ 8). Det blir videre fortalt at programmet bidrar til at kontaktpersonene får gode observasjoner av foreldrene gjennom timene i en «En god start»: «Du får mulighet til å kartlegge litt sånn hva forstår de lett og hva er litt vanskeligere å forstå, sånn at [...] det er lettere å se for seg hva behovet vil være første tiden, elle kanskje på lang sikt» (FG2/ 2). Kontaktpersoners opplevelse av å i større grad forstå fosterforeldrene kan dermed bidra til at fosterforeldre blir møtt på en bedre måte. Funnene viser altså at jevnlig kontakt i oppfølgingsarbeidet blir påpekt som noe positivt for begge parter, da det gir rom at kontaktpersoner kan kartlegge behov og få forståelse for fosterforeldrene. Dette kan føre til at de kan gi dem bedre oppfølging. Det kommer også frem at «En god start» bidrar til at kontaktpersoner får støtte fosterforeldrene til å forstå og kjenne fosterbarnet sitt på en bedre måte, både når det kommer til barnets reaksjonsmønster og atferd: «Dersom fosterforeldrene har fått «En god start», så skjer det en eller annen hendelse hjemme med masse avvisning eller noe slikt, så har de liksom knagger de kan henge det på» (FG5/ 10). En annen kontaktperson beskriver også viktigheten av at oppfølgingsprogrammet bidrar med å støtte fosterforeldre til å forstå og møte fosterbarnet:

FG4/ 7: «Det kan ha alt og si for barna og fosterforeldre på grunn av at de får liksom sett at dette er ikke et barn som er vanskelig, men et barn som har det vanskelig, og da vekker det mye større raushet og rom for å anerkjenne følelsen, og stå der med det».

«En god start» synes samtidig å bidra til å normalisere utfordringene som fosterforeldrene kan møte, noe som dermed kan minske kravene som fosterforeldrene har om å prestere i oppdraget. En kontaktperson beskriver at hun opplever at «En god start» bidrar til å senke listen for fosterforeldre, ved at programmet legger opp til at det ikke er forventet at de skal klare alt selv. Videre beskriver hun at programmet gir dem rom til å gå med tanken om at det greit at de ikke får alt til. Det er en annen kontaktperson som samtidig forklarer at hun

opplever at kvaliteten på oppfølgingsarbeidet er bedre, nettopp på grunnlag av at kontaktpersonene opplever å få støtte og ivareta fosterforeldrene til å utføre fosterhjemsoppdraget på en bedre måte: «Vi ivaretar foreldre og fosterforeldre på en helt annen måte nå enn før [...] Jeg synes vertfall at vi har stor forskjell i det med kvalitet til våre brukere. Det får vi tilbakemelding på også, spesielt i fra foreldre» (FG1/ 1). Denne kontaktpersonen påpeker altså her at bruken av «En god start» egner seg for å nå et helt sentralt mål om å støtte og ivareta fosterforeldrene i oppfølgingsarbeidet. Ut ifra datamaterialet er det tydelig at de fleste kontaktpersonene i fokusgruppene er enige med dette.

8.1.4 Drøfting av funn

Funnene viser at kontaktpersoner opplever at «En god start» bidrar til gi dem støtte og trygghet i oppfølgingsarbeidet på flere måter. De opplever at opplæringen i forkant gav dem trygghet i rollen som kontaktpersoner, og at programmet støtter dem i arbeidet med å følge opp fosterfamilier. Opplevelsen av støtte og trygghet dermed er sentral og viktig ved bruken av «En god start». I analysen er det tre fremtredende elementer fra undertemaene som synes å ha innvirkning på opplevelsen av trygghet og støtte i oppfølgingsarbeidet. Det dreier seg om betydningen av opplæring i forkant av iverksettingen, fleksibilitet i oppfølgingsarbeidet, og jevnlig kontakt imellom kontaktpersoner og fosterforeldre i oppfølgingen. De tre elementene vil dermed bli utgangspunktet for drøftingen videre.

Gjennom analysen er det tydelig viktig for kontaktpersoner at de selv opplever å bli betrygget i deres rolle som kontaktperson, og erfarer at programmet blir som en støtte i utøvelsen av oppfølgingsarbeidet for fosterfamilier. Støtte og trygghet er to sentrale verdier og holdninger som inngår i den personlige kompetansen i kompetansetrekanten (Skau, 2017). Personlig kompetanse er et begrep som er vanskelig å definere, avgrense og måle. Både Skau (2017) og Ruud (2021) viser til at personlig kompetanse dreier seg om en måte å forholde seg til livet og yrkesutøvelsen på, og omfatter holdninger og verdier som uttrykkes i handling. Skau (2017) påpeker at det personlige aspektet er det som tar lengst tid å utvikle, samtidig er det den personlige kompetansen som gir størst gevinst for både profesjonsutøveren selv, og for dem de møter i arbeidshverdagen. Videre blir det understreket at den personlige kompetansen blir sett på som en bærebjelke, som de to andre komponentene innenfor kompetanse-begrepet står og faller på. Den personlige kompetansen fungerer som et «fundament» for å videre kunne bygge på de yrkesspesifikke ferdighetene og den teoretiske kunnskapen (Skau, 2017; Ruud,

2021). Dette kan forklare hvorfor den personlige opplevelsen av støtte og trygghet er viktig for kontaktpersoner i deres arbeid med oppfølging av fosterfamilier.

Funn i analysen viste at opplæringen i forkant bidrog til at kontaktpersonene ble klar over hva oppfølgingsprogrammet forventet av dem i møte med fosterfamilier. Samtidig bidrog opplæringen til å gjøre dem trygge på at de hadde nødvendige evner og egenskaper til å kunne gjennomføre programmet på en god måte. Det virker det som at det er viktig for kontaktpersoner at de gjennom opplæringen fikk anerkjennelse på at de hadde nødvendig kompetanse til å kunne gi god og grundig nok oppfølging til fosterfamiliene. Funnene viser dermed at forventningsavklaring og anerkjennelse i forhold til rollen som kontaktpersoner var viktig for dem å få gjennom opplæringen de mottok i forkant. Ut ifra Skau (2017) og Ruud (2021) sine teorier om personlig kompetanse, kan det dermed synes som at opplæringen i forkant bidrog til at kontaktpersoner opplevde å bli støttet og trygget i deres arbeid med oppfølging. Med tanke på at støtte og trygghet i rollen er viktig for dem i oppfølgingsarbeidet, kan det videre tyde på at kontaktpersoner har positive erfaringer med utbyttet de fikk av opplæringen i «En god start» i forkant av iverksettingen.

Kontaktpersoners opplevelser av å få god opplæring i forkant, er samtidig en faktor som bidrar til å styrke tiltaksintegriteten ved oppfølgingsprogrammet, noe som videre er en sentral dimensjon av implementeringskvaliteten (Sørli et al., 2010). Analysen fremhevet viktigheten av at opplæringen gav dem bekreftelse i forhold til rollen til kontaktpersoner. Opplæringen bidrog dermed til å skape støtte og trygghet for kontaktpersoner i startfasen av oppfølgingsarbeidet, noe som også øker tiltaksintegriteten og implementeringskvaliteten til «En god start». Det er flere empiriske forskningsartikler som har funnet at implementeringskvaliteten i stor grad påvirker effekten av metoden eller tiltaksprogrammet (Durlak & DuPre, 2008; Sørli et al., 2010; Ertesvåg & Kjøbli, 2016; Fixsen et al., 2005). Dette vil si at økt implementeringskvalitet ved oppfølgingsprogrammet kan bidra til at «En god start» i større grad kan nå målene som dreier seg om å bedre oppfølgingen til fosterfamilier. En god opplæring som sørger for støtte og trygghet i forkant av iverksettingen, kan med andre ord ha betydning for at oppfølgingsprogrammet skal fungere etter hensiktene.

Opplæringen som kontaktpersoner mottok i forkant, var i tillegg betydelig viktig for motivasjonen og pågangsmotet de fikk til å ta i bruk opplæringsprogrammet videre. Kontaktpersonene ble motiverte av at programmet ble lagt frem på en attraktiv og interessant

måte i opplæringen. Motivasjon er et også et sentralt begrep og en viktig holdning i Ruud (2021) sin fremstilling av begrepet personlig kompetanse. Han beskriver at opplevelsen av støtte og trygghet er viktig, men at også de ansatte sine holdninger, deres motivasjon, tålmodighet og selvopplevd mestringsfølelse spiller en viktig rolle for å implementere et programtiltak. Ruud (2021) poengterer at holdninger som motivasjon er en sentral del av kompetansebegrepet, da det er slike holdninger som til syvende og sist fører til handling, utvikling og endring i tjenester. Kontaktpersoner kan dermed ha den nødvendige kompetansen og være trygg i rollen til å gjennomføre «En god start», men motivasjonen er videre avgjørende for at oppfølgingsprogrammet blir brukt på en presis og effektiv måte (Ruud, 2021). Motiverte profesjonsutøvere er dermed også en faktor som bidrar til å sikre intervensjonsintegriteten til et tiltaksprogram, som er en sentral dimensjon innenfor implementeringskvaliteten (Sørli, 2010; Ruud, 2021). I dette tilfellet vil det si at kontaktpersonenes motiverte holdninger til å bruke opplæringsprogrammet «En god start», dermed kan bidra til å øke implementeringskvaliteten ved oppfølgingsprogrammet.

Det er grunn til å anta at støtten og tryggheten som kontaktpersoner opplevde å få gjennom motiverende opplæring i forkant, videre bidrog til å skape interesse for oppfølgingsprogrammet. I analysen kommer det frem at interessen for «En god start» synes å videre skape engasjement til å forstå og forholde seg til oppskriften i programmet, og til å aktivt bruke programmet i oppfølgingsarbeidet. Motiverte og faglig engasjerte kontaktpersoner er en viktig faktor som igjen kan påvirke implementeringsgraden ved oppfølgingsprogrammet, og som også kan ha innvirkning på implementeringskvaliteten til programmet (Ertesvåg & Kjøbli, 2016; Sørli et al., 2010). Implementeringsgraden dreier seg nemlig om hvor vidt oppskriften og retningslinjene til programmet blir fulgt, noe som i dette tilfellet blir påvirket av i hvor stor grad kontaktpersonene forplikter seg til å følge innholdet og oppskriften i programmet (Sørli et al., 2010;). Graden av implementering samsvarer likevel ikke nødvendigvis med graden av kvalitet i oppfølgingsarbeidet. Det kan være behov for å gjøre en avveining mellom å forplikte seg til oppskriften, og å tilpasse programmet til kontekstuelle og individuelle forutsetninger for at «En god start» skal gi ønskelig effekt. Videre gir dette indikasjoner på at det ikke er en selvfølge at høy implementeringsgrad bidrar til å øke implementeringskvaliteten. Derfor er det nødvendig å undersøke implementeringsgraden, og vurdere i hvor stor grad det er behov for å justere implementeringsgraden (Sørli et al., 2010). Dette kommer jeg videre inn på i forbindelse

med at funnene fremhever viktigheten av fleksibilitet, og tilstrekkelig med rom for tilpasninger i oppfølgingsarbeidet.

Oppfølging som legger til rette for tilstrekkelig med fleksibilitet i møte med fosterforeldrene synes å være viktig for kontaktpersoner i oppfølgingsarbeidet. I analysen kommer det frem at kontaktpersoner tilpasser oppfølgingsprogrammet, og gjør det mer personlig ved å blant annet benytte deres egne eksempler og formuleringer knyttet til de faglige temaene i programmet. På den måten opplever kontaktpersonene at de får gi en mer naturlig, ekte og tilpasset oppfølging til fosterforeldrene. Måten kontaktpersoner forholder seg til oppskriften i «En god start», vil påvirke tiltaksintegriteten til programmet (Sørli et al., 2010). I litteraturen om standardisering blir det påpekt at profesjonsutøvere som lar seg styre av en oppskrift på en rigid måte, risikerer å miste fokus på det komplekse og sammensatte mennesket (Ogden, 2016; Munro, 2011). Standardiserte metoder har fått kritikk for å undervurdere den personlige og erfaringsbaserte kunnskapen til profesjonsutøverne i sosialt arbeid, med tanke på at de standardiserte verktøyene kan medføre en forenkling i yrkesutøvelsen (Petersen & Olsson, 2015; Webb, 2001). Ut ifra dette kan det synes å være positivt at kontaktpersoner verdsetter fleksibilitet i oppfølgingen, og sørger for å tilpasse oppfølgingsprogrammet «En god start». På den måten kan kontaktpersoner gi strukturert og faglig oppfølging, i kombinasjon med sin personlige kompetanse, noe som fremheves som positivt flere steder i litteraturen om standardisering og skjønnsbasering i barnevernet (Bøyum, 2016; Stafset et al., 2011; Petersen & Olsson, 2015).

Gjennom analysen synes det likevel som at det eksisterer et spenningsfelt mellom å følge oppskriften i «En god start», og på samme tid tilpasse programmet til ulike kontekster. Flere gjorde dermed egne tilpasninger, og laget et eget manus med utgangspunkt i oppskriften og innholdet i programmet. Det kan videre indikere at implementeringsgraden reduseres i utøvelsen av «En god start», med mål om å oppnå bedre utbytte av oppfølgingsprogrammet i oppfølgingsarbeidet. På en annen side kan det være utfordrende å måle effekten til et tiltaksprogram, som i dette tilfellet er «En god start», dersom utøverne ikke følger den opprinnelige oppskriften til programmet slik den var tenkt (Sørli et al., 2010). Det er likevel indikasjoner på at eventuelle avvik fra oppskriften i programmet kan virke positivt for kontaktpersoner i oppfølgingsarbeidet, på tross av at implementeringsgraden eventuelt reduseres.

Tilstrekkelig med fleksibilitet i oppfølgingsprogrammet kan på en annen måte også gi kontaktpersoner mulighet til å bevare en viss form for kreativitet i oppfølgingsarbeidet (Petersen & Olsson, 2014; Stafset et al., 2011). På den måten kan fleksibiliteten bidra til å understøtte kontaktpersoners undersøkende holdninger i møte med fosterfamiliene, noe som kan føre til at de i større grad evner å oppdage fosterfamiliene sine behov og kommunisere på deres premisser. Begrepet kommunikasjon kan forklares gjennom å vise til kompetansetrekanten (Skau, 2017). Den understreker det essensielle med at profesjonsutøvere bruker både teoretiske, teknisk-metodiske og personlige ferdigheter i kommunikasjon med hjelpemottakere, som i dette tilfellet er fosterforeldrene. Dersom profesjonsutøvere bruker tekniske kommunikasjons-verktøy uten å kombinere dem med sin personlige kompetanse og innlevelse, kan det føre til at kommunikasjonen blir mindre naturlig og dermed oppleves som overfladisk (Røkenes & Hanssen, 2012, s. 181). I analysen kom det frem at kontaktpersoner opplevde tendenser til at oppfølgingen ble unaturlig og overfladisk da de fulgte oppfølgingsprogrammet mer slavisk i starten av programmet, før de begynte å tilpasse innholdet og gjøre det til sitt eget. Ved å følge oppskriften slavisk kan en slik form for mekanisk kommunikasjon risikere at profesjonsutøveren opplever at kommunikasjonsredskapet «En god start» virker imot sin hensikt, og at det istedenfor bidrar til å øke avstanden mellom kontaktpersonene og fosterhjemmene (Røkenes & Hanssen, 2012).

Funnene i analysen viser på en annen side at oppskriften i programmet ikke nødvendigvis var mer rigid og mindre fleksibel i starten av programmet. Noen kontaktpersoner poengterte selv at de generelt kan bli utrygge i oppstarten av nye og ukjente program, noe som kan være en grunn til at «En god start» virker mer unaturlig å bruke i starten. Det vil si at oppskriften i programmet ikke nødvendigvis er mindre fleksibelt selv om det oppleves unaturlig. Det kan med andre ord ta tid før kontaktpersoner opplever å bli kjent med innholdet, og videre blir trygge nok til at det blir gjennomført på en naturlig måte. I analysen kommer det likevel frem at kontaktpersoner kan kjenne på en uklar forventning til hvor vidt de kan bevege seg utenfor oppskriften, og fremdeles være trygge på at de er innenfor retningslinjene til «En god start». Det kan virke som at kontaktpersoner er usikre på om de skal forholde seg til programmet som om det er en fast oppskrift de skal følge, eller som om det er en mal de skal ta utgangspunkt i. Dermed er det uklart i hvor stor grad oppskriften i programmet faktisk legger til rette for fleksibilitet, og i hvor stor grad kontaktpersoner går utover oppskriften for å gjøre nødvendige tilpasningene i oppfølgingsarbeidet. Av den grunn blir det vanskeligere å se hvor

vidt kontaktpersoner forholder seg til oppskriften slik den er tenkt, noe som videre er viktig for å kunne måle implementeringsgraden ved programmet på en mer presis måte (Sørli et al., 2010). Fleksibilitet i oppfølgingsarbeidet blir formidlet som viktig for kontaktpersoner, og er noe de er opptatt av å ivareta, på tross av at funnene i analysen gjør det uklart hvor vidt «En god start» i utgangspunktet legger til rette for dette.

Tilstrekkelig grad av fleksibilitet kan videre bidra til å øke kontaktpersoners mulighet for å tilpasse innholdet etter fosterforeldrene sine individuelle behov, noe som igjen kan føre til at de kommer tettere inn på fosterforeldrene og får en bedre relasjon til dem (Skau, 2017; Røkenes & Hanssen, 2012). Ut ifra dette kan det videre være rimelig å anta at fosterforeldrene også opplever å motta bedre støtte og oppfølging, ved at kontaktpersoner gir rom for tilpasninger via oppfølgingsprogrammet. Det er flere empiriske forskningsartikler som har funnet at mangel på individuelt tilpasset oppfølging til fosterforeldre er en av årsakene til at det oppstår utilsiktet flytting (Khoo & Skoog, 2014; Tonheim & Iversen, 2018). Slik sett vil det bety at «En god start» potensielt kan bidra til å forhindre utilsikta flyttinger ved å tilrettelegge for fleksibilitet, slik at kontaktpersoner i større grad kan imøtekomme fosterforeldrene sine behov. Litteraturen viser også at fleksibilitet er en fordel i profesjonsutøvelsen (Ogden, 2016; Bøyum, 2016; Almklov et al., 2017). Der blir det poengtert at for å benytte programmet til det beste for barnet og familien, vil det til en viss grad eksistere et behov for å tilpasse det til ulike kontekster og familier, uten å nødvendigvis måtte avvike fra programmet. Tilstrekkelig med fleksibilitet i oppfølgingsprogrammet synes dermed å være til fordel for både kontaktpersonene selv, og for kvaliteten på oppfølgingen som fosterforeldrene mottar. Behovet for å justere implementeringsgraden blir likevel påvirket av hvorvidt oppfølgingsprogrammet i utgangspunktet fungerer som en oppskrift eller en mal, noe som imidlertid kan fremstå som uklart gjennom analysen.

Når kontaktpersoner kjenner at de står stødig i sin oppgave og rolle i oppfølgingsarbeidet, påvirker det deres mestringstro og tilstedeværelse i møte med fosterforeldre (Ruud, 2021). Dette påvirker dermed utstrålingen og signalene de sender til fosterforeldrene, som får betydning for hvordan fosterforeldrene tolker budskap og mottar hjelpen og støtten de blir gitt (Skau, 2017). Av den grunn vil kontaktpersoner sin opplevelse av trygghet og støtte i oppfølgingsarbeidet være til fordel for fosterforeldrene. Ut ifra dette kan det argumenteres for at oppfølgingsprogram som skaper støtte og trygghet for kontaktpersoner, i seg selv kan ha en positiv innvirkning på kvaliteten av oppfølgingen som fosterforeldrene mottar. I analysen

kommer det samtidig frem at kontaktpersoner påpeker viktigheten av at oppfølgingsprogrammet er spesifikt rettet mot fosterforeldrene. De mener at fosterforeldrene dermed får full oppmerksomhet, hvor de kan diskutere erfaringer og opplevelser knyttet til fosterhjems plasseringen, noe som kan gi dem trygghet og støtte til utvikling. Johnsen (2010) diskuterer spørsmålet om hva som bør være målet og hovedfokuset i oppfølging av fosterhjem, og poengterer at oppfølgingen bør fokusere minst like mye på fosterforeldrene som på fosterbarnet sine behov. Hun mener det er viktig å legge til rette for selvutvikling, ventilasjon og støtte for fosterforeldre, da det kan bidra til å styrke deres indre motivasjon til å gi omsorg til fosterbarna. Videre diskuterer Johnsen (2010) utfordringen som kontaktpersoner møter på i rollen med oppfølging av fosterforeldre, da de ofte mangler tid til å skape en slik relasjon som gir rom for støtte og utvikling. I analysen kommer det imidlertid frem at oppfølgingsprogrammet bidrar til å skape tettere kontakt mellom kontaktpersoner og fosterforeldre, på grunn av at det er satt av faste timer og mer tid til oppfølging.

I et landsomfattende tilsyn knyttet til barnevernstjenestens oppfølgingsarbeid, ble det blant annet funnet lovbrudd på at det flere steder var for få besøk i fosterhjemmene (Helsetilsynet, 2015). Dette stemmer også overens med empirisk forskning, hvor det er flere forskningsartikler som påpeker at fosterforeldre opplever mangelfull oppfølging fra kontaktpersoner (Backe-Hansen et al., 2019; Randle et al., 2017). I analysen kommer det imidlertid frem at oppfølgingsprogrammet bidrar til at kontaktpersoner går jevnligere på besøk til fosterfamiliene, noe som videre skaper tettere kontakt og større trygghet i relasjonen imellom dem. Kvaliteten på relasjonen mellom fosterforeldre og kontaktpersoner er helt avgjørende for at kontaktpersoner skal kunne komme i posisjon hvor de kan bidra til å fremme bevisstgjøring, støtte, mestring og utvikling hos fosterforeldrene (Røkenes & Hanssen, 2012). Litteraturen påpeker at kvaliteten på relasjonen gjerne betyr mer en selve tiltaksprogrammet som blir benytta i yrkesutøvelsen, noe som kan bety at relasjonen er viktigere en selve programmet «En god start» i oppfølgingsarbeidet (Røkenes & Hanssen, 2012). Det kan også bety at hyppigheten på timene i oppfølgingsprogrammet kan være viktigere enn selve innholdet i oppfølgingsprogrammet. I analysen kommer det imidlertid frem at kontaktpersoner tolker fosterforeldrenes behov for tett kontakt på ulikt vis, da det blir nevnt at noen fosterforeldre gir uttrykk for at det til tider er i overkant tett oppfølging.

I studien til Randle et al. (2017) kommer det frem at det kan variere hvor mye støtte fosterforeldre har behov for, ettersom hvor mye erfaring de har fra før. Dette samstemmer

med funn i analysen, med tanke på at noen kontaktpersoner opplever at enkelte fosterforeldre har mindre behov for tett oppfølging. Det kan på en annen måte dreie seg om at de egentlig har behov for individuelt tilpasset form for støtte og oppfølging. I flere av disse studiene blir det nemlig funnet at mangel på støtte fra barneverntjenesten utgjør en risiko for utilsiktet flyttinger (Backe-Hansen et al., 2019; Randle et al., 2017). I Brown & Bednar (2006) sin studie er det også funnet at mangel på støtte øker risikoen for utilsiktet flytting, og at det da dreier seg om mangel på både praktisk-, økonomisk-, og emosjonell støtte. Den emosjonelle støtten handler om en åpen og tillitsfull relasjon til kontaktpersonene. Tillit er helt grunnleggende i en profesjonell relasjon mellom en hjelper og en hjelpemottaker (Skau, 2017, s. 35). Det er en verdi som virker trygghetsskapende og støttende i mellommenneskelige relasjoner, og som må opparbeides over tid. Det viser til viktigheten av at kontaktpersoner bidrar til å styrke relasjonene ved å bruke tid på samhandling med fosterfamilier, og på den måten gjør innsats på å forstå hjelpemottakeren. Følelsen av å kjenne seg forstått skaper igjen trygghet og tillit i relasjoner, noe som videre er viktig for å skape utvikling og endring for fosterforeldrene. En god relasjon preget av trygghet og tillit er avgjørende for positiv utvikling i en hjelperelasjon (Røkenes & Hanssen, 2012; Skau, 2017). Ut ifra dette tyder det på at det er positivt med fastsatte og forutsigbare timer i «En god start», som er med på å legge til rette for mer jevnlig kontakt imellom kontaktpersoner og fosterforeldre, noe som videre skaper en bedre og mer tillitsfull relasjon.

Det er samtidig flere andre forskningsartikler som påpeker at det eksisterer behov for enda mer støtte og veiledning til fosterforeldre en hva lovkravet tilsier (Paulsen & Ytreland, 2022; Backe-Hansen et al, 2019). I henhold til forskrift om fosterhjem § 7 (2003), er barnevernstjenesten pålagt å gjennomføre minimum fire besøk i året, med mindre barnet har vært plassert i et godt fosterhjem i over 2 år, da er det hovedsakelig krav om to besøk. Det finnes imidlertid ingen faglige eller nasjonale føringer eller retningslinjer som sier hvordan, og hvor ofte oppfølgingen skal gjennomføres utover minstekravet. Det er heller ikke nødvendigvis slik at barneverntjenestene selv har utarbeidet skriftlige rutiner for oppfølging (NOU 2018: 18, 2018). Gjennom oppfølgingsprogrammet «En god start» blir det lagt til rette for seks fastsatte oppfølgingstimer, som kommer i tillegg til det lovpålagte minstekravet. Det er noe som kan virke positivt, med tanke på at forskning viser til behov for både mer oppfølging og tydeligere retningslinjer for oppfølgingen (Backe-Hansen et al., 2019; Garrison et al., 2022; NOU 2018: 18, 2018). Det kan føre til at kontaktpersoner får mulighet til å bruke mer tid på å skape en trygg og støttende relasjon, noe som videre kan bidra til å heve

kvaliteten på oppfølgingen, gjennom å fremme mestring og utvikling for fosterforeldrene i fosterhjemsoppdraget. Dermed kan det virke som at «En god start» fungerer som en positiv ressurs i oppfølgingsarbeidet, ved at det legger til rette for mer jevnlig og tett kontakt mellom fosterforeldre og kontaktpersoner. På den måten kan bruken av programmet bidra til å støtte kontaktpersonene i deres rolle med å følge opp fosterhjem.

8.2 Struktur og system i oppfølgingsarbeidet

Til temaet om «struktur og system i oppfølgingsarbeidet» ble det identifisert tre undertemaer som er knyttet til selve oppfølgingsprogrammet sin oppbygning og utforming. Undertemaene dreier seg om «En god start» som et pakke tilbud, som et konkret og forutsigbart verktøy, og systematiseringen og standardiseringen av oppfølgingsarbeidet gjennom «En god start».

8.2.1 «En god start» er et pakke tilbud for alle fosterforeldre

I datamaterialet er det flere kontaktpersoner som setter ord på at de synes det er fint å kunne tilby en oppfølgingspakke som de tror vil være nyttige for alle fosterforeldrene: «Og så, det er jo greit å si til fosterforeldre at dette er en startpakke. Dette tenker vi er viktig og nyttig for dere. Kanskje ikke alt akkurat nå, men at det er slik, dette er liksom det dere trenger» (FG3/ 5). Flere kontaktpersoner synes også det er fint at «En god start» er en pakke for alle nye fosterforeldre, som brukes i møte med alle plasseringer i fosterhjem: «Det er jo en måte å forklare til fosterhjemmet at dette er noe vi skal gjennom. Det er ikke noe jeg kommer på selv, det er felles for alle. Det er, det blir noe som er større enn oss» (FG1/ 1). Det kan virke som at kontaktpersoner synes det er godt å kunne støtte seg på at oppfølgingspakken er felles for alle, da det på en måte forsvarer oppfølgingen de tilbyr, og gir en slags forklaring til fosterforeldrene som kan gjøre det enklere for dem å akseptere og ta imot oppfølgingen de mottar. På samme vis er det en kontaktperson som videre beskriver at det har vært litt betryggende å forholde seg til pakke tilbudet som noe større og overordnet, slik at det i mindre grad blir personavhengig: «Du [kontaktpersonen] kan gjemme deg litt bak det [pakken med «En god start»] på en måte» (FG2/ 3).

Det virker altså betryggende for kontaktpersoner å kunne støtte seg bak et fast pakke tilbud med et fast oppfølgingsprogram de skal tilby av oppfølging til fosterforeldre. Et fast oppfølgingsprogram kan gjøre det enklere for dem å planlegge og gjennomføre oppfølging, da de har en konkret kjøreplan å ta utgangspunkt i. Det gir også mulighet for dem til å i større

grad kunne dele på ansvaret for den oppfølgingen som blir gitt, eller den som eventuelt ikke blir gitt. Når de bruker et konkret oppfølgingsprogram i oppfølgingsarbeidet har de noe de kan legge ansvar på dersom det er noe som ikke går helt etter planen. Det kan virke betryggende dersom fosterforeldre er misfornøyde med opplæringen, eller dersom det oppstår utfordringer underveis i plasseringen. Da kan kontaktpersonene eventuelt skjule seg litt bak oppfølgingsprogrammet, slik at de slipper å stå med hele ansvaret selv. Videre kan dette bidra til å lette på skyldfølelse og samvittighet, og på den måten gjøre det enklere for kontaktpersoner å stå i utfordringene de møter i oppfølgingsarbeidet.

8.2.2 Oppfølgingsprogrammet er et konkret verktøy å støtte seg på

Oppfølgingsprogrammet «En god start» blir av flere kontaktpersoner opplevd som et godt og enkelt verktøy å bruke i oppfølgingsarbeidet. I datamaterialet er det flere kontaktpersoner som har gitt uttrykk for at det er greit å ha en pakke å tilby fosterforeldrene helt i fra starten av plasseringen. De synes også at det var fint å kunne introdusere programmet til fosterforeldrene allerede i godkjenningsprosessen, for å vise til noe konkret de tilbyr av oppfølging. Det er flere som påpeker at «En god start» er et konkret og forutsigbart program å forholde seg til: «Istedenfor å bare si at «dere skal få oppfølging og veiledning», så har vi faktisk noe konkret, og vi kan gå gjennom hvilke tema vi skal snakke om. Jeg synes det er et veldig fint og godt verktøy» (FG2/ 2). En kontaktperson kommenterer også at programmet er forutsigbart med tanke på at det er en konkret oppskrift de skal følge: «Det er jo alltid veldig okei å ha ei, på en måte oppskrift, på hva, på tema, på spørsmål og tips til liksom refleksjoner og slikt en skal ha med dem [fosterforeldrene]» (FG3/ 6). Samtidig er det en annen kontaktperson som beskriver det slik: «(..) du har et redskap, du har en manual med deg også på en måte: «dette skal vi snakke om», sant. Det synes jeg er veldig greit» (FG1/1). I tillegg var det en nyutdannet kontaktperson som fortalte at det var godt å ha en oppskrift å støtte seg på: «Jeg har jo ikke noe videreutdanning i forhold til veiledning eller noe slikt, så for meg så var det veldig fint å få ei slik oppskrift på det» (FG3/ 4). Det var samtidig mer erfarne kontaktpersoner som mente at den faste oppskriften i «En god start» er god å bruke, uavhengig av hvor lenge de har jobbet i barneverntjenesten. Det virker som at en konkret oppskrift i oppfølgingsarbeidet gjør at kontaktpersoner opplever at det blir enklere å følge opp fosterfamilier, da de selv synes at arbeidet med oppfølging blir mer håndgripelig og forutsigbart i deres egen rolle som kontaktperson.

Det var flere kontaktpersoner som gav uttrykk for at «En god start» er godt å bruke, på grunn av at oppsettet gjør at programmet blir enkelt å følge: «Eem, nei altså jeg synes det [«En god start»] er et bra opplegg, og jeg opplever at det er greit å følge det, og gjennomføre timene, [...] jeg har egentlig ikke noe som jeg tenker at kunne blitt gjort annerledes» (FG4/ 8). Datamaterialet viser tydelig at kontaktpersoner i alle fokusgruppene ser positivt på å ha en konkret oppfølgingspakke de kan bruke i oppfølgingsarbeidet. Det synes som at det implisitt blir gir uttrykk for at pakken skaper en positiv form for struktur i oppfølgingen av fosterfamilier. Dette bringer meg videre inn på neste undertema om kontaktpersoners opplevelser med strukturen i oppfølgingsprogrammet, og systematiseringen av selve oppfølgingsarbeidet.

8.2.3 Oppfølgingen er mer strukturert og systematisert

Det blir påpekt at oppfølgingsarbeidet har blitt strukturert og systematisert gjennom «En god start»: «Det er ei strukturell ramme da, ei forståelsesramme. Slik var det heller ikke før, [...] da ble det ikke noe prosess i det, men dette e jo en prosess som går over et halvt år» (FG2/ 3). I likhet med kontaktperson nummer tre er det også flere av kontaktpersonene som forteller at de ikke hadde noe system i oppfølgingsarbeidet tidligere. «Vi hadde ikke opplæringsopplegg [...] Ikke som jeg vet om i alle fall, så har vi ikke hatt et slikt system i det [oppfølgingsarbeidet]» (FG3/ 5). Flere av kontaktpersonene kommenterte også at de opplevde at oppfølgingen som ble gitt før var mer tilfeldig, og alt etter hvilke behov fosterforeldrene gav uttrykk for: «De som gav beskjed om at de trengte noe, de la vi til rette for at skulle få det, men de som ikke skrek så høyt, de tuslet på en måte fint av gårde og fikk besøkene de skulle ha» (FG5/ 10). Det tyder på at et mer strukturert oppfølgingsprogram sørger for at oppfølgingen som kontaktpersoner gir til fosterforeldre i større grad blir gitt uavhengig av tid og behov, noe som kan tenkes å bidra til å sikre at fosterfamilier får mer jevnlig og bedre oppfølging.

Noen kontaktpersoner mener på den andre siden at strukturen på oppfølgingsarbeidet egentlig ikke endret seg så mye etter at de begynte å bruke «En god start», med tanke på at de hadde jevnligere oppfølgingen i starten av fosterhjems plasseringer tidligere også. Da gav de den oppfølgingen og hjelpen de hadde behov for, ved å blant annet sende dem på kurs og tilby veiledning: «Men det har jo alltid vert tettere oppfølging i begynnelsen, [...] Og så har vi jo måttet vurdert individuelt om vi skal tilby de veiledning, sant. Enten eksternt, eller hos noen

på kontoret» (FG3/ 4). På samme vis var det en annen kontaktperson som også påpekte at oppfølgingen de gav tidligere ikke var så annerledes enn den som blir gitt gjennom «En god start». Samtidig forteller hun at oppfølgingen ikke nødvendigvis var systematisert og strukturelt utformet på samme måten som nå: «Ja, for vi fikk jo struktur [gjennom «En god start»], men det var jo ikke noe nytt [med oppfølgingen]. Det er jo det vi pleier å gjøre.» (FG3/ 5). Det kan dermed synes som det er strukturen ved «En god start» som tilfører noe nytt i oppfølgingsarbeidet deres.

I tillegg var det spesielt to kontaktpersoner som gav uttrykk for at det var lettere å prioritere vekk oppfølgingen tidligere, med tanke på at det ikke var et fast oppfølgingsprogram som var «obligatorisk» å følge; «Og slik som før også skulle du jo følge opp tettere i starten, men det var lettere å prioritere bort kanskje». (FG2/ 3). En av dem fortalte at blant annet høyt arbeidspress og mangel på tid gjorde at oppfølging ble vanskeligere å prioritere: «Ja det va jo ikke obligatorisk [med oppfølging] sånn sett, det va jo bare; vi bør gjør det dersom vi har tid til det, men når hadde du tid til det? (FG2/ 2)». Ut ifra dette kan det synes som at oppfølgingsprogrammet «En god start» ikke nødvendigvis har ført til de store endringene i oppfølgingsarbeidet, sammenlignet med oppfølgingen som kontaktpersoner gav til fosterforeldrene tidligere. Det er likevel en forskjell ved at oppfølgingsarbeidet har blitt mer systematisert og strukturert. Et strukturert og fast oppfølgingsprogram synes å gjøre det lettere for kontaktpersoner å prioritere oppfølging, noe som videre gjør det lettere for dem å komme i gang med jevnligere oppfølging tidligere i plasseringen. Samtidig kan det virke som at programmet oppleves som tidsbesparende for kontaktpersoner i oppfølgingsarbeidet, da de enkelt kan følge en strukturert plan for oppfølging helt i fra starten av plasseringen. Dette kan dermed også bidra til å sørge for at fosterfamilier mottar nødvendig oppfølging

Videre ble det poengtert at bruken av et strukturert oppfølgingsprogram får kontaktpersonene til å fremstå som mer kompetente: «Så tenker jeg at vi også fremstår som, ja hva skal jeg si, mer kompetente kanskje? Nå er det [oppfølgingsarbeidet] på en måte mer forutsigbart, da det er mer strukturert. Det tenker jeg er veldig nyttig for alle parter (FG5/ 9). Mer strukturert oppfølging fører også til opplevelsen av at barnevernstjenesten i sin helhet fremstår som mer profesjonell: «For meg da, så er det slik at barnevernet fremstår litt mer profesjonelt etter vi begynte å bruke dette programmet, fordi at vi har en plan» (FG5/ 11). Ut ifra datamaterialet er det tydelig at strukturerte oppfølgingsprogram blir sett på som positivt da det bidrar til å skape system i oppfølgingsarbeidet. En mer systematisert oppfølging virker å være til fordel for

både kontaktpersonene og fosterhjemmene, da det bidrar til å skape kontinuitet og forutsigbarhet i oppfølgingsarbeidet for begge parter.

8.2.4 Drøfting av funn

Funnene viser at «En god start» er en konkret pakke som bidrar til å skape system i oppfølgingsarbeidet. I analysen er det to fremtredende elementer fra undertemaene som synes å danne grunnlaget for opplevelsen av dette. Kontaktpersoner opplever for det første at «En god start» er en konkret pakke som er enkel å bruke, noe som oppleves betryggende å støtte seg på i oppfølgingsarbeidet. I tillegg opplever de at «En god start» er et konkret oppfølgingsprogram som kan brukes i møte med alle ulike typer fosterhjem, noe som skaper forutsigbarhet og kontinuitet i oppfølgingsarbeidet. De to elementene blir dermed utgangspunkt for drøftingen videre.

«En god start» synes å bidra til at oppfølgingsarbeidet har blitt mer strukturert og systematisert, noe som reduserer tilfeldighet og personavhengighet i oppfølgingen som blir gitt. Dette kan forstås i lys av en tydelig tendens til utvikling i det norske barnevernet, som er i ferd med å utvikle en kunnskapsbasert praksis hvor flere tiltaksprogram standardiseres (Eng, 2020; Natland & Malmberg-Heimonen, 2016; Christiansen, 2015). Et tydelig kjennetegn ved kunnskapsbasert praksis er at tiltak og program som implementeres har tydelige og strukturerte oppskrifter og retningslinjer, samtidig som de blir støttet av forskning og systematiske evalueringer (Ogden, 2016; Norsk psykologforening, 2007; Bøyum, 2016). Dermed fins en kobling mellom kunnskapsbasert praksis og standardisering av tiltaksprogram, som i dette tilfellet dreier seg om programmet «En god start». Målet med kunnskapsbasert praksis er blant annet å forhindre at profesjonsutøvere trekker feil beslutninger basert på feilaktige kausale oppfattelser av konsekvenser ved en intervensjon (Høstmælingen, 2010). Dermed kan standardiserte og manualbaserte program bidra til å identifisere viktig informasjon som ellers ikke ville blitt oppdaget, og gjøre det lettere for kontaktpersoner å sørge for forutsigbarhet og nøyaktighet i oppfølgingsarbeidet (Skilbred et al., 2014; Almklov et al., 2017). Dersom «En god start» bidrar til å skape mer system i oppfølgingsarbeidet, kan det dermed bidra til at oppfølgingen blir gitt uavhengig av tid og behov, noe som sørger for at oppfølgingen blir mer presis og nøyaktig. Dette kan igjen føre til at både kontaktpersoner og fosterforeldre har noe konkret og forutsigbart å forholde seg til. Dermed kan systematisering gjennom et strukturert oppfølgingsprogram virke positivt for oppfølgingsarbeidet, og bidra til å bygge opp kunnskapsbasert praksis i barnevernet.

På en annen side er det ikke nødvendigvis slik at standardiserte program er kunnskapsbaserte, eller at mer standardiserte og strukturerte program er den beste måten å sikre kunnskapsbasert praksis på (Almklov et al., 2017). I analysen kommer det frem at noen kontaktpersoner opplever at oppfølgingen ikke endret seg etter at de begynte å bruke «En god start». Dette var på grunnlag av at de tidligere gav oppfølging når fosterhjemmene hadde behov for det. På den måten kunne oppfølging bli mer tilpasset etter behovet de gav uttrykk for. Det er krav om at oppfølgingen skal være tilpasset fosterbarnets og fosterfamiliens behov, for å sikre en best mulig omsorgssituasjon. Samtidig kan en slik fleksibilitet i oppfølgingsarbeidet skape uforutsigbar og tilfeldig oppfølging (NOU 2018: 18, 2018). Oppfølging som hovedsakelig retter seg etter behovene som fosterforeldrene selv gir uttrykk for, kan medføre en risiko for at kontaktpersoner noen ganger går glipp av informasjon de ellers kunne fått gjennom et strukturert oppfølgingsprogram (Høstmælingen, 2010; Skilbred et al., 2014). Mangel på tydelige retningslinjer og skriftlige rutiner i oppfølgingsarbeidet, kan derfor risikere at det blir mindre kontinuitet og nøyaktighet i oppfølgingen som blir gitt (Bufdir, u.å; NOU 2018: 18, 2018).

Videre kan man dermed stille spørsmål ved hvilken type oppfølging som ble gitt før de begynte å bruke «En god start», når kontaktpersoner forklarer at de da gav oppfølging på bakgrunn av fosterforeldrenes behov. Det kan tenkes at oppfølgingen ble preget av hva fosterforeldrene selv etterspurte. Samtidig kan det være at oppfølgingen dreide seg mer om å håndtere utfordringer, i stedet for å være i forkant med å gi fosterforeldrene støtte, kunnskap og informasjon som forbereder og utruker dem til å stå i oppdraget. Målet med profesjonsutøvernes yrkesutøvelse i sosialt arbeid, er at de skal bidra til å endre eller forbedre en situasjon eller et kunnskapsnivå for hjelpemottakeren (Røkenes & Hanssen, 2012). I retningslinjene for fosterhjem blir det samtidig nevnt at oppfølging og veiledning av fosterhjemmet er det viktigste i fosterhjemsarbeidet, og skal bidra til å støtte og hjelpe fosterhjemmet til å fungere på best mulig vis (Bufdir, u.å). Dette påpeker viktigheten av at oppfølgingsarbeidet legger til rette for å skape vekst og utvikling for å støtte fosterhjemmene og bedre fosterhjemsomsorgen. Det vil si at oppfølgingsarbeidet må fokusere på mer utover å dekke behovene slik de blir definert og etterspurt av fosterforeldrene. I analysen ble det samtidig påpekt at høyt arbeidspress og mangel på tid førte til at det blant annet ble utfordrende å prioritere oppfølging tidligere. Dette indikerer videre at kontaktpersoner kunne oppleve utfordringer med å sørge for at fosterhjemmene fikk tilstrekkelig oppfølging, også på

tross av at de eventuelt uttrykte behov for hjelp og støtte. Det peker videre på at mindre struktur i oppfølgingsarbeidet, kan gi økt risiko for å nedprioritere oppfølging av fosterforeldre. Dermed kan det tyde på at en konkret oppfølgingspakke med et mer strukturert program, kan bidra til å sikre oppfølging uavhengig av tid og behov.

Høyt arbeidspress og mangel på tid synes å skape utfordringer for kontaktpersonene ved bruken av «En god start». Dette samstemmer med forskning som også viser til at høyt arbeidspress er noe kontaktpersoner opplever som et hinder for å gjennomføre oppfølging av fosterfamilier. I flere studier kommer det frem at kontaktpersoner er tynget av stor arbeidsbelastning, noe som går ut over deres kapasitet i oppfølgingsarbeidet (Angel & Blekesaune, 2014; Lindahl & Bruhn, 2018). Av den grunn kan det bli utfordrende å legge til rette for oppfølging som sørger for å støtte og hjelpe fosterhjemmet til å fungere på best mulig vis. Stor arbeidsbelastning fører til at kontaktpersoner ikke får brukt så mye tid på oppfølging som de i utgangspunktet ønsker, og som de egentlig ser at fosterforeldre har behov for. Kontaktpersoner må derfor bli gitt mulighet til å kunne følge opp fosterhjemmene på en bedre måte, ved å bedre ressurser som frigjør kapasitet i barnevernstjenestens oppfølgingsarbeid. Funnene i analysen gir indikasjon på at kontaktpersoner på et vis opplever at det har blitt enklere å prioritere oppfølging, på bakgrunn av at «En god start» er en konkret pakke med retningslinjer som legger til rette for et fast og strukturert program for oppfølgingsforløpet. Det synes som at tiden de skal bruke på oppfølging på den måten blir lagt inn i timeplanene deres, slik at oppfølging i mindre grad oppleves som noe «ekstra» på prioriteringslisten. Av den grunn kan det virke som at et strukturert program kan skape forutsigbarhet og nøyaktighet i kontaktpersoners arbeid med oppfølging, noe som også kan oppleves som tidsbesparende for dem. Dette kan i tillegg tenkes å fungere til fordel for fosterforeldrene, da det kan bidra til å sikre at de på samme tid mottar mer forutsigbar, nøyaktig og nødvendig hjelp og støtte.

Ut ifra opplevelsen av at det har blitt enklere å prioritere oppfølging gjennom å bruke «En god start», kan man også anta at implementeringen av programmet er blitt støttet og forankret i fra ledelsen. En viktig forutsetning for implementering er at ledelsen tar høyde for når arbeidstiden skal prioriteres til ulike formål, som i dette tilfellet dreier seg om å legge til rette for at «En god start» kan bli prioritert. Ruud (2021) forklarer at ledelsen har en stor påvirkning på hvordan ansatte handler og prioriterer i profesjonsutøvelsen, med tanke på at ledelsen spiller en sentral rolle med å påvirke de ansattes tankegang og holdninger. Støtte og forankring i ledelsen er videre en viktig faktor for intervensjonsintegriteten til programmet,

som dermed har innvirkning på implementeringskvaliteten ved «En god start» (Sørliet et al., 2010). Graden av støtte fra ledelsen blir imidlertid ikke eksplisitt uttalt i datamaterialet, da det heller ikke spesifikt ble etterspurt i intervjuguiden. Dette gjør at disse funnene blir basert på antakelser. Samtidig viser det til et behov for å eventuelt grundigere undersøke ledelsens posisjon i en fremtidig evalueringsstudie av «En god start».

Analysen fremhever også fordelen med at «En god start» er et strukturert oppfølgingsprogram, som i tillegg kan brukes i møte med alle typer fosterhjem. Kontaktpersoner opplever at det dermed blir enklere å legge til rette for oppfølging, ved at de bruker mindre kapasitet på å forme en plan selv. Dette kan også virke tidsbesparende for dem i oppfølgingsarbeidet. Samtidig kan det bli lettere for dem å komme i gang tidligere med oppfølging, noe som kan bidra til at fosterforeldre mottar bedre oppfølging helt i fra starten av fosterhjems plasseringen. Kontaktpersoner opplever dermed at et fast program for alle typer fosterhjem også er en faktor som bidrar til å skape forutsigbarhet og nøyaktighet i oppfølgingsarbeidet, samtidig som det sørger for likhet i oppfølgingsarbeidet ved at fosterforeldre mottar samme form for oppfølging. Forskning viser til at det er variasjon når det kommer til praksis med oppfølging av fosterbarn og fosterhjem i kommunene, og at det er stor variasjon mellom hvilken oppfølging fosterhjemmene får og hvordan de blir utført (Backe-Hansen et al., 2019). På samme måte viser rapporten i fra landsomfattende tilsyn i 2013 og 2014 at fosterforeldre gav uttrykk for at oppfølgingen varierte i fra forskjellige kontaktpersoner, samtidig som at det ikke var noe systematisk kartlegging eller plan for oppfølging av fosterforeldrene sine behov (Helsetilsynet, 2015). I den samme rapporten ble det samtidig gjort tilsyn med barnevernstjenester som gjennomførte oppfølging i henhold til lovkravet. Da ble det funnet at oppfølgingsarbeidet fungerte bedre i barnevernstjenestene hvor det var tydelige føringer for hvordan oppfølging skulle gjennomføres (Helsetilsynet, 2015). Det tyder på at en mer strukturert og systematisk tilnærming til hva oppfølgingen skal innebære, og hvordan den skal gjennomføres, bidrar til å forbedre oppfølgingsarbeidet. Dette understøtter fordelen med at «En god start» er et strukturert oppfølgingsprogram, som bidrar til å skape system i oppfølgingsarbeidet.

Et program som sørger for struktur og system kan dermed synes å virke positivt inn i kontaktpersoners arbeid med oppfølging, ved at det både bidrar til å sikre forutsigbarhet og nøyaktighet i oppfølgingsarbeidet. Samtidig som at det sørger for likhet i oppfølgingen som fosterforeldre mottar. På den andre siden kan likhet i form av standardisering føre til at

kontaktpersoner i stor grad setter sin lit til at fosterforeldre får nødvendig oppfølging, ved å fokusere på å følge oppskriften i oppfølgingsprogrammet. Det kan diskuteres at oppfølgingen ikke nødvendigvis blir bedre av den grunn, med tanke på det faktum at fosterforeldre kan ha behov for ulik form for oppfølging. Dersom kontaktpersoner i for stor grad lar oppfølgingsarbeidet hvile på programmet «En god start», kan det videre medføre en risiko for at kontaktpersoner fraskriver seg noe av ansvaret for oppfølgingen som blir gitt (Petersen & Olsson, 2014; Stafset et al., 2011). Det kan videre føre til at de glemmer å fokusere på det komplekse og sammensatte mennesket, noe som kan gå ut over deres fokus på å skape tillit og et positivt samarbeid med fosterbarnet og fosterfamilien (Ogden, 2016; Munro, 2011). Sterk tiltro til strukturerte og standardiserte program kan dermed skape en distanse mellom kontaktpersoner og fosterfamilier, noe som kan svekke kvaliteten på oppfølgingen (Røkenes & Hanssen, 2012; Skau, 2017). Det er funn i analysen som viser at kontaktpersoner synes det er godt å støtte seg på oppfølgingsprogrammet som et fast pakketilbud, da oppfølgingen i mindre grad blir personavhengig. På den måten opplever de at «En god start» er et overordnet opplegg som de kan skjule seg litt bak. I slike tilfeller kan det være en fare for at de fraskriver seg en viss grad av ansvaret for oppfølgingen som blir gitt, gjennom å «skjule seg» bak oppfølgingen som fosterforeldrene mottar gjennom oppfølgingsprogrammet. Videre kan det bidra til å svekke kvaliteten på oppfølgingen, ved at det kan skape en avstand i samarbeidet mellom kontaktpersoner og fosterforeldre.

På en annen måte kan en viss grad av ansvarsfraskrivelse i motsetning virke positivt inn i kontaktpersoners arbeid med oppfølging av fosterhjem. En viss grad av fraskrivelse av personlig ansvar kan bidra til at kontaktpersoner opplever at oppfølgingsarbeidet blir mindre krevende, ved at det demper den psykiske belastningen som kontaktpersoner kan påta seg i møte med utfordringene til fosterbarna og fosterhjemmene (Almklov et al., 2017). Gjennom et overordnet og strukturert oppfølgingsprogram kan det tenkes at kontaktpersonene holder en viss grad av avstand og objektivitet i møte med fosterhjemmene (Petersen & Olsson, 2014). Det kan videre gjøre det lettere for dem å forholde seg til utfordringer som fosterhjemmene står i, og eventuelt gjøre dem bedre forberedt på å håndtere krisesituasjoner som potensielt kan oppstå (Almklov et al., 2017). Videre indikerer dette at kontaktpersoner lettere kan akseptere risikoen med å eventuelt gjøre feil i oppfølgingsarbeidet, ved at de i tillegg kan legge noe av ansvaret på oppfølgingsprogrammet. Det kan dermed føre til at kontaktpersoner i større grad våger å gripe inn og handle, noe som peker på at en slik form for objektivisering kan virke positivt i oppfølgingsarbeidet. I slike tilfeller kan det også medføre at fosterforeldre

likevel får den nødvendige støtten og oppfølgingen de har behov for, på tross av at kontaktpersoner støtter seg til oppfølgingsprogrammet som noe overordnet, og hviler på at det fungerer som noe større en dem selv.

I kompetansetrekanten til Skau (2017) blir det likevel fremhevet viktigheten av at en profesjonsutøver bruker seg selv og sin personlige kompetanse i yrkesutøvelsen, i kombinasjon med teoretiske og teknisk-metodiske ferdigheter. Det er ikke nødvendigvis slik at evidensbaserte intervensjoner har løsning på handlingsalternativ i alle ulike situasjoner. Et kunnskapsbasert tiltak eller et teknisk-metodisk redskap, som i dette tilfellet gjelder programmet «En god start», må derfor brukes i kombinasjon med faglig skjønn og personlig kompetanse (Bøyum, 2016; Almklov et al., 2017). Av den grunn er det viktig at kontaktpersoner er bevisste på at mer struktur og standardisering i oppfølgingsarbeidet kan bidra til å redusere handlingsrommet og minske avhengigheten av den personlige kompetansen. Funnene i analysen peker likevel på at kontaktpersoner selv opplever å fremstå som mer kompetente i deres oppfølgingsarbeid, ved at et mer strukturert oppfølgingsprogram øker kvaliteten på oppfølgingen de tilbyr fosterforeldre. De mener dermed at de fremstår som mer «profesjonelle» i sin rolle som kontaktperson, gjennom å bruke oppfølgingsprogrammet «En god start». Disse funnene synes å samstemme med funnene i en annen studie hvor kontaktpersoner fortalte at standardiserte tiltaksprogram bidrar til å sette en standard for profesjonsutøvelsen, og at det assosieres med å fremstå som mer «profesjonelle» (Almklov et al., 2017). De begrunner dette blant annet med at strukturering og standardisering bidrar til å skape system og forutsigbarhet, samtidig som at det er en støtte som bidrar til å forsvare deres egen praksis og profesjonsutøvelse. Disse begrunnelsene samstemmer med funnene som kommer frem i analysen. Profesjonalitet blir altså forbundet med standarder og kvalitet i tjenester, i form av strukturer og system som skaper støtte, forutsigbarhet og nøyaktighet i profesjonsutøvelsen.

Ut ifra funnene kan det synes som at et mer strukturert oppfølgingsprogram bidrar til å heve kvaliteten på oppfølgingsarbeidet, ved at oppfølgingen i større grad blir gitt uavhengig av tid og behov. Det betyr likevel ikke at mer strukturerte og standardiserte program er den eneste eller beste måten å sikre kunnskapsbasert praksis og kvalitet i kontaktpersonenes arbeid med oppfølging av fosterfamilier (Almklov et al., 2017). Likevel kan det virke som at strukturen i «En god start» bidrar til å skape system i oppfølgingsarbeidet, noe som legger til rette for forutsigbarhet, nøyaktighet og mer likhet i oppfølgingen av fosterhjem. Dermed synes det

som at bruken av programmet på en positiv måte støtter kontaktpersonene i deres rolle med å følge opp fosterhjem, og sørger for bedre kvalitet på oppfølgingsarbeidet.

8.3 Oppfølgingsprogrammet gir et faglig løft

Til temaet «oppfølgingsprogrammet gir et faglig løft» har jeg identifisert tre undertema. De tre undertemaene dreier seg om at kontaktpersoner opplever at «En god start» inneholder relevante og faglige tema, at oppfølgingsprogrammet fungerer som et redskap til å kunne ta opp og sette ord på utfordrende og viktige temaer, og kontaktpersoner sine opplevelser av at oppfølgingsprogrammet bidrar til å forebygge og unngå brannslukking.

8.3.1 «En god start» har et relevant og faglig innhold

I datamaterialet kommer det tydelig frem at timene og det faglige innholdet i oppfølgingsprogrammet egner seg godt i møte med nye fosterforeldre: «Det er tema som treffer, det er relevante tema som gjør at de [fosterforeldrene] føler seg sett og hørt» (FG5/ 10). I tillegg var det en kontaktperson som gav uttrykk for at hun opplevde at innholdet egnet seg godt til fosterforeldre, samtidig som at hun opplevde at hun lærte en del fra programmet for sin egen del: «Også synes jeg at det var veldig nyttige tema, jeg synes det var vel så gøy å få informasjon og lære mye om det selv, som å få gitt det videre» (FG4/ 7). Det blir også påpekt at timene og temaene i oppfølgingsprogrammet er satt opp i en passende rekkefølge: «Som oftest så ser jeg at det passer litt i progresjonen i plasseringen også, at det passer fint å snakke med familien om tilknytning når det kommer. Jeg synes programmet passer fint» (FG5/ 11). Noen kontaktpersoner har opplevd at det er tema som de ikke tror at passer helt med første øyekast. De har likevel fått erfart at temaene passer etter at de bare har satt i gang med timen:

FG4/ 8: «Nei, eller jo når vi har sett på det først har jeg tenkt at det passer kanskje ikke helt, også har vi gått inn og brukt det, også ser vi at «jo da, det passer likevel» [...] det som jeg opplever, altså at time tre handler om samvær og samarbeid med biologiske familie, og så har jeg et barn som ikke skal ha samvær og kontakt med biologiske familie, så tenker jeg at dette passer ikke så godt inn i denne familien, men så kommer vi i gang og så passer det likevel, [...], så har jeg opplevd at alle temaene er aktuelle for de fosterhjemmene jeg har snakket med, selv om vi har tenkt at «kanskje det ikke passert helt her». Ja, for det er så mye rundt hvert tema da».

Det kommer samtidig frem at kontaktpersoner har fått tilbakemelding fra fosterforeldre om at de også synes at innholdet er relevant, og at rekkefølgen på timene kom på passende tidspunkt. Kontaktpersoner opplever også at innholdet i oppfølgingstimene virker til å inspirere fosterforeldre til å reflektere omkring ulike temaer, slik at de på egenhånd bringer opp andre aktuelle tema i tillegg til de forhåndsbestemte i «En god start». Flere kontaktpersoner nevner at de går videre inn på temaene som fosterforeldrene tar opp i etterkant av det fastlagte opplegget. De fleste kontaktpersoner opplever at innholdet i oppfølgingsprogrammet inkluderer de viktigste temaene, og at programmet eventuelt er fleksibelt nok til at de kan ta opp relevante tema som mangler eller dukker opp underveis i enkelte tilfeller: «Det kan være tema vi burde vært innom som ikke er i programmet, men det er jo slik som vi antakelig vil fange opp da, forhåpentligvis» (FG4/ 8).

«En god start» synes altså å fange opp de viktigste temaene i oppfølging av fosterfamilier. Noen av kontaktpersonene kommenterte samtidig at det verken var tema som burde bli endra på eller utelukka: «Ja, for det var jo sentralt, det var jo, det var ingenting som jeg tenkte «dette, hvorfor har vi tatt med dette liksom?» Det var det ikke» (FG3/ 5). Det var en annen kontaktpersoner som også var enig i at alt innholdet i «En god start» var bra. Samtidig gav hun uttrykk for at det eneste negative eventuelt var at enkelte fosterforeldre manglet interesse eller var mindre mottakelige for innholdet i programmet, noe hun mente at ikke var programmet sin skyld. Dersom kontaktpersoner opplever at fosterforeldre er mindre interessert og mottakelige for innholdet i programmet, kan det på en annen måte tenkes å være et tegn på at oppfølgingsprogrammet ikke er tilstrekkelig tilpasset alle typer fosterhjem, og at noen fosterforeldre har behov for annen form for oppfølging. Selv om det kommer frem at innholdet i programmet er fleksibelt og kan tilpasses den enkelte fosterfamilie, så kan det likevel hende at selve opplegget ikke egner seg i møte med alle typer fosterfamilier. Man kan dermed stille spørsmål ved hvorvidt standardiserte oppfølgingsprogram medfører utfordringer med å imøtekomme alle de ulike fosterhjemmene, og de ulike behovene deres for oppfølging.

Kontaktpersonene gir imidlertid bare positive tilbakemeldinger på at det faglige innholdet i oppfølgingsarbeidet har blitt mer systematisert og strukturert gjennom «En god start»: «Det er [positivt] akkurat det med at det er metodisk planlagt, [...] og at det er faglig forankra» (FG1/ 1). Det er enighet om at innholdet og teorien i det strukturerte programmet bidrar til at oppfølgingsarbeidet får et faglig løft, for både kontaktpersonene og fosterforeldrene: «Det går jo som et rotte-res uten like, du har jo ikke tid til noen faglige løft, sant, du har jo ikke tid til

det. Og det å bli tvungen inn i dette, tror jeg er knallbra» (FG2/ 3). Det blir samtidig påpekt at det ikke egentlig er mye nytt innhold i oppfølgingsprogrammet, men at det positive med programmet er at innholdet i oppfølgingen har blitt satt i system. Det kommer frem at det er selve systematiseringen av innholdet som hovedsakelig skaper et faglig løft i oppfølgingsarbeidet, da den bidrar til treffsikkerhet og forutsigbarhet i oppfølgingen:

«Jeg tenker at for en del av oss som har jobbet lenge, så er det jo, det er ikke veldig mye nytt i det [innhold i oppfølgingsprogrammet], men du får liksom systematisert det, og gjort det ordentlig, og du får følge en plan, istedenfor at du bare skal ta det som datt inn i hodet på deg når du satt der liksom, for av og til er du påkobla skikkelig, og kan dra inn fag der det passer seg, og andre dager er du så sliten at du ikke klarer noe annet enn å bare lytte, slik at selv om du føler at du kan det, så er det en ny måte å gjøre det på - Bare det er et faglig løft (FG2/ 2).

På samme vis er det andre erfarne kontaktpersoner som også poengterer at det er nettopp systematiseringen av teorien som sørger for at det faglige innholdet kommer tydeligere frem: «Det er jo ikke nye tema for oss heller, men det er tema vi har erfart er viktige for fosterforeldrene, men nå er det på en måte mer forutsigbart og strukturert da. Det tenker jeg er kjempenyttig for alle parter» (FG5/ 9). En av de andre kontaktpersonene sier seg enig i at «En god start» bidrar til å systematisere den faglige kunnskapen og teorien de allerede har: «Det var...jeg liker å systematisere god kunnskap og forskning, og det [opplæringsprogrammet] gjør det på en veldig god måte synes jeg» (FG4/ 7). Ut ifra dette kan det virke som at «En god start» fungerer som en støtte slik at kontaktpersoner får anvende kompetansen sin på en bedre måte. Oppfølgingsprogrammet bidrar til å systematisere innholdet i oppfølgingsarbeidet, noe som synes å løfte frem den faglige kunnskapen, samt å fremheve relevante og viktige temaer i oppfølgingsarbeidet. Dette bringer meg videre til neste undertema som omhandler kontaktpersoner sine opplevelser knyttet til håndteringen av de viktige og mer krevende temaene i oppfølgingsarbeidet.

8.3.2 Et redskap til å ta opp viktige og krevende temaer

Innholdet i «En god start» bidrar til at kontaktpersoner får bringe opp temaer som er særlig krevende, men desto viktigere for at fosterforeldrene og fosterbarnet skal oppleve en god fosterhjems plassering: «Kanskje det kan være litt utfordrende å komme inn på en familie, og programmet hjelper oss til å komme inn i ting som er veldig viktig for fosterhjemmet og for

barnet for at det skal bli en god start» (FG5/ 11). En annen kontaktperson beskriver det slik: «Og det [oppfølgingsprogrammet] er jo også et redskap for oss å snakke om alt som er vanskelig og alt som kan støte på dem [fosterforeldrene], i møte med disse fosterbarna» (FG1/ 1). Det kan se ut som at «En god start» spesielt fungerer som et godt redskap til å kunne bringe opp det krevende temaet om omsorgssvikt, og til å sette ord på hvilke vonde og utfordrende situasjoner fosterbarnet kan ha opplevd før plassering. Kontaktpersonene synes at det er særlig krevende å snakke om omsorgssvikt i møte med slekt- og nettverks plasseringer, da fosterforeldrene kan opplevede det som et veldig sårt og følsomt tema. De kan få dårlig samvittighet på grunn av at de ikke har oppdaget det og grepet inn tidligere. I slike situasjoner opplever kontaktpersoner at det er en fordel å ha «En god start» med en fast oppskrift de kan følge:

FG 2/ 2: «Og spesielt i forhold til nettverks plasseringer, der er det jo gjerne følelser og forståelser som ikke alltid samsvarer med vår forståelse av saken, og jeg tenker da å ha et standardisert program med fastsatte tema, som du må innom, du kan ikke la være, så kommer du litt i posisjon til å snakke om ting som gjerne hadde vært for sensitivt ellers, emm, fordi at dersom du bare kommer til farmor: «I dag skal vi snakke om hvordan omsorgssvikt har påvirket barnebarnet ditt», dersom hun er litt i forsvar på hva omsorgssvikt egentlig er og sånne ting, så vil det være anklagende å ta opp et slikt tema, men nå er det liksom slik: det er for alle».

Det er gjennomgående at kontaktpersoner har opplevelsen av at det blir lettere å snakke om de vanskelige temaene som ikke er så naturlig å komme inn på, nettopp på grunn av at «En god start» inneholder standardiserte tema som bringes frem i møte med alle ulike fosterfamilier. De opplever at det blir enklere med tanke på at fosterforeldrene dermed ikke trenger å ta alt like personlig: «Jeg synes jo at det kan være litt vanskelig å komme i posisjon til å ta opp ting, også blir dette [oppfølgingsprogrammet] en litt ufarlig måte å komme inn på temaene på da» (FG4/ 8). Ut ifra datamaterialet kan det virke som at kontaktpersonene synes det er betryggende å ha en slags begrunnelse for å ta opp de krevende temaene, og at det kan bidra til at fosterforeldrene ikke nødvendigvis opplever temaene som anklagende og informasjonen som kritikk. På den måten kan programmet bidra til å minske fosterforeldrene sine behov for å gå i forsvar, noe som videre fører til at kontaktpersoner opplever at de kan støtte dem på en bedre måte i fosterhjemsoppdraget:

FG4 / 7: «Det er ikke alle temaer jeg naturlig hadde tenkt å komme innpå, [...] men det blir fordi at vi er i et program der dette er et tema. Ja, det syns jeg er veldig positivt. Det er så lett at fosterforeldre opplever at vi kritiserer de for noe, at, og da vet man jo selv at kritikken gjør noe med motivasjonen og selvfølelsen. Jeg er opptatt av at de ikke skal føle seg krenka eller noe, når de gjør en så viktig jobb for oss, da er det viktig at de føler at de gjør en god jobb»

Alle kontaktpersoner i fokusgruppene synes altså at det er positivt med et mer standardisert innhold i oppfølgingsarbeidet, spesielt når de skal ta opp viktige og mer krevende temaer i møte med fosterfamilier. Programmet synes også å bidra til at de kommer inn på de utfordrende temaene litt tidligere: «Jeg tror at vi på en måte «catcher» en del ting som vi hadde hatt vanskelig for så kjapt da, dersom vi ikke hadde hatt disse timene, jeg syns det er kjempebra» (FG4/ 8). I tillegg er det en kontaktperson som opplever at det kan bli lettere for fosterforeldrene selv å ta opp vanskelige temaer og utfordringer som oppstår senere, når de allerede har snakket om noen av utfordringene fra før av: «Jeg tror jo at til mer vi snakker om ting, til mer har vi gjort det mulig for fosterforeldrene å snakke åpent om det til oss etterpå, for da har vi allerede snakket om det» (FG1/ 1). Når fosterforeldre enklere tar opp ting selv kan det også føre til at de får ta tak i utfordringene tidligere, også at oppfølgingen kan være mer i forkant og forebygge at utfordringer oppstår. Dette bringer meg videre til neste undertema, som dreier seg om at kontaktpersoner opplever at bruken av oppfølgingsprogrammet fører til at de får jobbet proaktivt i møte med fosterfamiliene. På den måten opplever de at oppfølgingen kan bidra til å forebygge utfordrende situasjoner, og at det dermed blir færre «brannslukkinger» i oppfølgingsarbeidet.

8.3.3 Programmet bidrar til å forebygge og unngå brannslukkinger

Det ser ut til at bruken av «En god start» bidrar til at kontaktpersoner tidligere får satt fokus på utfordringer i fosterhjemmene: «Jeg tenker jo på den måten, altså tidlig, sånn som vi har sagt at vi er tidlig inn, og at det er en forebyggende effekt i det» (FG2/ 3). Tidlig innsats kan bidra til forebygging blant annet på grunn av at det kan være lettere å kjenne igjen utfordringer som oppstår på et senere tidspunkt, med tanke på at de allerede i starten av plasseringen har diskutert og identifisert hvilke utfordringer de kan møte på: «For vi snakket kanskje ikke om problemene før de kom, men når vi nå [gjennom «En god start»] har snakket om de først, så kan de lettere kjenne igjen symptom tidlig. Det tenker jeg er en fordel i alle

fall» (FG3/ 6). En av kontaktpersonene forteller at det var en fosterfamilie som ikke hadde noen utfordringer i startfasen når de gikk gjennom «En god start», men at fosterfaren i familien hadde gitt uttrykk for at han var mer forberedt på hva som kunne komme. Fosterfaren fikk kunnskap om hvordan «avvisning» kunne komme til uttrykk for eksempel, noe han påpekte at gjorde det lettere for fosterfamilien å være forberedt. Tidlig innsats har dermed en forebyggende effekt i oppfølgingsarbeidet. «En god start» synes å bringe frem viktige og relevante tema helt i fra starten, slik at kontaktpersonen kan være i forkant med å presentere kunnskap og informasjon som fosterforeldrene kan bruke før utfordringer oppstår:

FG4/ 8: «Jeg tror det [oppfølgingsprogrammet] kan bevisstgjøre og styrke fosterhjemmene helt fra første stund, istedenfor at det på en måte durer og går til de vanskelige tingene kommer opp. Da er det vanskelig å snu igjen, og gi den gode hjelpen. Forebygging er veldig mye enklere»

Noe som kan skje er at oppfølgingsarbeidet til å begynne med orienteres rundt det praktiske og organisatoriske ved fosterhjems plasseringen. I slike tilfeller kan «En god start» bidra til at kontaktpersoner får kommet raskt i gang med å snakke om faglige og relevante tema som kan bidra til forebygging: «Jeg tenker jo at vi kommer fort inn på viktige temaer som er i et fosterhjemsforløp, så jeg håper at det kan være en av de faktorene som spiller inn for å forhindre utilsikta flytting» (FG5/ 11). På samme måte er det også en annen kontaktperson som påpeker viktigheten av å komme raskt inn på viktige tema: «Det at du på en måte får snakket om ting før det stormer er viktig, fordi at når krise oppstår så er du ikke akkurat i posisjon til å komme med opplæring eller veiledning» (FG2/ 1). Ved at oppfølgingsprogrammet bringer opp faglige tema og relevante problemstillinger i forkant, vil fosterforeldrene allerede kunne sitte på verktøy de kan bruke dersom de havner i en utfordrende situasjon, noe som virker forebyggende. Samtidig fører det til at fosterfamilier og kontaktpersoner opparbeider et felles språk for å snakke om det som er utfordrende, noe som kan skape et tettere og bedre samarbeid imellom dem.

«En god start» kan dermed også ha en forebyggende effekt ved at kontaktpersonene får en tettere dialog med fosterfamiliene tidligere i plasseringen. Tett kontakt i startfasen bidrar til at kontaktpersoner lettere kan involvere seg i alt som fosterfamilien står i. I noen fokusgrupper ble det imidlertid gitt uttrykk for at den tette oppfølgingen i «En god start» tar en del tid i begynnelsen av en plassering, samtidig som at de ser at det kanskje vil svare seg på et senere

tidspunkt. En av kontaktpersonene setter ord på at tanken med å jobbe forebyggende er at de kanskje kan unngå en del oppgaver senere, dersom de investerer litt mer tid til oppfølging i starten. Når kontaktpersoner er i jevnlig kontakt med fosterforeldrene, blir heller ikke fosterforeldre nødt til å be om få oppfølging selv:

FG4/ /: «Det er ikke alle fosterhjem som oppsøker hjelp når de trenger det, der er vi som mennesker ulike. [...] Kanskje de går rundt og tenker at «dersom jeg sier dette så kommer de til å stemple meg som ikke god nok, så jeg må hvertfall ikke spørre om det». Og rent sånn praktisk. Jeg er heller ikke en person som liker når venner sier «bare ring dersom det er noe». Da er det mye kjekkere om noen sier «du, jeg har lyst å komme til deg en gang i måneden jeg, også hjelpe deg». Det er mye enklere å takke ja til. Så viss det bare er slik at «nå skal vi treffes engang i måneden» så blir det mye enklere, [...] jeg tenker også det er viktig at de får det de trenger, før de vet at de trenger det. Å jobbe pro-aktivt er skikkelig deilig».

På en annen side kommer det frem at det ikke alltid er bare positiv med tett kontakt: «Det kan sikkert være litt både og at vi er tettere på. Det er ikke alltid at det er bare-bare, at det kan være greit å ha noen som kommer fra utsiden av og til» (FG4/ 8). Denne kontaktpersonen peker ikke nødvendigvis på at det er negativt med tett kontakt, men påpeker at det kanskje kan være viktig at fosterforeldrene har flere støttespillere rundt seg. I en av fokusgruppene er det en kontaktperson som på en annen måte påpeker at det i større grad er nødvendig å være tettere på fosterfamiliene nå en tidligere. Hun mener at fosterbarna i dag er mer sårbare, med tanke på at listen for plassering ligger høyere. Derfor mener hun at det krever mer innsats rundt barna, noe som vil si at det er viktig at kontaktpersonene har tettere kontakt med fosterfamiliene for å utruste dem, og bidra til å forebygge utfordringer og hindre utilsikta flyttinger. Ut ifra dette kan det virke positivt at «En god start» legger opp til mer jevnlig oppfølging og tettere kontakt mellom kontaktpersoner og fosterforeldre.

Funnene viser at oppfølgingsprogrammet har en forebyggende dimensjon av flere grunner. Det er både på grunn av at strukturen på innholdet legger opp til at kontaktpersoner tidlig investerer i fosterfamilien. I tillegg inneholder programmet faglige temaer og problemstillinger som er relevante og viktige for fosterfamiliene. Samtidig blir det gjennom «En god start» lagt opp til jevnligere oppfølging, noe som skaper en tettere kontakt mellom kontaktpersonene og fosterfamiliene. Det faglige innholdet og den tette kontakten kan også

bidra til at kontaktpersoner og fosterforeldre opparbeider seg et felles språk, som dermed gjør det enklere å kommunisere og forstå hverandre, noe som videre kan bygge et tillitsfullt samarbeid. Et godt samarbeid mellom barnevernstjenesten og fosterhjemmet er også en viktig forutsetning for forebygging. Da kan de i større grad håndtere utfordringer og problemstillinger sammen, og samarbeide om å redusere antall utilsikta flyttinger, som er selve hovedmålet med oppfølgingsprogrammet «En god start».

8.3.4 Drøfting av funn

Funnene viser at det faglige innholdet i «En god start» er godt egnet til kontaktpersonenes arbeid med oppfølging av fosterfamilier. I analysen er det tre fremtredende elementer fra undertemaene som synes å utgjøre grunnlaget for dette. Det er hovedsakelig på grunn av at programmet inneholder systematiserte temaer som er relevante og viktige for fosterhjemmene, noe som også gjør at det blir lettere å ta opp mer krevende temaer i møte med fosterforeldrene. Videre fører dette til at programmet fungerer som et redskap til å forebygge eventuelle utfordringer. Disse tre elementene danner utgangspunktet for drøftingen videre.

Funnene i analysen tyder på at innholdet i «En god start» bidrar til at oppfølgingsarbeidet får et faglig løft, for både kontaktpersonene og fosterforeldrene. Det dreier seg blant annet om at kontaktpersoner opplever det faglige og teoretiske innholdet som relevant og viktig for fosterhjemmene. Ifølge Skau (2017) er det ofte den teoretiske kunnskapen som vektlegges i størst grad når det gjelder form for kompetanse. Det kan blant annet gjelde teoretisk kunnskap om forhold som påvirker fosterhjemmene, og hva som dermed blir viktig å fokusere på i oppfølgingsarbeidet. Samtidig blir det påpekt at teoretisk kunnskap også ofte blir utdatert, noe som påpeker viktigheten av at den holdes oppdatert (Skau, 2017). Ut ifra dette kan det forstås som noe positivt at kontaktpersoner har tatt i bruk et nytt oppfølgingsprogram, som gjerne bringer inn oppdatert innhold knyttet til oppfølgingen i fosterhjemsarbeidet. I en ellers travel hverdag får kontaktpersoner kanskje ikke mulighet til å oppdatere den teoretiske kunnskapen, og på den måten tilpasse innholdet i oppfølgingsarbeidet. Funnene viser at kontaktpersoner synes at innholdet i oppfølgingsprogrammet var minst like lærerikt for deres egen del, som for fosterforeldrene. På den andre siden virker det som at det ikke egentlig var mye nytt innhold i oppfølgingsprogrammet, men at forskjellen er at det faglige innholdet blir strukturert gjennom «En god start». Dermed kan det se ut som at det er selve systematiseringen av innholdet som

hovedsakelig utgjør et faglig løft i oppfølgingsarbeidet, da det bidrar til å fremheve den teoretiske kunnskapen i oppfølgingsarbeidet.

Dette kan forstås i lys av kompetansetrekanten (Skau, 2017). For å nyttiggjøre teoretisk kunnskap er profesjonsutøverne samtidig avhengige av både yrkesspesifikke ferdigheter og personlig kompetanse (Skau, 2017). De yrkesspesifikke ferdighetene handler nettopp om de spesifikke metodene og teknikkene som brukes i yrkesutøvelsen, som i dette tilfellet dreier seg om oppfølgingsprogrammet «En god start». Dette kan forklare at kontaktpersoner sine faglige og teoretiske forkunnskaper i kombinasjon med et mer strukturert oppfølgingsprogram, bidrar til å løfte frem kompetansen i oppfølgingsarbeidet. Dermed kan det strukturerte oppfølgingsprogrammet i kombinasjon med kontaktpersoners kompetanse, bidra til at oppfølgingsarbeidet har fått et «faglig løft». Profesjonsutøvernes kompetanse er også en sentral faktor for implementeringskvalitet (Fixsen et al., 2005; Sørli et al., 2010). Det vil si at dersom programmet bidrar til å løfte frem kontaktpersoners faglige kompetanse, øker dette sjansen for at oppfølgingsprogrammet fungerer etter sitt formål.

I hovedtrekk synes det som at innholdet i «En god start» oppleves som relevant og viktig. Videre kan man diskutere hvorfor kontaktpersoner stiller seg såpass positive til innholdet i oppfølgingsprogrammet, samtidig som at de opplevde at noen fosterforeldre var mindre interesserte og mindre mottakelige for innholdet. Ifølge Skau (2017) kan profesjonsutøvere som har en sterk tro på tekniske ferdigheter og full tillit til de yrkesspesifikke metodene i yrkesutøvelsen, risikere at de kan miste fokus på andre fremgangsmåter. En slik holdning kan kalles for «profesjonell maktarroganse», og kan bidra til å minske handlingsrommet i hjelperelasjonen (Skau, 2017). Dermed er det viktig at kontaktpersoner er bevisst på at de gjennom sine faglige kunnskaper og teknisk-metodiske ferdigheter kan skape en urettferdig maktbalanse i møte med fosterforeldre, ved å være såpass positive til «En god start». Dersom kontaktpersoner ikke har kritiske refleksjoner til programmet, kan det blant annet dreie seg om en litt for ambisiøs tanke om å heve det faglige nivået i oppfølgingsarbeidet, noe man kan stille spørsmål ved basert på de positive holdningene blant kontaktpersonene. En slik form for maktarroganse kan risikere at relasjonskvaliteten blir kontrollerende eller dominerende overfor fosterforeldre, noe som også kan føre til at fosterforeldre blir oversett eller undervurdert til fordel for å følge oppfølgingsprogrammet. Dette kan videre skape en avstand i relasjonen imellom kontaktpersoner og fosterforeldre, og i verste fall føre til brudd på tilliten imellom dem (Skau, 2017).

På den andre siden er det i utgangspunktet positivt at kontaktpersoner er positive til oppfølgingsprogrammet, da det som tidligere nevnt skaper motivasjon, mestringstro og drivkraft i yrkesutøvelsen. Det er også nødvendig for en vellykket implementering. For å unngå utvikling av maktarroganse i yrkesutøvelsen, er det likevel viktig at kontaktpersoner er bevisst på at de kan risikere å overkjøre fosterforeldre gjennom å ukritisk følge oppfølgingsprogrammet. Dette viser videre til viktigheten av kontaktpersoner er opptatt av å forstå fosterforeldrene, og legger til rette for å skape et godt samarbeid (Røkenes & Hanssen, 2012). Forskning viser til at fosterforeldrene sine opplevelser av samarbeid, å bli inkludert, og å få innflytelse i fosterhjemsarbeidet er viktig for å styrke fosterhjem og unngå utilsiktede flyttinger (Backe-Hansen, Havik & Grønningsæter, 2013; Saarnik, 2021). I fosterhjemforeningen sin undersøkelse, som inkluderte svar fra 1300 fosterforeldre, ble det også gitt uttrykk for at blant annet manglende eller dårlig samarbeid med barnevernstjenesten var årsaker til at fosterhjemsplasseringer ble avslutta (Ofte Dahl & Granaas, 2022). Dette vil si at kontaktpersonenes tilstedeværelse, undersøkende nysgjerrighet, og samarbeidsevne i møte med fosterforeldrene er tillitsvekkende i samarbeidet imellom dem. Det krever at kontaktpersoner bruker sin personlige kompetanse i oppfølging av fosterforeldre, kombinert med de teoretiske og yrkesspesifikke ferdighetene de bruker gjennom «En god start».

Ifølge Skau (2017) og Røkenes & Hanssen (2012) fungerer den personlige kompetansen som selve fundamentet for den teoretiske kunnskapen og de yrkesspesifikke ferdighetene. Den personlige kompetansen er dermed en forutsetning for at kontaktpersoner kan kommunisere med et mål om å møte og forstå fosterforeldrene, også når de anvender oppfølgingsprogrammet. Kommunikasjon er blant annet en sentral del av den personlige kompetansen (Skau, 2017). Kontaktpersoner er dermed avhengig av kommunikasjonskompetanse for skape en trygg og tillitsfull relasjon, som videre er avgjørende for å fremme et samarbeid som legger til rette for støtte og utvikling i oppfølgingsarbeidet (Røkenes & Hanssen, 2012). Det blir videre beskrevet at kommunikasjon fungerer som et komplekst samspill mellom et teoretisk aspekt, et teknisk-metodisk aspekt og et personlig aspekt (Skau, 2017). Dermed blir det viktig at kontaktpersoner benytter seg av alle de tre komponentene når de kommuniserer med fosterforeldrene i oppfølgingsarbeidet. I analysen kom det frem at innholdet i oppfølgingsprogrammet bidrar til å løfte frem relevante og viktige temaer, som i tillegg er krevende. Kontaktpersonene opplevde på den måten at «En god start» gjorde det lettere for dem å kommunisere rundt det som var utfordrende for

fosterforeldrene, samtidig som at de raskere kom inn på de krevende temaene. Ut ifra dette kan det virke som at oppfølgingsprogrammet er et teknisk-metodisk redskap som bidrar til å bedre kommunikasjonen og samarbeidet imellom kontaktpersoner og fosterforeldre, og samtidig styrke den personlige kompetansen i oppfølgingsarbeidet.

På den andre siden kommer det frem at kontaktpersoner var spesielt opptatt av viktigheten ved det tekniske-metodiske oppfølgingsprogrammet «En god start», særlig når det gjaldt å løfte frem de viktige og mer krevende temaene i møte med fosterfamiliene. Det synes som at selve programmet sørget for at det ble lettere for dem å samtale rundt de krevende temaene, da de opplevde at programmet fungerte som en slags begrunnelse for å bringe de frem. Dette på grunn av at «En god start» er et standardisert opplegg som alle nye fosterforeldre må gjennom. Ut ifra kompetansetrekanten blir det samtidig poengtert at kommunikasjonen kan bli mekanisk og overfladisk dersom profesjonsutøvere bruker tekniske-metodiske redskap og kommunikasjonsteknikker uten å kombinere dem med sin personlige kompetanse og innlevelse (Skau, 2017). Utfallet ved å benytte det strukturerte programmet «En god start» kan på den måten risikere å havne i motsatt grøft, hvor avstanden øker imellom kontaktpersoner og fosterforeldre, istedenfor at det bidrar til å skape en trygg og tillitsfull relasjon imellom dem, noe som er avgjørende for å fremme et godt samarbeid i oppfølgingsarbeidet. Kommunikasjonen kan for eksempel bli anstrengt ved at kontaktpersoner tar opp krevende og sårbare tema, samtidig kan kommunikasjonen på en annen måte bli anstrengt ved at kontaktpersonen unngår å ta opp de krevende temaene med fosterforeldrene (Røkenes & Hanssen, 2012). Med tanke på at kontaktpersonene opplever at det har blitt lettere å samtale rundt de krevende og sårbare temaene gjennom «En god start», kan man likevel anta at kontaktpersoner anvender sin personlige kommunikasjonskompetanse i kombinasjon med det tekniske-metodiske oppfølgingsprogrammet i oppfølgingsarbeidet.

Slik jeg tolker datamaterialet synes det også som at strukturert tematisering av de mer krevende situasjonene i fosterhjemsoppdraget, videre bidrar til at kontaktpersonene tidligere får kartlagt fosterforeldrenes behov for oppfølging. Samtaler rundt krevende og utfordrende situasjoner gir kontaktpersonene informasjon om hva de trenger å fokusere på for å kunne møte fosterforeldrene, og dermed gi dem bedre oppfølging. Fosterforeldrene sine opplevelser av å kjenne seg forstått skaper blant annet støtte, trygghet og tillit i relasjonene, noe som er viktig for å skape et godt samarbeid som fremmer utvikling (Røkenes & Hanssen, 2012). Ved at de krevende temaene tidlig blir løftet frem og satt ord på, kan det synes som at det blir

opparbeidet et felles språk og en felles forståelse i relasjonen mellom fosterforeldre og kontaktpersoner. Oppfølgingsprogrammet «En god start» kan dermed bidra til å fremme et forståelsesfullt, tillitsfullt og godt samarbeid imellom barneverntjenesten og fosterhjem, ved at programmet på en strukturert måte inneholder og adresserer relevante og viktige temaer. Dette tyder også på at det strukturerte oppfølgingsprogrammet «En god start» styrker kontaktpersoner i deres rolle med å følge opp fosterfamilier.

Funnene i analysen peker videre på at «En god start» bidrar til at oppfølgingen i større grad blir gitt i forkant, ved at det på en strukturert måte bringer frem viktige og relevante temaer helt i fra starten av fosterhjems plasseringen. En tettere dialog og et felles språk bidrar til at fosterforeldre får muligheten til å gjøre seg forstått, noe som videre fører til at kontaktpersoner kan oppdage hvilke behov de har for oppfølging. Oppfølgingsprogrammet «En god start» kan dermed bidra til å forebygge at utfordringer oppstår gjennom et godt og forståelsesfullt samarbeid. Dette samstemmer også med funn i forskning, hvor det kommer frem at samarbeid imellom fosterforeldre og barneverntjenester som er preget av respekt, forståelse og støtte, kan bidra til å styrke fosterhjem og redusere antall utilsikta flyttinger (Tonheim & Iversen, 2018; Khoo & Skoog, 2014; Saarnik, 2021). Fosterforeldre har nemlig en kompleks omsorgsjobb. For at de skal kunne håndtere en slik jobb har de blant annet behov for støttende oppfølging, som blant annet kommer av et forståelsesfullt og tillitsfullt samarbeid med barneverntjenesten (Skau, 2017; Røkenes & Hansse, 2012). På den måten kan de håndtere belastningene og utfordringene til fosterbarna på en bedre måte (Bufdir, u.å.). Dette understøtter kontaktpersonene sine opplevelser av at «En god start» bidrar til at de får jobbe pro-aktivt i oppfølgingsarbeidet, og at oppfølgingen de gir dermed virker forebyggende. På den måten kan det synes som at det strukturerte innholdet i «En god start» gir oppfølgingsarbeidet et faglig løft, og at bruken av programmet bidrar til å støtte kontaktpersonene i deres rolle med å følge opp fosterhjem.

9 Oppsummerende drøfting

I oppsummeringen skal jeg presentere hovedtrekkene i fra funnene, som belyser forskningsspørsmålene i masterprosjektet: «*Hvilke erfaringer har kontaktpersoner med strukturerte oppfølgingsprogram i fosterhjemsarbeid?*», «*Hvilke erfaringer har kontaktpersoner med innhold, struktur og gjennomføring av oppfølgingsprogrammet «En god*

start», og «*Har bruken av «En god start» påvirket deres rolle som profesjonsutøver i oppfølgingsarbeidet?*». I de to første avsnittene presenterer jeg hovedfunn som svarer på forskningsspørsmålene. For å forstå funnene har jeg tatt i bruk elementer fra prosessevaluering, dermed diskuterer jeg videre hvilke elementer i fra funnene som synes å ha betydning for implementeringskvaliteten ved oppfølgingsprogrammet.

I analysen kommer det frem at kontaktpersonene i stor grad opplever at det strukturerte oppfølgingsprogrammet «En god start» er en nyttig ressurs i deres arbeid med å følge opp fosterforeldre. Det synes som at programmet skaper struktur og system i oppfølgingsarbeidet, noe som legger til rette for jevnligere oppfølging og tettere kontakt imellom kontaktpersoner og fosterforeldre. I tillegg skaper det mer forutsigbarhet, nøyaktighet og likhet i oppfølgingsarbeidet. Kontaktpersoner opplever også at strukturen virker tidsbesparende ved at programmet kan brukes i møte med alle typer fosterhjem, noe som gjør det enklere for dem å prioritere oppfølging. Dermed kan bruken av et mer strukturert oppfølgingsprogram bidra til at oppfølging blir gitt mer uavhengig av tid og behov. Samtidig kommer det frem at struktur og system bidrar til å løfte frem det teoretiske og faglige innholdet i oppfølgingsarbeidet. Kontaktpersoner opplever at oppfølgingsprogrammet bringer opp relevante og viktige temaer, noe som skaper et felles språk imellom kontaktpersoner og fosterforeldre. Det kan videre bidra til å skape en forståelsesfull og tillitbasert relasjon, og fremme et godt samarbeid imellom dem. I tillegg opplever de at «En god start» legger til rette for at de kan ta opp viktige og krevende temaer tidligere, noe som fører til en opplevelse av at oppfølgingen de gir gjennom «En god start» får en forebyggende betydning. På den måten kan det virke som at struktureringen av innholdet i «En god start» gir oppfølgingsarbeidet et faglig løft, og bedrer kvaliteten på oppfølgingen som kontaktpersonene gjennomfører.

Videre viser funn at «En god start» på flere måter bidrar til å støtte kontaktpersoner i deres rolle med å følge opp fosterfamilier. De opplevde å bli støttet og trygget gjennom en god, anerkjennende og motiverende opplæring i forkant, og gjennom å ha et konkret og håndfast program de kan bruke i møte med alle ulike fosterhjem. Kontaktpersoner opplever også at de fremstår som mer kompetente og profesjonelle i deres rolle gjennom å bruke det strukturerte oppfølgingsprogrammet «En god start». Samtidig har de en opplevelse av at programmet bidrar til at de på en bedre måte får følge opp, støtte og ivareta fosterforeldrene i fosterhjemsoppdraget. Bruken av «En god start» kan dermed virke positivt med tanke på at det bidrar til å styrke kontaktpersoners rolle som profesjonsutøvere i oppfølgingsarbeidet.

Kontaktpersoner er overordnet positive til bruken av det strukturerte programmet i oppfølgingsarbeidet.. Det kom frem at kontaktpersoner ble positive til å aktivt bruke programmet etter den gode opplæringen de mottok i forkant av implementeringen. God opplæring kan også bidra til å sikre tiltaksintegriteten og øke implementeringskvaliteten til «En god start». De opplevde at de fikk en god opplæring ved at den gav dem anerkjennelse, støtte og trygghet i rollen som profesjonsutøver i oppfølgingsarbeidet. Samtidig opplevde de at opplæringen var interessant, noe som gav dem motivasjon til bruke «En god start» i oppfølging av fosterforeldre. Ruud (2021) poengterer at kontaktpersoner kan ha den nødvendige kompetansen og være trygg i rollen til å gjennomføre «En god start», men at motivasjonen er videre avgjørende for at oppfølgingsprogrammet blir brukt på en presis og effektiv måte. Motiverte og faglig engasjerte kontaktpersoner er også en viktig faktor som kan påvirke implementeringsgraden ved oppfølgingsprogrammet, som igjen kan ha innvirkning på implementeringskvaliteten til programmet (Ertesvåg & Kjøbli, 2016; Sørli et al., 2010).

Det er i utgangspunktet positivt at kontaktpersoner i stor grad er positive og motiverte til bruken av det strukturerte oppfølgingsprogrammet. Overordna positive holdninger til bruken av «En god start» kan indikere en sterk tiltro til bruken av oppfølgingsprogrammet. Sterk tiltro til strukturerte og standardiserte program kan videre bidra til å skape en opplevelse av kontroll i oppfølgingsarbeidet. Dette kan på en annen måte også redusere kontaktpersoners avhengighet av det profesjonelle skjønnet, og føre til at de fraskriver seg noe av det personlige ansvaret i oppfølgingsarbeidet (Petersen & Olsson, 2014; Stafset et al., 2011). Dersom kontaktpersoner i for stor grad lar oppfølgingsarbeidet hvile på programmet «En god start», kan det videre føre til at de glemmer å fokusere på det komplekse og sammensatte mennesket. Det kan videre gå ut over deres fokus på å skape et tillitsfullt samarbeid med fosterforeldrene, og dermed svekke kvaliteten på oppfølgingsarbeidet (Ogden, 2016; Munro, 2011) Man kan dermed stille spørsmål ved om kontaktpersoner i for stor grad overlater kontroll og ansvar gjennom for sterk tiltro, og en teknisk-mekanisk bruk av det strukturerte programmet «En god start» i oppfølgingsarbeidet.

Det er ofte flere hensyn som må tas i betraktning når det kommer til tid, personalsituasjon, ressurser og behov i barneverntjenestens oppfølgingsarbeid, noe som indikerer at et strukturert og standardisert tiltaksprogram ikke kan implementeres og gjennomføres mekanisk og presist. For å kunne benytte programmet til det beste for barnet og familien, vil det dermed

til en viss grad eksistere et behov for å tilpasse programmet til ulike kontekster og fosterforeldre, uten å nødvendigvis måtte avvike fra programmet (Ogden, 2016; Bøyum, 2016; Almklov et al., 2017). Funnene indikerer videre at kontaktpersoner er opptatt av å legge til rette for tilstrekkelig grad av fleksibilitet og tilpassing i oppfølgingsarbeidet. Fleksibilitet er viktig for at kontaktpersoner skal kunne tilpasse oppfølgingen etter fosterforeldre sine behov, noe som igjen kan bedre relasjonen imellom dem, og øke kvaliteten på oppfølgingen (Skau, 2017; Røkenes & Hanssen, 2012). I hvor stor grad det er behov for å legge til rette for fleksibilitet, blir videre påvirket av hvorvidt oppfølgingsprogrammet i utgangspunktet fungerer som en oppskrift eller en mal. Det kom imidlertid frem i analysen at kontaktpersoner var noe usikre på hvor vidt de kunne gjøre tilpasninger, som likevel var innenfor retningslinjene til «En god start». Videre kan man dermed stille spørsmål ved hvorvidt «En god start» er et strukturert oppfølgingsprogram. Det kan virke uklart om programmet er ment til å være en standardisert oppskrift, eller om det skal fungere mer som en guide eller en mal. Av den grunn blir det en utfordring å beskrive hvorvidt kontaktpersoner forholder seg til oppskriften slik den er tenkt i utgangspunktet, noe som videre er viktig for å kunne vurdere implementeringsgraden ved programmet på en mer presis måte. Det vil igjen skape utfordringer med å definere hvorvidt implementeringsgraden ved «En god start» påvirker implementeringskvaliteten. Funnene viser likevel til positive sider ved at oppfølgingen blir individuelt tilpasset, selv om det eventuelt medfører at kontaktpersoner beveger seg utenfor retningslinjene til programmet. I et slikt tilfelle indikerer det at redusert implementeringsgrad vil kunne bidra til å øke implementeringskvaliteten ved programmet.

En annen faktor som kan bidra til å heve implementeringskvaliteten er kontaktpersoners opplevelse av å fremstå som mer profesjonelle og kompetente profesjonsutøvere. De beskriver at strukturen og innholdet i «En god start» bidrar til å heve kvaliteten på profesjonsutøvelsen i oppfølgingsarbeidet. Profesjonsutøvelsen og profesjonsutøvernes kompetanse er en sentral faktor for implementeringskvalitet (Fixsen et al., 2005; Sørli et al., 2010). I tillegg er programmets forankring i ledelsen en viktig forutsetning for implementering. Kontaktpersoner synes å oppleve at det blir gitt rom til å anvende programmet i oppfølgingsarbeidet, noe som gjør det rimelig å anta at implementeringen av «En god start» blir støttet i fra ledelsen. Dette kommer imidlertid ikke eksplisitt til uttrykk i datamaterialet, noe som vil si at det forblir antakelser. Samlet sett peker funnene på flere elementer som er sentrale i en prosessevaluering, og som videre belyser faktorer som påvirker implementeringskvaliteten til oppfølgingsprogrammet «En god start». Funnene viser at god

opplæring, faglig motiverte og kompetente profesjonsutøvere, avveiningen med å følge oppskriften, og støtte fra ledelsen er sentrale faktorer som synes å øke implementeringskvaliteten til «En god start». Disse faktorene indikerer videre at programmet på flere måter implementeres og gjennomføres etter sin hensikt.

10 Masterprosjektets styrker og svakheter

Selv om masterprosjektet ikke er en systematisk prosessevaluering av ett tiltak, innebærer det som nevnt en rekke elementer av en prosessevaluering. På grunn av dette, og studies omfang, er det derfor noe begrenset hva som kan sies i forhold til hva som hemmer eller fremmer implementeringskvaliteten ved programmet. Funnene i masterprosjektet vil likevel være relevante og nyttige for prosjektet «Styrking av fosterhjem», da de kan brukes til videreutvikling av oppfølgingsprogrammet «En god start». Flere av funnene kan også gi verdifull kunnskap når det gjelder andre, lignende programmer knyttet til oppfølgingsarbeidet i fosterhjemsomsorgen.

I retningslinjene for fosterhjem blir det påpekt at støtte, hjelp og oppfølging av barna er det viktigste i fosterhjemsarbeidet (Bufdir, u.å). I dette masterprosjektet har barneperspektivet likevel fått mindre fokus, på grunn av at «En god start» er et oppfølgingsprogram som spesifikt retter seg mot fosterforeldrene i oppfølgingsarbeidet. Prosjektet «Styrking av fosterhjem» er for øvrig i ferd med å utvikle et eget oppfølgingsprogram som er spesifikt rettet mot fosterbarna, i tillegg til et oppfølgingsprogram som er beregnet for barnets foreldre. På sikt blir det dermed aktuelt å foreta evalueringsstudier av de kommende oppfølgingsprogrammene rettet mot fosterbarn og barnets foreldre som er i ferd med å utvikles (Sverdrup, 2014; Rossi et al., 2019). På den måten kan det undersøkes om programmene samlet sett dekker behovet for helhetlig oppfølging av fosterhjem, med fokus på både fosterbarna, barnas foreldre og fosterforeldre.

11 Implikasjoner

Det kan virke som det strukturerte oppfølgingsprogrammet «En god start» fungerer som en ressurs i oppfølgingsarbeidet, og bidrar til å støtte kontaktpersoner i rollen med å følge opp fosterfamilier. Det er enda opp til hver enkelt kommune og barneverntjeneste å velge hvordan

de strukturerer arbeidet med oppfølging, og hva de ønsker at oppfølgingen skal inneholde. Forskning viser imidlertid til behov for både mer oppfølging og tydeligere føringer for oppfølgingsarbeidet (Backe-Hansen et al., 2019; NOU 2018: 18, 2018). Aller helst uttrykkes et behov for politisk styring og nasjonale retningslinjer og anbefalinger for hvordan barnevernstjenesten bør praktisere og gjennomføre oppfølging av fosterhjem. Dette indikerer viktigheten av at det forskes mer på hvordan oppfølgingsarbeidet kan struktureres på en måte som bygger opp evidensbasert praksis i barneverntjenesten. Det er blant annet behov for å undersøke bruksverdien av strukturerte program i oppfølgingsarbeidet, og hvordan bruken av dem påvirker kvaliteten på oppfølgingen som fosterforeldrene mottar.

Kontaktpersonene er tjenesteyterne som først og fremst står ansvarlige for kvaliteten på oppfølgingsarbeidet, og som skal sørge for at det blir gitt forsvarlig og på best mulig vis. Av den grunn er det viktig med forskning og informasjon fra kontaktpersoners perspektiv, for å undersøke deres behov for støtte til å kunne bedre oppfølgingsarbeidet. Kontaktpersoners kunnskap spiller også en sentral rolle i arbeidet med den nye barnevernsreformen, da det er kommunene som har ansvar for å tilrettelegge for at målene med den blir ivaretatt. Den nye barnevernsreformen har blant annet gitt kommunene fullt økonomisk ansvar for ordinære fosterhjem, i tillegg til alt ansvar for veiledning og oppfølging av fosterhjem (Bufdir, u.å). I den nylig publiserte studien til Paulsen & Ytreland (2022) blir det poengtert at kontaktpersoner er bekymret for hvordan det blir å ta over ansvaret for oppfølging etter den nye barnevernsreformen, i tilfellet de ikke har kompetanse, tid og kapasitet til å gi grundig og god nok oppfølging til fosterforeldre. Dette impliserer viktigheten av å følge med på hvordan fosterhjemsarbeidet endrer seg, og undersøke hvordan arbeidet med oppfølgingen av fosterhjem utvikler seg som følger av den nye barnevernsreformen.

Fosterhjemsutvalget i NOU 2018:18 (2018) la frem forslag om å bedre oppfølging av fosterhjem gjennom faglige og standardiserte oppfølgingsprogram, noe kommunene også har fått ansvaret med å legge til rette for etter barnevernsreformen. Det strukturerte oppfølgingsprogrammet «En god start» for fosterforeldre, er nettopp et slikt tiltak som skal bidra til å sørge for mer faglighet og standardisering i oppfølgingsarbeidet. Videre blir det viktig å undersøke om «En god start» oppnår de ønska resultatene, som å styrke oppfølgingsarbeidet, utruste fosterhjem, og å redusere antall utilsikta flyttinger. For å undersøke om programmet har en slik effekt, vil det kreve mer omfattende evalueringsstudier med forskningsdesign hvor fosterhjems plasseringer følges over tid. Det er viktig at nyutvikla

tiltaksprogram som «En god start» blir grundig evaluert, da det bidrar til å legge grunnlag for en evidensbasert praksis i barnevernstjenesten. «En god start» må likevel ikke bli sett på som verken lite relevant eller lite virkningsfullt, på tross av at det ikke har blitt grundig evaluert. Imidlertid viser resultatene i dette masterprosjektet at det er flere positive aspekter ved programmet, noe som styrker troverdigheten og tilliten til bruken av «En god start» i oppfølgingsarbeidet, samtidig som det danner utgangspunkt for videreutvikling av det strukturerte oppfølgingsprogrammet. Utvikling av denne kunnskapen vil støtte både kontaktpersoner og fosterforeldre i deres viktige fosterhjemsarbeid.

12 Referanseliste

- Angel, B., Ø. & Blekesaune, M. (2014). *Flyttinger i barnevernet – risikofaktorer, erfaringer og forklaringer*. Kristiansand; Institutt for sosiologi og sosialt arbeid.
<https://www.idunn.no/doi/abs/10.18261/ISSN1891-1838-2015-03-02>
- Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø. og Havik, T. (2013). *Utsiktet flytting fra fosterhjem*. En litteratursammenstilling. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA). https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/3419/6378_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Backe-Hansen, E., Havik, T. & Grønningsæter, A., B. (2013). *Fosterhjem for barns behov: Rapport fra et fireårig forskningsprogram (NOVA rapport 16/2013)*. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/3421/Nettversjon-NOVA-R-16-13.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Backe-Hansen, E., Kjelsaas, I., Bruvoll, A. Ellingsen, D., Westberg, N. B. & Guldvik, M. K. (2019). *Oppfølging av fosterhjem og fostebarn* (Menon-publikasjon nr. 112/2019). Menon Economics. <https://www.menon.no/wp-content/uploads/2019-112-DEL-A-Oppfølging-av-fosterhjem-og-fostebarn.pdf>
- Barnekonvensjonen. (1989). *Konvensjon om barnets rettigheter* (20-11-1989 nr 1 Multilateral). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/TRAKTAT/traktat/1989-11-20-1>
- Barne- og familiedepartementet. (2021). *Et trygt hjem for alle: Regjeringens fosterhjemsstrategi 2021-2025*. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/13621d5368d04fdb840681663ae29e40/211196-regjeringens-fosterhjemstrategi-web.pdf>
- Barne- og likestillingsdepartementet (2018-2024). *Mer kunnskap – bedre barnevern: kompetansestrategi for det kommunale barnevernet*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/6e31905299774f5681d57311e284d519/bedre-barnevern.pdf>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2022, 05. august). *Barn i fosterhjem og beredskapshjem*. <https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/barnevern/barn-i-fosterhjem>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2021, 30. april). *Fosterforeldre – faglig anbefaling for opplæring av fosterforeldre*.

- https://www.bufdir.no/fagstotte/produkter/fosterforeldre_faglig_anbefaling_for_opplaring_av_fosterforeldre/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (u.å.). *Hva er barnevernsreformen?* Hentet 26. mai 2022 fra <https://ny.bufdir.no/fagstotte/barnevern-oppvekst/barnevernsreformen/hva-er-barnevernsreformen/>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2019-2021). *Kunnskapsstrategi for Bufdir*. <https://www.bufdir.no/siteassets/om-bufdir-og-bufetat/strategier/bufdirs-kunnskapsstrategi.pdf>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2022, 14. juni). *Nytt opplæringstilbud til fosterhjem har fått nytt navn*. https://www2.bufdir.no/aktuelt/Aktueltsaker_og_kronikker_fra_Bufetat/solid/
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (u.å.). *Ny barnevernlov*. <https://www.bufdir.no/fagstotte/barnevern-oppvekst/ny-barnevernslov/>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (u.å.). *Opplæring*. Hentet 26. mai 2022 fra <https://ny.bufdir.no/fosterhjem/opplaring/>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2023). *Rundskriv for barnevernstjenestens saksbehandling*. (Nr. 03/ 2023) [Rundskriv]. <https://www.bufdir.no/contentassets/ed7a489b2fbf4c808e4637c037e51450/saksbehandlingsrundskrivet.pdf>
- Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (u.å.). *Ulike typer fosterhjem*. <https://www.bufdir.no/fosterhjem/ulike-typer-fosterhjem/>
- Barnevernsloven. (2021). *Lov om barnevern* (LOV-2021-06-18-97). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/LTI/lov/2021-06-18-97>
- Beidas, R. S. & Kendall, P. C. (2010). Training Therapists in Evidence-Based Practice: A Critical Review of Studies From a Systems-Contextual Perspective. *Clin Psychol (New York)*, 17(1), 1-30. [10.1111/j.1468-2850.2009.01187.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-2850.2009.01187.x)
- Beyrer, S. & Dyrhaug, T. (2021, 19. november). *Barn som bur i fosterheim utanom familie, flyttar meir*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/statistikk/barnevern/artikler/barn-som-bor-i-fosterheim-utanom-familie-flyttar-meir>
- Braun, V. & Clarke, V. (2021). *Thematic Analysis: A Practical Guide*. SAGE Publications
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

- Braun, V. & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative research in Sport, Exercise and Health*, 11(4), 589-597.
<https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1628806>
- Bryman, A., Becker, S., & Sempik, J. (2008). Quality Criteria for Quantitative, Qualitative and Mixed Methods Research: A View from Social Policy. *International Journal of Social Research Methodology*, 11(4), 261-276.
<https://doi.org/10.1080/13645570701401644>
- Bøyum, S. (2016). Evidensbasering og profesjonell autonomi. I Frønes, I., Eng, H., Ertesvåg, S. K. & Kjøbli, J (Red.), *Risiko, intervensjon og evidens: utfordringer og strategier for barnevern, utdanning, helse og politikk* (s. 11-26). Gyldendal akademisk.
- Christiansen, Ø. (2015). *Hjelpetiltak i barnevernet – en kunnskapsstatus*. Uni Research
https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Kunnskapsstatus_Hjelpetiltak_i_barnevernet.pdf?__gl=1*x3dro0*_ga*MjA1NTA2NDc3MS4xNTk5NjU0MTc3*_ga_E0HBE1SMJD*MTY1MzE0NTEyOC4yNS4wLjE2NTMxNDUxMjguMA
- Christiansen, Ø. & Kojan, B.H. (2016). Beslutninger om hjelpetiltak i hjemmet. I Ø. Christiansen & B.H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 108-128). Universitetsforlaget
- Creswell, J., W. (2014). *Research design: Qualitative, Quantitative, & Mixed methods approaches* (4. utg.). SAGE Publications
- Creswell, J., W & Creswell, J., D. (2018). *Research Design; Qualitative, quantitative & mixed methods approaches* (5. utg.). SAGE Publications
- Creswell, R. & Poth, C. N. (2017). Philosophical Assumptions and Interpretive Frameworks. I Creswell, J. W (Red.), *Qualitative inquiry & research design: choosing among five approaches* (s. 15-40). SAGE Publications
- De nasjonale forskningsetiske komiteene [FEK]. (2021, 16. desember). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. Hentet 19. januar 2023 fra
<https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Durlak, J., A. & DuPre, E., P. (2008). Implementation matters: A Review of Research on the Influence of Implementation on Program Outcomes and the Factors Affecting Implementation. *American Journal of Community Psychol*, 41(3-4), 327-350.
<https://doi.org/10.1007/s10464-008-9165-0>

- Ertesvåg, S. K. & Kjøbli, J. (2016). Implementering: Bindeleddet mellom forskning og praksis. I Frønes, I., Eng, H., Ertesvåg, S. K. & Kjøbli, J (Red.), *Risiko, intervensjon og evidens: utfordringer og strategier for barnevern, utdanning, helse og politikk* (s. 48-64). Gyldendal akademisk
- Fixsen, D. L., Naoom, S. F., Blase, K. A., Friedman, R. M. & Wallace, F. (2005). *Implementation Research: A Synthesis of the Literature* (FMHI Publication #231). Louis de la Parte Florida Mental Health Institute.
https://www.researchgate.net/publication/242511155_Implementation_Research_A_Synthesis_of_the_Literature_Dean_L_Fixsen
- Forskrift om fosterhjem. (2003). *Forskrift om fosterhjem* (FOR-2003-12-18-1659). Lovdata. <https://lovdata.no/forskrift/2003-12-18-1659>
- Forvaltningsloven (1967). *Lov om behandlingssåten i forvaltningssaker* (LOV-1967-02-10). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10>
- Garrison, S. T., Gillen, M. & Cooley, M. E. (2022). Caregivers perspectives of the Florida Guardianship Assistance Program and its impact on the children in their care. *Child and Adolescent Social Work Journal*. <https://doi.org/10.1007/s10560-022-00832-w>
- Grønmo, S. (2016). Samfunnsvitenskapelige metoder (2. utg.). Fagbokforlaget.
- Gulbrandsen, L. M., Fallang, B. & Ulvik, O. S. (2014). Barns deltakelse og profesjonell praksis: fra oppskrift til utforskende spørsmål? I Gulbrandsen, L. M (Red.), *Barns deltakelse i hverdagsliv og profesjonell praksis – en utforskende tilnærming* (s.203-210). Universitetsforlaget.
- Gulbrandsen, L. M., Seim, S. & Østensjø, S. (2014). Teoretiske perspektiver og begreper. I Gulbrandsen, L. M (Red.), *Barns deltakelse i hverdagsliv og profesjonell praksis – en utforskende tilnærming* (s.33-55). Universitetsforlaget.
- Gundersen, T. & Tveito, S. B. (2022). Barnevernets oppfølging av fosterforeldrenes egne barn. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 99(2-3), 98-115.
<https://doi.org/10.18261/tnb.99.2-3.3>
- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Noregs grunnlov*. (LOV-1814-05-17). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn>
- Hamberg, K., Johansson, E., Lindgren, G., Westman., G. (1994). Scientific Rigour in Qualitative Research – Examples From a Study of Women’s Health in Family Practice. *Family Practice*, 11(2), 176-181. <https://doi.org/10.1093/fampra/11.2.176>

- Harkin, C. & Houston, S. (2016). Reviewing the literature on the breakdown of foster care placement for young people: complexity and the social work task. *Child Care in Practice*, 22(2), 98-112. <https://doi.org/10.1080/13575279.2015.1102124>
- Helsetilsynet. (2015). «-Bare en ekstra tallerken på bordet?»: Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2013 og 2014 med kommunenes arbeid med oppfølging av barn som bor i fosterhjem (Rapport fra helsetilsynet 1/2015). https://www.helsetilsynet.no/globalassets/opplastinger/publikasjoner/rapporter2015/helsetilsynetrapport1_2015.pdf
- Høstmælingen, A. (2010). Hvordan kan prinsipperklæringen bidra til å kvalitetssikre psykologisk praksis? *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 47(10), 930-936. <https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2010/10/hvordan-kan-prinsipperklaeringen-bidra-til-kvalitetssikre-psykologisk-praksis>
- Innst. 354 L (2016-2017). *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)*. Familie- og kulturkomiteen <https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2016-2017/inns-201617-354l.pdf>
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Abstrakt.
- Johnsen, G. (2011). Veiledning av fosterforeldre – til beste kun for barnet? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 87(4), 232-242. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2010-04-04>
- Kapstad, S. M. (2014). Veiledning av fosterforeldre ut i fra deres oppfatning av barnet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 91(2-3), 94-105. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2014-02-03-04>
- Kjelsaas, I., Backe-Hansen, E., Ellingsen, D., Guldvik, M. K., Vennerød, Ø. & Pedersen, S. (2020). *Best egnede tiltak når barn og unge skal bo utenfor hjemmet* (Menon-publikasjon nr. 134/2020). Menon Economics. <https://www.menon.no/wp-content/uploads/2020-134-Barn-og-unge.pdf>
- Kommunesektorens organisasjon. (2019). *Høringsuttalelse – NOU 2018-18 Trygge rammer for fosterhjem*. Barne- og likestillingsdepartementet. https://www.ks.no/contentassets/a787d4887f9b4fc48fea8ac4360a970b/UttalelsenNOU_Fosterhjem.pdf
- Krueger, R. A. & Casey, M. A. (2015). *Focus groups – A Practical Guide for Applied Research* (5. utg.). Sage Publications

- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal akademisk.
- Langdridge, D. (2006). *Psykologisk forskningsmetode; En innføring i kvalitative og kvantitative tilnæringer*. Tapir Akademisk Forlag
- Lincoln, Y. S. & Guba, E. G. (1985) *Naturalistic Inquiry*. Sage Publications
- Lindahl, R. & Bruhn, A. (2018). Professional dilemmas and occupational constraints in child welfare workers' relationships with children and youth in foster care. *Children and Youth Services Review*, 88(2018), 333-340.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2018.03.039>
- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetode for medisin og helsefag* (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Malterud, K. (2018). *Kvalitative forskningsmetode for medisin og helsefag* (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Malterud, K. (2001). Qualitative research: standards, challenges, and guidelines. *The Lancet*, 358(9280), 483-488. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(01\)05627-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(01)05627-6)
- Meyers, D. C., Durlak, J. A. & Wandersman, A. (2012). The quality implementation framework: A synthesis of critical steps in the implementation process. *American Journal of Community Psychology*, 50, 462-480. Doi: [10.1007/s10464-012-9522-x](https://doi.org/10.1007/s10464-012-9522-x)
- Moldestad, B. & Skilbred, D. (2010). Når barn bor i fosterhjem – Utfordringer i samarbeidet mellom foreldre og barneverntjenesten. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 87(1), 32-45.
<https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2010-01-04>
- Munro, E. (2012). *The Munro review of child protection: Final report – a child centred system*. Department for Education.
https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/175391/Munro-Review.pdf
- Nairn, S. (2019). Research Paradigms and the politics of nursing knowledge: A reflective discussion. *Nursing Philosophy*, 20(4). <https://doi.org/10.1111/nup.12260>
- Natland, S. & Malmberg-Heimonen (2016). Familieråd – frigjørende sosialt arbeid innenfor en manualbasert modell? *Tidsskrift for velferdsforskning*, 19(1), 4-61.
<https://www.idunn.no/doi/full/10.18261/issn.2464-3076-2016-01-03>
- Neuman, W. L. (2014). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches* (7. utg.). Pearson Education Limited
- Norsk Psykologforening. (2007). Prinsipperklæringen om evidensbasert psykologisk praksis. *Tidsskrift for norsk psykologforening*, 45(9), 1127-1128.

<https://psykologtidsskriftet.no/evidensbasert-praksis/2007/09/prinsipperklaering-om-evidensbasert-psykologisk-praksis>

Norsk senter for forskningsdata [NSD]. (u.å). *Lag en datahåndteringsplan*. Hentet 17. januar 2023 fra <https://www.nsd.no/lag-en-datahandteringsplan>

NOU 2018:18. (2018). *Trygge rammer for fosterhjem*. Barne- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/cfec9a0ff1f3471891656e1ce9dbd2ff/no/pdfs/nou201820180018000dddpdfs.pdf>

Oftedahl, M. & Granaas, T. (2022). Erfaringene fra fosterhjemmene viser vei fra antakelse til kunnskap: Fosterhjemsundersøkelsen 2022 og Ung i fosterhjem 2022 - en brukerundersøkelse fra Norsk Fosterhjemsforening med svar fra over 1300 fosterhjem. (Fosterhjemsundersøkelsen 2022). Norsk fosterhjemsforening. <https://www.fosterhjemsforening.no/wp-content/uploads/2022/05/fosterhjemsundersokelsen-2022-erfaringene-fra-fosterhjemmene-viser-vei-fra-antagelser-til-kunnskap.pdf>

Ogden, T. (2016). Evidens i forskning, politikk, praksis og medier. I Frønes, I., Eng, H., Ertesvåg, S. K. & Kjølbi, J (Red.), *Risiko, intervensjon og evidens: utfordringer og strategier for barnevern, utdanning, helse og politikk* (s. 89-109). Gyldendal akademisk

Paulsen, V. & Ytreland, K. (2022). Tett oppfølging for å hindre utilsiktede flyttinger i fosterhjem. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 99(1), 20-36. <https://doi.org/10.18261/tnb.99.1.3>

Petersen, A. C. & Olsson, J. I. (2015). Calling Evidence-Based Practice into Question: Acknowledging Phronetic Knowledge in Social Work. *The British Journal of Social Work*, 45 (5), 1581-1597. Doi: <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcu020>

Punch, K. F. (2014). *Introduction to Social Research: quantitative & qualitative approaches* (3. utg.). SAGE Publications

Prop. 73 L (2016-2017). *Endringer i barnevernloven (Barnevernsreformen)*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/contentassets/67954c9d29dd4c0ca3134e0931f32fdc/no/pdfs/prp201620170073000dddpdfs.pdf>

Prop. 133 L (2020-2021). *Lov om barnevern (barnevernsloven) og lov om endringer i barnevernloven*. Barne- og familiedepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-133-l-20202021/id2842271/?ch=3>

- Randle, J. M., Ernst, D., Leisch, F. & Dolnicar, S. (2017). What makes foster carers think about quitting? Recommendations for improved retention of foster carers. *Child and Family Social Work*, 22(3), 1175-1186. <https://doi.org/10.1111/cfs.12334>
- Regjeringen. (2004, 15. juli). *Retningslinjer for fosterhjem; Q-1072B*.
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/retningslinjer-for-fosterhjem/id572930/>
- Rossi, P. H., Lipsey, M. W., Henry, G. T. (2019) *Evaluation – A Systematic Approach*. Sage Publications
- Ruud, G. (2021). *Kompetanseutvikling som virker: Fra læring til implementering*. Universitetsforlaget.
- Røkenes, O. H. (2012). *Bære eller bryte: Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker* (3. utg.). Fagbokforlaget.
- Saarnik, H. (2021). A systematic Review of Factors Needed for Successful Foster Placements: Perspectives from Children and Foster Parents. *Child & Youth Services*, 42(4), 374-392. <https://doi.org/10.1080/0145935X.2021.1926227>
- Shea, S. E. (2014). Finding parallels: The Experiences of Clinical Social Workers Providing Attachment-Based Treatment to Children in Foster Care. *Clinical Social Work Journal*, 43(62-76). <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/s10615-014-0488-z>
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for Ensuring Trustworthiness in Qualitative Research Project. *Education for Information*, 22(2), 63-75. <https://doi.org/10.3233/EFI-2004-22201>
- Skau, G. M. (2017) *Gode fagfolk vokser: Personlig kompetanse i arbeid med mennesker*. (5.utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Skilbred, D., Iversen, A. C., & Jakobsen, R. (2013). Barn med tiltak i det kommunale barnevernet - Tverretattlig samarbeid om kartlegging og tiltak. *Fontene forskning*, (2), 4-18. <https://fontene.no/forskning/tverretattlig-samarbeid-om-kartlegging-og-tiltak-6.584.865392.fd24054b73>
- Skivenes, M. & Tonheim, M. (2015). Improving the Care Order Decision-Making Processes: Viewpoints of Child Welfare Workers in Four Countries. *Human Service Organisations: management, leadership & governance*, 40(2), 107-117. <http://dx.doi.org/10.1080/23303131.2015.1123789>
- Stafset, L. K., Gomes J. E. V. & Arnberg, K. (2011). Manualbasert terapi: erfaringer, muligheter, muligheter og utfordringer. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 48(10), 994-997. <https://psykologtidsskriftet.no/fra-praksis/2011/10/manualbasert-terapi-erfaringer-muligheter-og-utfordringer>

- Statistisk sentralbyrå. (2022, 6. juli). Barnevern. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/barne-og-familievern/statistikk/barnevern>
- Statsforvalteren. (2023, 21. Februar). *Læringsnettverk for barnevernstjenestene*.
<https://www.statsforvalteren.no/vestland/barn-og-foreldre/laringsnettverk-for-barnevernstenestene/>
- Stefansen, K. & Hansen, T. (2014). «En god forberedelse til å bli fosterforeldre»: *Evaluering av opplæringsprogrammet PRIDE* (NOVA Rapport 3/2014). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/bitstream/handle/20.500.12199/6435/En-god-forberedelse-til-å-bli-fosterforeldre-R3-14.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Stewart, D. W. & Shamdasani, P. N. (2015). *Fokus groups: Theory and Practice* (3.utg.). SAGE publications
- Sverdrup, S. (2009). *Evaluering - Faser, Design og Gjennomføring*. Fagbokforlaget
- Sverdrup, S. (2014). *Evaluering: Tilnærminger, modeller og eksempler*. Gyldendal Akademisk
- Sørli, M., Ogden, T., Solholm, R., Olseth, A. R. (2010). Implementeringskvalitet – om å få tiltak til å virke: En oversikt. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 47(4), 315-321.
<https://psykologtidsskriftet.no/fagartikkel/2010/04/implementeringskvalitet-om-fa-tiltak-til-virke-en-oversikt>
- Taylor, B. J. & McQuillan (2014). Perspectives of Foster Parents and Social Workers on Foster Placement Disruption. *Child Care in Practice*, 20(2), 232-249.
<https://doi.org/10.1080/13575279.2013.859567>
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (4.utg.). Fagbokforlaget.
- Tonheim, M. & Iversen, A., C. (2018). “We felt completely left to ourselves.” Foster parents' views on placement disruption. *Child & Family Social Work*, 24(1), 90-97.
<https://doi.org/10.1111/cfs.12585>
- Tracy, S. J. (2010). Qualitative quality: Eight “big-tent” criteria for excellent qualitative research. *Qualitative Inquiry*, 16(10), 837-851.
<https://doi.org/10.1177/1077800410383121>
- Webb, S. (2001). Some consideration on the validity of evidence-based practice in social work. *British Journal of Social Work*, 31(1), 57-79. Doi:
<https://doi.org/10.1093/bjsw/31.1.57>

- Yilmaz, K. (2013). Comparison of Quantitative and Qualitative Research Traditions: epistemological, theoretical, and methodological differences. *European Journal of Education*, 48(2), 311-325. <https://doi.org/10.1111/ejed.12014>
- Yin, R. K. (2016). *Qualitative Research from Start to Finish* (2. utg.). The Guilford Press
- Ødegård, A., Lohne, M. & Willumsen, E. (2015). Utsiktet flytting fra fosterhjem - En kvalitativ studie av fosterforeldrenes erfaringer. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 92(3), 169–181. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2015-03-02>